A. Makarenko

# ÇOCUK EĞİTİMİ

Sorun Yayınları

Sorun Yayınları

□

1. Baskı : Mayıs 1987

Progress Yayınları'nın Eğitim Üzerine Makaleler adlı Fransızca (1967) aslından Türkçeye çevrilmiştir. ☆ Kapak Baskı : Mertiz Ofset 511 57 14 ☆ İç Baskı : Final Ofset A.Ş. 526 77 67 ☆ Cilt : Örnek Mücellithanesi 520 67 67

ANTON S. MAKARENKO

# ÇOCUK EĞİTİMİ

Türkçe Çeviren : *Dumrul Cemgil*

Sorun Yayınları
Babıali Caddesi Bozkurt Han No: 6/2 K/1 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tlf: 527 45 38

# İÇİNDEKİLER


| | | |
|---|---|---|
| BÖLÜM I | Çocukların Eğitimi Üzerine Konferanslar | 5 |
| | Ailenin İzleyeceği Eğitimin Genel Kuralları | 5 |
| | Ana Babanın Otoritesi Üzerine | 12 |
| | Ezici Otorite | 13 |
| | Mesafeli Otorite | 14 |
| | Gurura Dayalı Otorite | 14 |
| | Bilgiçce Otorite | 15 |
| | Eğitme Yoluyla Otorite | 15 |
| | Sevgiye Dayalı Otorite | 16 |
| | Babacanca Otorite | 17 |
| | Dostça Otorite | 17 |
| | Yozlaştırıcı Otorite | 18 |
| | Disiplin | 23 |
| | Oyun | 34 |
| | Çalışma Yoluyla Eğitim | 39 |
| | Cinsel Eğitim | 47 |
| BÖLÜM II | Aile ve Çocukların Eğitimi | 58 |
| | Sorular ve Cevaplar | 73 |
| BÖLÜM III | Ailede ve Okulda Eğitim | 81 |
| BÖLÜM IV | Deneyimimden Bazı Dersler | 95 |
| BÖLÜM V | Deneyden Çıkarılacak Birkaç Ders | 126 |
| BÖLÜM VI | Mektuplar ve Notlar | 140 |

# BÖLÜM I

# ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ ÜZERİNE KONFERANSLAR

## AİLENİN İZLEYECEĞİ EĞİTİMİN GENEL KURALLARI

Değerli anne babalar, Sovyetler Birliği'nin vatandaşları!

Çocukların eğitimi, yaşamımızın en önemli konusunu oluşturmaktadır. Çocuklarımız dünyanın ve ülkemizin gelecekteki kuşaklarıdırlar. Tarihi yaşatacak onlardır. Geleceğin anne babaları olan çocuklarımız da gelecekte kendi çocuklarını eğitecekler. Çocuklarımızın ilerde saygın vatandaşlar, anne babalar olmaları gerekmektedir. Fakat, iş bununla da bitmez. Çocuklarımız yaşlılığımızın birer göstergesi de olacaklar. Onlara iyi bir eğitim verecek olursak yaşlılığımızda da mutlu oluruz; kötü bir eğitim verecek olursak ilerde bunun acısını çeker, göz yaşı dökeriz. Ayrıca başkalarına ve ülkemize karşı suçlu duruma düşeriz.

Değerli anne babalar, sizin her şeyden önce bu uğraşın önemini kavramanız ve üstlendiğiniz sorumluluğun bilincinde olmanız gerekmektedir.

Bugün aile eğitimi ile ilgili bir dizi sohbette bulunacağız. Daha sonra, eğitimin bazı temel özellikleri üzerinde enine boyuna duracağız. Bu temel noktala-

rı disiplin, giyim, nezaket, anne baba otoritesi, beslenme vs. oluşturmaktadır. Bütün bunlar, eğitimin olumlu metodlarını kavramak için bilinmesi gerekli olan çok önemli kesitlerini oluşturmaktadır. Fakat, bu konuya değinmeden önce, dikkatinizi genel düzeyde bazı sorunlara çekeceğiz. Bütün bunlar, eğitimin tüm yönleri ayrıntılarıyla ilintili olup her zaman belleğimizde bulundurmamız gerekmektedir.

Her şeyden önce dikkatinizi şu konuya çekmek istiyoruz. Çocuğu yeniden eğitmektense belirli kurallara göre ve uygun bir şekilde eğitmek daha kolaydır. Çocukluğun ilk yaşlarından başlanarak uygulanan eğitim pek çok kişinin sandığı kadar zor bir çabayı gerektirmez. Zorlukların üstesinden gelinmek için her anne babanın olağanüstü bir çaba harcaması gerekmez. Herkes çocuğunu iyi bir şekilde eğitebilir. Bu konuda sorumlu kişilerin şevk duyması, mutluluk ve neşe dolu bir çaba göstermesi yeterlidir. Yeniden eğitim ise bambaşka bir olaydır. Eğer çocuğunuz kötü eğitilmişse, siz de pek üstüne düşmüyorsanız ya da tembellik nedeniyle bazı konular üzerinde durmuyorsanız, yani çocuğunuza gereken önemi vermemişseniz düzeltilmesi ve yeniden ele alınması gerekecek bir çok konu söz konusu olacaktır. Bu yeniden eğitim, düzeltme çabası oldukça vaktinizi alacaktır. Yeniden eğitim daha fazla bir çabayı, bilgiyi her anne babanın gösteremeyeceği sabrı gerektirir. Çoğu zaman anne baba yeniden eğitimin zorluklarının üstesinden gelemez, oğlunu ya da kızını enstitüye (okula) gönderir. Fakat burasının da yapacağı bir şey yoktur, toplum yaşamına gerektiği gibi yetiştirilmemiş bir insan katılmış olur. Yeniden eğitimin bir an için yararlı olduğunu düşünelim. Erkek, yaşamda belirli bir uğraşı içindedir. Herkes onu izler. Annesi babası da dahil herkes hoşnuttur. Fakat hiç kimse çevresinin kaybının boyutlarını düşünmez. Eğer bu kişi başlangıçtan başlayarak iyi bir eğitim görmüş

olsaydı, yaşamdan daha çok şeyler elde edebilir, daha gülçü bir yaşama hazırlıklı, bunun sonucunda da mutlu olurdu. Bunun ötesinde yeniden eğitim, yeni bir oluşumu gerçekleştirmek hem daha zor hem de acı veren bir uğraşıyı gerektirir. Başarılarla dolu bir çalışma bile anne babaya sürekli hüzün kaynağı olur, sinirleri yıprattığı gibi, çoğunlukla anne babanın karakterini olumsuz yönde etkiler.

Biz, anne babalara, çocuklarını, ilerde yeniden bir uğraşıyı gerektirmeyecek kadar iyi ve doğru eğitmelerini, bunu da hiç akıllarından çıkarmamalarını öğütlüyoruz.

...Biz, herkesin aynı mutluluğu duyarak bu çabayı göstermediğini biliyoruz. Bunun bir çok nedeni vardır; ilkin, bu, kesinlikle doğru eğitim yöntemlerinin kullanılmasına bağlıdır. Eğitimin en önemli etkenini de aile örgütlenmesi ve bunun yapısı oluşturur. Bu yapı da belirli bir ölçüde bize bağlıdır. Örnek olarak tek bir erkek ya da kız çocuğun eğitiminin birden çok çocuğunkine göre daha yoğun bir çabayı gerektirmesini gösterebiliriz. Maddi bakımından bazı güçlüklerle karşılaşılsa bile tek bir çocukla yetinilmemelidir. Tek çocuk, aile yaşamının tek merkezini oluşturur. Anne babanın bu çocuk üzerinde yoğunlaşan desteğinin boyutlarında aşırılığa kaçılır. Böyle bir durumda anne babanın aşırı sevgisi bu kişilerin aşırı duyarlı olmalarına neden olur. Çocuğun hastalanması ya da ölümü anne baba üzerinde yıkıcı bir etkide bulunur. Böyle kötü bir durumla karşı karşıya gelme korkusu anne babanın sürekli olarak gerekli olan huzurdan yoksun olmalarına neden olur. Çoğunlukla, tek çocuk, konumunun bilincindedir ve her isteğinin yerine getirilmesini ister. Anne babanın bu aşırı bağımlılıktan kendisini kurtarması oldukça zordur. İster istemez çocuk da bencil olur.

Sadece, çok çocuklu ailelerde ailenin ilgisi normal bir düzeyde olur. Sevgi, tüm çocuklara bölüşül-

müştür. Kalabalık bir ailede çocuk küçüklükten başlayarak toplu yaşama uyum sağlar, karşılıklı ilişkiler konusunda bir takım deneyimler kazanır. Eğer çocuklar yaş bakımından farklılık gösteriyorsa çok değişik sevgi ve dostluk bağları kurulur. Böyle durumdaki bir ailede çocuk çok değişik insan ilişkileri ile karşılaşır. Tek çocuk için söz konusu olmayan yaşam sorunları ile karşı karşıya gelir. Bunlara örnek olarak, birbirinden farklı olan küçük kardeşine, ağabeyine duyduğu sevgiyi, kız ya da erkek kardeşleri ile duygularını paylaşmasını, onlarla uyum içinde bulunma alışkanlığının kazanılmasını gösterebiliriz. Kalabalık bir ailede her zaman, oyunda bile toplu yaşama uyum sağlamak durumundadır. Özellikle bu Sovyetler Birliği eğitimi bakımından da oldukça önemlidir. Burjuva ailesinde bu sorun bu denli önem kazanmaz, çünkü, tüm toplum egoizm ilkesi üzerine kurulmuştur.

Yetersiz eğitime daha başka örnekler de verebiliriz... Eğer anne baba aynı çatı altında yaşayıp ayrılmışlarsa, bu durum çocukların yaşamı üzerinde oldukça etkili olur. Çocuklar birbirlerinden nefret eden ve bu nefretlerini açığa vuran anne babalar için sürtüşme konusunu oluştururlar.

Şu ya da bu nedenle ayrılan anne babanın, küskünlüklerini ve uyuşmazlıklarını bir kenara bırakarak çocuklarını daha fazla düşünmeleri gerekir. Ne denli birbirlerine kırgın olurlarsa olsunlar, daha fazla bir esneklik gösterilerek çözüm yolu bulunabilir. Müşterek bağları olan çocukları için eşler hınçlarını ve hoşnutsuzluklarını gizleyebilirler. Doğal olarak, aile ocağından ayrılmış olan babanın, çocuklarının eğitimleri ile yakından ilgilenmesi olanaksızdır. Eski ailesi üzerinde çok olumlu bir etkide bulunamıyorsa, unutması daha dürüst bir hareket olacaktır. Fakat terkettiği çocukların gereksinmeleri ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmelidir.

Aile yapısı sorunu çok önemli bir konu olup, oldukça dikkatli bir şekilde irdelenmelidir.

Eğer anne baba çocuklarını seviyorlarsa, en iyi şekilde yetiştirmek istiyorlarsa kırgınlıkları bağlarını koparacak düzeyde olmamalıdır. Bunun sonucunda da çocuklar içinden çıkılmayacak bir durumla karşı karşıya gelmezler.

Eğitimin amacı ve konusu üzerinde de uzun uzadıya durulmalıdır. Bazı ailelerin bu sorun konusunda tam bir bilinçsizlik içinde bulundukları gözlenmiştir. Anne baba çocuklarla aynı çatı altında yaşarlar, her şeyin de kendiliğinden yolunda gideceğine inanırlar. Anne babanın belirli bir amacı olmadığı gibi bir program da saptamamışlardır. Böyle bir durumda, doğal olarak sonuçlar da raslantılara bağlı olacak, anne baba da şaşkınlıkla kendi kendilerine çocuklarının neden kötü yetişmiş olduklarını soracaklardır. Eğer başından itibaren hedef saptanmayacak olunursa olumlu bir atılımda bulunmak da olanaksızdır.

Her anne ya da baba çocuğunun eğitim yönünü saptamalıdır. Anne babanın bu alandaki arzularının bilincinde olmaları gerekmektedir. Sovyet ülkesine yakışır bir vatandaş, hareketli, bilgili, dürüst, kendisini devrim davasına, halka adamış, güçlü, nazik birisi olarak mı yetiştirmek istiyorsunuz? Yoksa çocuğunuzun açgözlü, tembel, dar kafalı, kurnaz, aşağılık bir adam mı olmasını istiyorsunuz? Bu sorun üzerinde uzun uzadıya düşünün. Şöyle bir düşünecek olursanız bir çok çözüm yolunun bulunduğunu farkedeceksiniz...

Sizin bu konudaki tutumunuz sonuca varan bir adımı oluşturacaktır. Siz çocuğunuzu sadece konuştuğunuz, ders yaptığınız ya da şu veya bu işi yapmasını istediğiniz zaman eğittiğinizi düşünmeyin. Yaşamınızın her anında, hattâ evde bulunmadığınız zaman bile eğitiyorsunuzdur. Giyinmeniz, bakalarıy-

la konuşmanız, neşeleriniz, üzüntüleriniz, dostlarınıza ve karşıtlarınıza karşı davranışlarınız ile okuduğunuz gazetelerin çocuk açısından büyük bir önemi vardır. Çocuk davranış ve düşüncenizdeki en küçük değişikliği farkeder. Siz ise bunu farketmezsiniz. Eğer evde kaba saba davranırsanız, sarhoş olursanız, kendinizden her fırsatta söz ederseniz, daha da kötüsü çocukların annesine hakaret ederseniz eğitim diye bir şey söz konusu olamaz. Böyle bir eğitimde en iyi öğütler, yöntemler bile hiçbir yarar sağlamaz.

Anne babanın kendi kişisel istekleri ailelerine karşı saygıları, hareketlerini denetlemeleri eğitimin en iyi ve ana metodunu oluşturur.

Bununla birlikte bazı anne baba, çocukların eğitimi ile ilgili oldukça becerili bir şekilde hazırlanmış eğitim reçetelerinin bulunması gerektiğine inanırlar. Bu kişilerin görüşlerine göre, böyle bir reçeteyle en tembel kişiler bile çocuklarını çalışkan bir kişi olarak yetiştirirler. Bu şekilde, dolandırıcı da dürüst bir vatandaş olarak yetiştirilecek, yalancı birisi de harikalar yaratarak içten ve güvenilir birisi olarak yetiştirilecektir.

Böyle bir mucize söz konusu olamaz. Kişinin yapısında herhangi bir bozukluk varsa böyle geçerli bir yöntemi de uygulamak olanaksızdır.

Her şeyden önce bu bozukluklar üzerine dikkatin çekilmesi gerekecektir. Önce büyüleyici hileler açıklığa kavuşturulmalıdır. Çünkü hiçbir zaman pedagojik üç kağıtçılığın söz konusu olamayacağını unutmamak gerekir. Ne yazık ki, buna inanan bir takım kimselere de rastlanmaktadır. Birisi kendisine özgü bir şey uygular, öteki değişik ödüller bulur, üçüncüsü de çocuklara hoşça vakit geçirtmek için evde şaklabanlıklar yapar, dördüncüsü de vaatlerle kendi tarafına çeker.

Çocukların eğitimi ciddiyetle, sadelik ve içtenlikle ele alınmalıdır. Bu üç nitelik zamanımızın en üst

düzeydeki gerçeğini oluşturmalıdır. Yapmacıklık, samimiyetsizlik, alaycılık, eğitim konusundaki çabaları çıkmaza sokar. Bu, sizin her zaman gururlu, tumturaklı olmanız gerektiği anlamına gelmez. İçten olun, aile ortamının yapısına uyum gösterin.

Kestirme yollar, anne babaya boşa vakit geçirtir, zaman kaybına neden olur, hepsinden de öteye kişileri gerçek çabalarından alıkoyar. Birçok anne baba da zaman kaybına hiç önem vermez!

Anne babanın sık sık çocuklarla birlikte olması gerekir. Ailenin birbirlerini çok az görmeleri şaşılacak bir durumdur. İyi bir eğitimde anne babanın çocukları gözden uzak tutmamaları diye bir şey söz konusu değildir. Böyle bir eğitim sadece kötü bir takım sonuçlara yol açar. Çocukların aşırı çekimser olmalarına neden olur. Böyle yetişen çocuklar büyüklerin beraberliğine çok alışırlar ve zihinsel bakımdan da erken gelişirler. Anne baba bununla öğünür; fakat ilerde yanıldıklarını farkederler.

Çocuğunuzun nasıl bir çevrede bulunduğunu, ne yaptığını bilmek zorundasınız. Fakat, ona, sizin dışınızda yaşamın çok değişik etkileri altında bulunmasına olanak tanımalısınız. Bu da kötü etkilerin altında bulunmasına göz yummanız anlamına gelmez. Yaşamda kötü, sağlıksız çevre ve kişilerle de karşı karşıya gelecektir. Bunları zamanında tanımasını ve mücadele etmesini sağlayacak yeteneğinin gelişmesini sağlamalısınız. Aşırı kapalı çevrede yetişenler için böyle bir şey söz konusu değildir. Çocuğunuzun çok değişik çevreleri tanımasına olanak vermekle birlikte gözden uzak bulundurmamalısınız.

Çocuklara yardım etmek, zamanında yönlendirmek, bir takım davranışlardan alıkoymak gerekir. Sizden, çocukların yaşamındaki yanlışları sürekli olarak düzeltici bir rol oynamanız istenmektedir. Yoksa her yere elinden tutarak götürmeniz söz konusu değildir. Zamanı gelince bu konu ele alınacak.

Zaman sorunu söz konusu olduğu için burada değindik. Eğitim fazla bir zaman almaz. Akıllıca davranılırsa kısa sürede üstesinden gelinir. Bunu bir kez daha yineleyelim: Eğitim sürekli olup siz evde bulunmadığınız zaman bile söz konusudur.

Sizin de kuşkusuz bildiğiniz gibi gerçekçi eğitim çalışması, çocuğunuzla karşılıklı konuşmayı, doğrudan doğruya üzerindeki etkinizi kapsamaz. Aile yapısı, kişisel, sosyal yaşamınız, çocuğun yaşam biçimi de önemli br etkendir. Eğitici çalışma her şeyden önce düzenleme sorunudur. Bu nedenle de ayrıntılar yığını söz konusu olamaz. Herhangi bir şeyi ayrıntı olarak kabul edip bir kenara bırakmaya hakkınız yoktur. Çocuğun yaşamındaki bazı olayları önemli kabul edip tüm dikkatinizi bunlar üzerinde toplamak, geri kalanları görmemezlikten gelmek ağır bir yanılgı olacaktır. Eğitim çalışmasında, önemsiz, ufak tefek hiçbir şey söz konusu olamaz. Küçük kızınızın saçını bağladığınız bir kurdelanın, küçük bir şapkanın, bir oyuncağın çocuğun yaşamında önemli bir rolü olabilir. İyi bir düzenlemede en küçük bir ayrıntı ve ortamlar da gözden uzak bulundurulmaz. Ufak tefek şeyler günlük yaşamın her anında etkide bulunur; yaşam da bunların bütününden oluşur. Bu yaşamı yönetmek, planlamak ana çabanızı oluşturacaktır.

Daha ilerdeki konuşmalarımızda ailedeki eğitim yöntemlerini ayrıntılı olarak inceleyeceğiz. Bugün kısa bir giriş yaptık.

## ANA BABANIN OTORİTESİ ÜZERİNE

...Anne babanın otoritesi nereden kaynaklanır, nasıl sağlanır?

«Asi» çocukların anne babaları, otoritenin doğal bir veri, özel bir yetenek olduğuna inanırlar. Eğer birisi bu yetenekten yoksun bulunuyorsa yapacak bir şey yoktur. Böyle yetenekli kişileri çekememek-

ten kendilerini alamazlar. Bu anne babalar yanlışı içindedirler. Otoriteyi her aile kurar. Bu da fazla zor bir şey değildir.

Ne yazık ki, bazı anne babalar bu otoriteyi yanlış temeller üzerine kurarlar. Çocukların kendilerini saymasını isterler. Bu da onların amacını oluşturur. Nitekim bu da başka bir yanılgıdır. Otorite ve her denilenin yapılması bir amaç olamaz. Bu konuda tek bir amaç söz konusudur. O da iyi bir eğitimdir. Sadece bu amaca yönelmek gerekir. Çocuğun her denileni yapması bu amacı sağlayan yollardan birisidir. Eğitimin gerçek amaçlarını düşünmeyen anne babalar, otorite kurmuş olmak için otoriteden yanadırlar. Eğer çocuklar boyun eğiyorlarsa anna babanın da huzurlu bir yaşamı olur. Bu huzur da tek amaçlıdır. Fakat deneyimler göstermiştir ki, ne huzur ne de boyun eğme uzun süre devam edemez. Yanlış temeller üzerine kurulmuş olan otorite, çok kısa süre için geçerli olur, kısa sürede çöker, ne otorite ne de boyun eğme söz konusu olur. Anne baba, çocukların her denileni yapması konusunda büyük bir çaba gösterir. Tüm öteki amaçlar ikinci planda kalır. Her denileni yapan çocuklar yetiştirilir. Fakat bunlar, sonuçta irade bakımından zayıf kişilerdir.

Daha başka, yanlış otorite türleri de vardır. Yaklaşık 10 tanesini inceleyeceğiz. Bu incelemeden sonra gerçekçi otoriteyi saptamak kolay olacaktır. Şimdi sırayla inceleyelim.

**Ezici otorite:** En zarar verici olmasa bile en ürkütücü olanıdır. Çoğunlukla babalar bu durumun sıkıntısını duyarlar. Evde, baba her zaman öfkeli olursa, en küçük bir suç sayılacak davranış karşısında gürlerse, haklı ya da haksız her olay karşısında kaba kuvvet kullanırsa, her soruya tepeden inme yanıt verirse, çocuğun her hatasını cezalandırısa ezici bir otorite söz konusudur. Babanın yarattığı bu korku havası tüm aileyi, çocukları, anneyi dehşet içinde bı-

rakır. Hem çocukları aşırı bir korku içinde bıraktığı hem de anneyi hizmetçiden farksız bir duruma düşürdüğü için zararlıdır. Bu tür otoritenin ne denli zararlı olduğunu söylemeye gerek yok. Hiçbir eğitici etkisi olmadığı gibi, çocukların anne babadan uzaklaşmalarına neden olur. Yalancılığa yol açar. Aynı zamanda da çocuğun gaddarlığa eğilim duymasına neden olur. Böylece, şaşkına çevrilen çocuklar karaktersiz, yılgın, zayıf iradeli ve değersiz kişi olurlar. Despotluk ederek eziklik içinde geçen çocukluklarının intikamını alırlar. En acımasızı olan bu tür otorite sadece kültürsüz kişilerce benimsenir, neyseki bunlara son zamanlarda fazla rastlanmamaktadır.

**Mesafeli otorite:** Çocukların saygı göstermeleri için, onlarla, arada sırada konuşulmasına, belirli bir mesafenin bırakılmasına, buyruk verir gibi konuşulmasına inanan bir çok ana baba vardır. Bu tür otorite yaşlı bazı aydın ailelerce benimsenmiştir. Bu tür ailelerde baba zamanının çoğunu çalışma odasında geçirir. Bunun dışında evin efendisi gibi davranır. Tek başına yemek yer. Kişisel uğraşıları ile vakit geçirir. Ailesi ile ilgili bir takım isteklerini anne aracılığı ile iletir. Bu tür annelere de rastlanır. Kendilerine özgü ilgileri, düşünceleri yaşamları vardır. Çocuklara büyükanne ya da hizmetçi bakar. Bu tür otorite hiçbir yarar sağlamadığı gibi, böyle bir aile de Sovyet ailesi olarak nitelendirilemez.

**Gurura dayalı otorite:** Bir tür mesafeli otorite olarak nitelendirilebilir. Her Sovyet vatandaşının bir takım değerleri vardır. Fakat bazıları daha değerli ve önemli olduklarını sanırlar. Bu gururlarını çocuklarına da belli ederler. Evde hava atarlar, işyerinde yaptıklarından daha fazla caka satarlar; değerlerinden övgü ile söz ederler. Başkalarına tepeden bakarlar. Çoğunlukla babaların etkisinde kalan çocukların da bu övünme havasına girdikleri görülür. Arkadaşlarının yanında övünmekten kendilerini alamaz-

lar. Her fırsatta: «Babam şöyle önemli bir kişidir, babam yazardır, babam subaydır, babam şudur budur» derler. Bu yüzsüzlük havası içinde baba kendisinin etkisinde kalarak çocuklarının gidişinin ve nasıl bir çocuk yetiştirdiğinin farkında değildir. Bu sağlıksız otoriteyi anneler de benimserler. İlginç bir giysiyle önemli ilişkilerle, moda konularındaki yolculuklarıyla övünürler. Böylece kendilerinin ve çocuklarının başkalarına göre ayrıcalık kazandığına inanırlar.

**Bilgiçce otorite:** Böyle bir durumda anne baba çocuklarla daha çok ilgilenseler, eğitimleri ile ilgili olarak daha yoğun bir çabanın içine girseler bile bürokratlıktan kurtulamazlar. Sözcüklerinin kutsal olduğunu, çocukların kendilerini dinlerken titremeleri gerektiğine inanırlar. Soğuk bir tavır takınarak isteklerini iletirler. Bunların kanun gibi geçerli olduğuna inanmışlardır. Bu tür ana babalar için çocukların en azından babaların da yanlış yapabileceği ya da kararsız bir insan olabileceğini düşünebileceklerinden daha korkunç bir şey yoktur. Böyle bir yapıda olan baba: «Yarın yağmur yağacak, gezme yok» dediği zaman hava güzel olsa da gezmeye gidilmez. Çünkü şu ya da bu film babanın hoşuna gitmiştir. İyi bir film de söz konusu olsa çocukların sinemaya gitmeleri yasaklanmıştır. Baba çocuğu cezalandırmıştır. Daha sonra çocuğun suçlu olduğuna inanmaz. Fakat hiçbir şey kararından döndüremez. «Dediğim gibi olacak!» Çocuğun her davranışını düzene karşı bir gelme olarak kabul eder. Bunun sonunda da yeni kurallar koyar ve düzenlemeler yapar. Çocuğun yaşamı, büyüme biçimi böyle bir babanın gözünden kaçar. Aile yaşamında bürokratik bir otoritenin dışında hiçbir şey ilgisini çekmez.

**Eğitme yoluyla otorite:** Böyle bir durumda anne baba sonu gelmeyen bir takım tumturaklı ve açıklayıcı konuşmalarla çocuğun yaşamını tam anlamıyla zehir ederler. Bir kaç kelime ile gönül alıcı bir şekil-

de söyleyeceklerine anne ya da baba çocuğu karşısına oturtur, sıkıcı ve uyutucu bir konuşma yapar. Söz konusu kişiler görkemli konuşmalarının pedagojik içerikle dolu olduğunu sanırlar. Böyle bir ailede kişiler somurtkan ve neşesiz olurlar. Anne baba bilge görünmek istedikleri ölçüde çocuklarından uzaklaşırlar. Karşısındakilerin büyük insan olmadıklarını, saygı duyulması gereken kendilerine özgü bir yaşamlarının olduğunu unuturlar. Çocuklar, büyüklere göre daha heyecanlı ve tutkulu olurlar. Enine boyuna düşünerek hareket etmezler. Süreç içinde düşünme alışkanlığını kazanırlar. Fakat anne babanın sonu gelmeyen konuşmaları, sinirlendirici laf kalabalıkları çocukların belleklerinde hemen hemen hiç bir iz bırakmaz. Anne babanın kuru bir mantığa dayalı yöntemi çocuklar üzerinde otorite kurmalarını sağlamaz.

**Sevgiye dayalı otorite:** Toplumumuzdaki hatalı otoritenin en yaygın biçimini oluşturur. Birçok anne baba buna inanmıştır. Çocukların her denileni yapmaları, anne babalarını sevmeleri, bu sevginin hakkedilmesi için baba sevgisinin gösterilmesi gerekmektedir. Sevgiyi yansıtan sözcükler, öpücükler, okşamalar, sevgisel yaklaşımlar çocukdan esirgenmez. Eğer çocuk denileni yapmazsa hemen: «Yoksa anneni babanı sevmiyor musun?» denir. Anne baba çocuklarının gözlerinin içine bakarlar. Sevgi ve şefkat göstermelerini isterler. Çoğunlukla anne çocuklarının yanında tanıdıklarına: «Beni, babasını çok seviyor. Öyle sevecen bir çocuk ki...»

Bütün aile duygusallıktan kendisini kurtaramaz. Dışlarındaki olaylardan etkilenmezler. Eğitim bakımından önemli olan ayrıntılar gözden kaçar. Anne baba sevgisi uğruna çocuk elinden gelen tüm çabayı göstermek durumundadır. Bu tutum çok olumsuz sonuçlara neden olabilir. Ailesel bencillik oluşur. Böyle bir sevgi çocukları aşar. Çok kısa zamanda anne ba-

bayı yanıltabileceklerini farkederler. Bunun için en küçük bir ilgi yeterlidir. Anne babaların, sadece somurtmakla korkutabileceklerini farkederler.

Küçük yaşlarda çocuk insanların iyi niyetlerinin sömürülebileceğini farkeder. Kendinden, ailesinden olanlar kadar başkalarını sevemeyeceği için sinsi ve soğukkanlı bir hesaplaşmanın sonucu olarak, hiç bir sevgi duymadan bu kişilerle bu oyunu oynar. Bazan da anne baba sevgisi bu çocukların yüreklerinde yer eder, fakat onlar tüm başkalarına yabancılaşırlar, bu kişilere karşı ne yakınlık ne de arkadaşlık duyarlar.

Bu çok tehlikeli bir otorite türüdür. Böylece, yalancı, bencil, iki yüzlü kişiler yetiştirilmiş olunur. Çoğunlukla bu tür bencilliğin zararını en başta anne babalar görürler.

**Babacanca otorite:** En akılsızca olan bir otorite türüdür. Bu durumda da çocukların söyleneni yapmaları, gösterilen sevgiye bağlıdır. Fakat bu sevgiyi öpücükler, şefkat yerine tatlılık, anne babanın iyiliği, hoşgörülü oluşları doğurur. Baba ya da anne çocuk için adeta bir melektir. Her şeye izin verirler. Hoşnut etmek için ellerinden geleni yaparlar. Cimri değillerdir. Sözün kısası pırlantadan farksızdırlar. Her tür çatışmadan çekinirler. Kesin bir huzuru yeğlerler. Her türlü özveriye hazırdırlar. Önemli olan her şeyin yolunda gitmesidir. Böyle bir ailede çocuklar anne babayı yönlendirmeye çalışırlar. Karşı tarafın tepki göstermemesi, erken bir takım isteklere, kaprislere, her türlü istekte bulunulmasına yol açar. Bazan anne ya da baba zayıf da olsa bir tepki gösterir. Fakat artık iş işten geçmiştir. Kötü bir eğitim ürünlerini vermiştir.

**Dostça otorite:** Çoğunlukla çocukların doğumundan önce anne baba aralarında anlaşmaya varırlar. Çocuklarıyla dost olmaya karar verirler. Tabii bu çok olumlu bir karardır. Baba ile erkek çocuk, anne ile de kız çocuk arkadaş olabilirler. Böyle bir ilişkinin de

kurulması gerekir. Fakat anne baba aile kurumunun yöneticileri durumundadırlar. Çocuklar da göz bebekleridir. Eğer bu arkadaşlık ilişkisinde aşırılığa kaçılınırsa eğitim durur, ya da ters yönde bir gelişme gösterir. O zaman çocuklar anne abayı «eğitirler». Bu tür aile yapısına aydın kişiler arasında raslanır. Böyle ailelerde çocuklar anne babayı isimleriyle, Petka ya da Marussiye diye çağırırlar. Onlarla alay ederler. Kaba bir şekilde sözlerini keserler. Her fırsatta onlara ders vermeye kalkarlar. Söz dinleme diye bir şey söz konusu olamaz. Artık arkadaşça bir ilişki söz konusu değildir. Çünkü gerçek dostluk karşılıklı sevgiyi gerektirir.

**Yozlaştırıcı otorite:** Karakter bozucu en kötü bir otorite türüdür. Çocuğun söylenenleri yapması için hediyeler alınır ve ödün verilir. Anne baba rahatça: «Eğer saygılı olursan sana bir tay alacağım, saygılı olursan sirke gideriz.» der.

Aile içinde cesaret verici bir takım ödüllerin verilmesi doğaldır. Buna bir takım primler de diyebiliriz. Fakat hiç bir şekilde söylenenleri yapmaları ya da anne babaya karşı iyi davranmaları için ödün verilmemelidir. Zor bir uğraşının sonuçlandırılması bakımından olumlu çalışmalar ödüllendirilebilir. Fakat hiç bir şekilde ilerde yinelenmeyecek şeyler olmalı ve de göz kamaştırıcı vaatlerle çocukların ders çalışmaları ya da başka bir uğraşı ile ilgilenmeleri sağlanmamalıdır.

Yanlış olan bir takım bazı otorite türlerini inceledik. Daha bir dizi sayabiliriz. Bunlara örnek olarak güleryüzlü otoriteyi, bilgili otoriteyi, «iyi çocuk» otoritesini, güzellik otoritesini gösterebiliriz. Çoğunlukla anne babanın herhangi bir tür otoriteyi düşünmediklerini görmekteyiz: Rastgele yaşarlar, rastgele görevlerini yerine getirirler, çocuklarını yetiştirme konusunda yapabildiklerinin en iyisini yapmaya çalışırlar. Bu yapıda olan kişiler bugün sert çıkışlar ya-

parlar, pire için yorgan yakarlar, ertesi gün sevgi dolu davranışta bulunurlar, bunu izleyen gün de bazı vaatlerde bulunarak karşısındakini kazanmaya çalışırlar. Daha sonra yeniden cezalandırırlar, arkasından da eski şefkatlerini gösterirler. Bu anne babalar şeytandan farksızdırlar. Güçsüzdürler, yaptıklarının bilincinde değillerdir. Bazan baba ve anne otorite konusunda çelişkiye düşerler. Böyle durumlarda çocukların diplomatça davranmaları, anne baba arasında dolambaçlı yollara baş vurmayı öğrenmeleri gerekir. Bazan da anne baba çocuklara özen göstermezler, sadece yaramazlık yapmamalarını amaçlarlar.

Bir Sovyet ailesinde anne baba ne türden bir otorite kurmalıdır?

Anne baba otoritesinin ana temelini bu kişilerin yaşam ve çalışmaları, tutumları, vatandaş olarak kişilikleri oluşturur. Aile sorumluluklarla dolu çok önemli bir kurumdur. Anne baba da bu kurumun yöneticisi durumundadırlar. Topluma karşı, çocukların yaşamlarından ve bunların mutluluklarından sorumludurlar. Eğer anne baba dürüst ve mantıklı olarak bu kurumu yönetirlerse güzel, çok ileri düzeyde amaçları ilke edinmiş, kendileri her zaman davranışlarının bilincinde olurlarsa baba otoritesinin kurulmasında herhangi bir zorluk çekilmez. Başka temellerin oluşturulmasına gerek kalmaz. Yapay bir takım yollar araştırmak durumunda kalmazlar.

Çocuklar büyüyünce anne babalarının nerede çalıştıklarını ve sosyal konumlarını bilmek isterler. Ne ile yaşamlarını sürdürdüklerini, ne gibi ilgilerinin olduğunu, çevrelerini en kısa zamanda bilmek durumundadırlar. Çocukların, anne babalarının mesleğini ciddi ve değerli bir şey olarak görmesi çok önemlidir. Anne babanın becerileri, çocuğa temel bir değere sahip, gösterişten uzak, toplumun bakış açısına göre en önde gelen beceriler olarak görünmelidir.

Çocukların bu değer verilmeyi farketmeleri gerekmektedir. Bu da ülkemizin ileri düzeye ulaşmasının temelini oluşturmalıdır. Bu kişiler söz konusu değer vermeyi gurur konusu yapmamalıdırlar. Sovyetler Birliği'nde yaşamanın gururunu taşımalıdırlar. Çocuklar sadece anne babalarıyla övünmemelidirler. Ülkemizin önde gelen isimlerini bilmek durumundadırlar. Baba ya da annelerini toplumun bir parçası olarak görmeleri gerekir.

İnsan uğraşılarının bir takım zorluklarının ve onurunun bulunduğunu unutmamak gerekir. Anne baba şu ya da bu durumda, çocuklarının karşısında üstün kişiler olarak görünmemelidirler. Çocuklar başkalarının bu arada zorunlu olarak anne babalarının en yakın arkadaşlarının da bir takım maharet ve niteliklerini farketmelidirler. Anne babanın çağdaş otoritesi eğer sonradan görme ya da herkesi küçük gören yapıda değilse toplumsal bir otorite söz konusuysa gerçekten yücelik özelliği kazanır. Eğer bundan mutluluk duyuluyorsa iyi bir eğitim verilmiş demektir.

Fakat anne babalar içinde bulundukları topluluğun sadece küçük ölçekli bireyleri durumunda olmamalıdırlar. Yaşamımız sosyalist toplumun bir parçasıdır. Anne baba, davranışları ile çocuklarına böyle bir toplumun parçası olduklarını kanıtlamalıdırlar. Uluslararası yaşamda meydana gelen olaylar, edebiyat alanındaki görkemli eserler anne babanın yaşamına duygu ve özlemlerine yansımalıdır. Sadece bu anne babalar —dopdolu bir hayat yaşayan ülkemizin gerçek yurttaşları— çocukların üzerinde gerçek bir otorite kurarlar. Lütfen, çocukların farketmeleri, niteliklerinizle onları etkilemeniz için böyle «salt» bir hayat sürdürmeniz gerektiğini düşünmeyin. Yanılgı olur. Gerçekçi olarak ve içtenlikle bu hayatı yaşamalısınız, fakat çocuklarınız karşısında gösteriş meraklısı durumuna düşmemelisiniz. Sakin olun. Onlar kısa

sürede kendiliklerinden ne yapılması gerektiğini farkedeceklerdir.

Siz sadece vatandaş değilsiniz. Aynı zamanda babasınız. Babalık görevini en iyi şekilde yerine getirmek durumundasınız. Otoritenin dayandığı temel söz konusudur. Ve de her şeyden önce nasıl yaşadığını, ilgisinin hangi yönde geliştiğini, neyi sevip neyi sevmediğini, neyi isteyip neyi istemediğini bilmek durumundasınız. Arkadaşlarını tanımalısınız, kiminle hangi oyunu oynadığını, okuduğunu, nasıl özümlediğini bilmelisiniz. Çocuğunuz okula gidiyorsa okuluna ve öğretmenlerine karşı, sınıftaki tavrını, ne gibi zorluklarla karşılaştığını saptamalısınız. Küçüklüğünden başlayarak tüm bunların izlenmesi gerekir. Oluşabilecek bir takım çatışmaları beklenmedik zamanda öğrenmek yerine önceden hissedip gerekli önlemleri almalısınız.

Tüm bunların bilinmesi gerekir. Bu, sonu gelmeyen uyutucu sorularla çocuğu hırpalamak gerektiği anlamına gelmez. Aşağılayıcı ve bıktırıcı bir casus durumuna düşmemelisiniz. Başlangıçtan başlayarak çocuklar karşılaştıkları olayları kendiliklerinden anlatmalıdırlar. Böyle bir arzuyu içlerinde duymaları gerekir. Sizinle ve uğraşınızla ilgilenmeleri gerekir. Çocuğunuzun arkadaşlarını da evinize çağırmalısınız. Onlara ikramda bulunmalısınız. Onların ailelerini de ziyaret edebilirsiniz, ilk fırsatta da tanışmalısınız. Tüm bunlar fazla bir zaman almaz. Çocuklarınızın yaşamına ve onlara gerekli ilgiyi göstermeniz yeterlidir.

Eğer çocukların yaşamı ile içiçe iseniz ve gerekli özeni gösteriyorsanız, çocuklar da bunu farkederler. Onlar, anne babalarının gelecekleri ile ilgilenmesinden hoşnut kalırlar ve bunun bir sonucu olarak da saygı duyarlar. Bilgiye dayalı otorite yardımı kolaylaştırır. Her çocuk yaşamında bir çok olay karşısında nasıl davranacağını bilemez. Rehberliğe ve yardıma

gereksinme duyar. Belki de bu desteği sizden istemeyecektir. Çünkü nasıl isteyeceğini bilemez. Kendiliğinizden gerekli yardımda bulunmalısınız.

Bu yardım çoğunlukla doğrudan öğüt, jest, yönlendirme bazan da emir şeklinde olabilir. Eğer siz çocuğunuzun yaşamını yakından izliyorsanız işe başkasının karışmasına gerek kalmadan daha uygun olarak nasıl davranacağını bilirsiniz. Çoğunlukla yardımın özel bir şekilde sağlanması gerekir. Kimi zaman çocuğun oyununa eşlik edilir, arkadaşlarıyla tanışılır, okulda da öğretmeniyle görüşülür. Birden fazla çocuğunuz varsa işiniz oldukça kolaylaşmış demektir. Abi ve ablalar istenen konuyu başarmanız için yardımcı olabilirler.

Anne baba yardımcı olurlarken sıkıcı, tedirgin edici bir tutum içinde olmamaları gerekir. Bazı durumlarda çocuk kendi başına işin üstesinden gelmelidir. Karmaşık sorunları da çözümlemelidir. Gene de yakından izlenmelidir. Umutsuzluğa, şaşkınlığa kapılmasına olanak verilmemelidir. Çocuk korunduğunu dikkatle izlendiğini, gücüne güvenildiğini de farketmelidir.

Dikkat ve özen isteyen yardıma dayalı otorite ile bilgiye dayalı otorite bir bütün oluşturur. Çocuk yanında olduğunuzu dikkatle izlendiğini hissedecek, fakat aynı zamanda onun için her şeyi yapmayacağı nızı, tüm sorumluluklardan sıyrılamayacağını bilecek.

Sorumluluk, anne baba otoritesinin önemli ikinci aşamasını oluşturur. Durum ne olursa olsun çocuk hiç bir zaman aileyi ve kendisinin yönlendirilmesini sizin bakımınızdan bir doyum ya da eğlence olarak değerlendirmemelidir. Çocuk sadece kendiniz için değil aynı zamanda onun için de Sovyet toplumu önünde sorumlu olduğunuzu farketmelidir. İçtenlikle ve kararlı bir şekilde yetiştirdiğiniz kızınız ya da oğlunuzun öğreneceği birçok şey olduğunu, iyi başarılı vatandaş olmaları gerektiğini, başarma sorumluluğu

taşıdıklarını ve bu sorumluluktan kaçmamaları gerektiğini açıkça ve vurgulayarak söylemenin herhangi bir sakıncası bulunmamaktadır. Sorumluluk yardımın ötesinde bir ısrarlı isteği gerektirir. Bazı durumlarda bu istek katı bir biçimde ortaya konmalıdır. Herhangi bir mazeret kabul edilmemelidir. Ayrıca istek, eğer çocukta sorumluluk bilinci varsa ürününü verir. Çok küçük yaştan başlayarak kendisinin, anne ve babasının ıssız bir adada yaşamadıklarının bilincinde olmalıdır.

## DİSİPLİN

«Disiplin» sözcüğünün bir çok anlamı vardır. Kimisi bundan, uygulanan kuralların tümünü anlar. Başkaları da kişide eğitim sonucunda oluşmuş olan alışkanlıkları disiplin olarak nitelendirir. Üçüncü grup da tüm söylenenleri yapmak olarak tanımlar. Değişik olan bu görüşler aşağı yukarı gerçeği yansıtır. Fakat iyi bir eğitimi gerçekleştirmek için disiplin kavramı konusunda da kesin bir bilginin edinilmesi gerekmektedir.

Bazan da her denileni yapan kişi de disiplinli olarak tanımlanır. Doğal olarak bir çok durumlarda kişiden bağlı olduğu üst organların ve amirlerinin isteklerini vakit geçirmeksizin ve istenilen şekilde yerine getirmesi istenir. Fakat Sovyet toplumunda her isteneni yapan disiplinli olarak nitelendirilemez. Tek başına disiplin doyurucu olamaz. Körü körüne denileni yapmak genellikle devrim öncesi eğitimde söz konusuydu.

Biz, Sovyet vatandaşından daha karmaşık bir disiplin beklemekteyiz. Biz, sadece şu ya da bu emrin hangi amaçla, neden yerine getirilmesi gerektiğini kavranmasını istemiyoruz. Kişinin kendisi de etkin bir şekilde araştırmada bulunmalı, kendiliğinden görevini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmalıdır.

Bunun ötesinde, Vatandaşlarımız yaşamının her anında görevlerini yerine getirmeye hazır olmalıdır. Bunun için emir ya da bir yönerge beklememelidir. Atılımcı ve çalışma arzusu ile dolu olmalıdır. Böylece sadece topluma yararlı ve gerekli olanı yapacağını, bu konuda herhangi bir engel ve zorluk tanımayacağını umut etmekteyiz. Aksine Sovyet vatandaşından sadece kendisi için yararlı ve hoşuna giden işlerden sakınmasını beklemekteyiz. Çünkü bunlar başkalarına ve tüm bir topluma zarar verebilir. Ayrıca vatandaşlarımızdan da kendi işlerinin, işyerlerinin, ailesinin dar çevresi içinde kalmamalarını; başkalarının yaşamları, işleri, tutumları ile de ilgilenmelerini; yardımlarının sözde kalmayıp eyleme dönüşmesini, bu konuda huzurlu yaşamlarından az da olsa ödün vermelerini beklemekteyiz. Ortak düşmanlarımıza karşı herkes kararlı bir tepki göstermeli, tüm tehlikeleri ve hoş olmayan durumları göze alarak sürekli bir kollayış içinde olmalıdır.

Tek kelime ile Sovyet toplumunda disiplinli kişiden, her türlü ortamda topluma en faydalı olan tutumu benimseyen kişiyi anlamaktayız. Böylece herhangi bir elverişsiz durumla ve zorlukla karşılaşsa bile gerekli kararlılığı gösterecektir. Tek başına disiplinle yani yönlendirme ve her denilenin yapılması ile disiplinli bir kişiyi oluşturmak olanaksızdır. Disiplinli Sovyet vatandaşı en başta gelen sağlıklı etkenlerin bütününün etkisi ile oluşur. Bu olumlu etkenleri şöyle sıralayabiliriz: İyi bir siyasal eğitim, genel kültür, kitaplar, gazeteler, üretimde çalışma, sosyal etkinlikler, oyun, yan uğraşılar, dinlenme gibi ikinci derecede görünen şeyler. Sadece bu etkenlerin birbirleriyle bağıntılı etkileriyle iyi bir eğitim gerçekleştirilebilir. Böylece de Sovyet toplumunda gerçekten disiplinli vatandaşlar yetiştirilir.

Biz, anne babaların bu ana ilkeyi her zaman hatırlamalarını öğütleriz: Disiplin, «disiplinli» bazı ön-

lemlerin etkisi değildir. Fakat tüm eğitim sistemi, yaşamın tüm çevreleri, çocuğun etkisinde kaldığı tüm etkenler söz konusudur. Bu anlamda disiplin, iyi bir eğitimin nedeni, yöntemi, aracı değildir. Fakat sonucudur. Yerinde bir disiplini, bu doğru eğitim oluşturur. Eğiticinin, bu yönde elindeki tüm olanakları ve gücünü kullanması gerekir. Bu nedenledir ki anne baba erkek ya da kız çocuğuna kitap vermekle, yeni bir arkadaş tanıştırmakla, uluslararası durum, işyerindeki işler ve başarılarıyla ilgili olarak konuşmakla daha üst düzeyde bir eğitim kazandırmaya çalışır.

Böylece biz disiplinden eğitim çalışmalarının genel sonucunu anlarız.

Bu çalışmanın, disiplinin oluşmasıyla yakından ilintili olan ve sık sık bununla karıştırılan dar bir alanı vardır. Bu da rejimdir. Disiplin nasıl eğitim çalışmasının bir sonucu ise rejim de bir araç ya da eğitim yöntemidir. Rejim ile disiplin arasında ana babaların bilmeleri gereken çok önemli farklılıklar vardır. Örneğin disiplin dört dörtlük olmasını istediğimiz bir bölümle bağıntılıdır. İş hayatımızda ailemizde en iyi ve en katı bir disiplinin oluşmasına çalışırız. Bu konuda başka şekilde düşünülmez. Disiplin bir sonuçtur. Her şeyden önce en iyi sonucu almak için savaşım veririz. «Disiplinimizden söz etmeğe değmez. Ancak bizi idare eder...» diyecek birisine raslayacağımızı sanmıyoruz.

Böyle bir kişi ya aptaldır ya da gerçek bir düşmandır. Normal bir insan en yüksek düzeyde disiplini oluşturup en iyi sonucu almaya çalışmalıdır.

Rejim ise bambaşka bir konudur. Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi rejim sadece bir araçtır. Genellikle her araçtan amaca ulaştırdığı yararlı olduğu zaman yararlanılması gerektiğini biliriz. Bu nedenledir ki, her zaman özlemini duyduğumuz en iyi disiplini oluşturmak olanağı vardır Fakat ideal olan en

iyi rejimi temsil etmek olanağı yoktur. Bu durumda, şu rejim en uygunu, bazı durumlarda da başka bir rejim en uygununu oluşturabilir.

Farklı koşullarda, tek tip bir aile rejimi söz konusu olamaz ve de olmamalıdır. Çocukların yaşı, rahat bir ortamda bulunmaları, okul yolu, sokakların canlılığı, başka ortamlar rejimin yapısını belirler ve değiştirir. Böyle bir rejim çok çocuklu kalabalık bir ailede oluşturulmalıdır. Tek çocuklu bir ailede de oldukça değişik başka bir rejim kurulabilir. Küçük çocuklar bakımından oldukça olumlu sonuçlar veren bir rejim yaşça daha büyük çocuklara uygulanırsa, zararlı olabilir. Aynı şekilde, küçük kız çocuklarına uygulanan bir rejimin de özellikleri vardır. Bu, özellikle büyüdükleri zaman söz konusudur.

Bundan da anlaşılacağı gibi rejimde değişmezlik diye bir şey söz konusu olamaz. Bazı ailelerde bu yanılgıya sık sık düşülür. Her durum için uygulanan sağlıklı rejimin erdemlerine her zaman inanılır. Çocuklara, anne babaya yararlı olmasına karşın sonuna kadar korunur. Bu türdeki değişmez rejim; zararlı, hiç bir olumlu yönü olmayan uygulamadan başka bir şey değildir.

Rejimde yapı gereği değişmezliğin söz konusu olmadığını söylemiştik. Sadece bir eğitim aracı durumundadır. Her eğitimin belirli amaçları vardır. Bu amaçlar da her zaman değişkenlik ve karmaşıklık gösterir. Örneğin çocuklar çok küçükken anne babaya temizliği öğretmek gibi çok önemli bir görev düşmektedir. Bu amaca ulaşmak için anne baba çocuklara bazı rejimler uygular. Nasıl yıkanacaklarını, duşdan, banyodan nasıl yararlanacaklarını, etüv yapacaklarını, yataktan masaya kadar odayı nasıl temiz tutacaklarını, ev işlerinin üstesinden nasıl gelecekleri öğretirler. Bu rejimin düzenli bir biçimde uygulanması, anne babanın hiç bir zaman bunları yapmamasını gerektirir. Uygulamayı yakından izlemeliler,

kendiliklerinden yapmadıkları durumlarda çocuklara yardımcı olmalılar, dört dörtlük bir uğraşının içinde bulunmalarını istemeliler. Eğer bu düzen iyi bir şekilde kurulacak olursa olumlu sonuçlar verir. Öyle bir zaman gelir ki temizlik alışkanlığını edinmiş çocuklar kirli elle sofraya oturmazlar. Böyle durumda amaca ulaşılmış demektir. Bu amaca ulaşmak için uygulanan rejim artık geçerliliğini yitirir. Tabii bu da bir günde değiştirilecek anlamına gelmez. Yerini aşamalı olarak başka bir rejim almalıdır. Bunda da amaç, edinilmiş temizlik alışkanlıklarını güçlendirmek olmalıdır. Bu da gerçekleştirildikten sonra anne babayı daha karmaşık ve çok önemli amaçlar beklemektedir. Bundan sonra, anne babanın sadece temizlik konusuyla ilgilenmeleri gereksiz değil aynı zamanda da zararlı bir enerji kaybı demektir. Bu tutum sürdürülecek olunursa temizlik hastası derecesinde temizlik alışkanlığı kazandırılır. Bu kişilerin temizlikten başka amaçları yoktur. Bazan da ellerini kirletmemek için yararlı bir uğraşıdan kaçınırlar.

Bu örneği de göz önüne alacak olursak bir rejimin yararlılığının geçici bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Yararlılık bambaşka bir araçtır. Rejim ise sadece bir araçtır.

Sonuçta, anne babaya tek bir rejimi öğütlemek olanağı bulunmamaktadır. Bir çok rejim söz konusudur. Ortalama en uygun olanını seçmek gereklidir.

Kullanılabilecek rejimlerin böyle değişiklik göstermesine karşın Sovyet ailesinde tüm çevrelerde zorunlu olan bazı belirli özelliklerin her zaman ayırt edilmesi gerekmektedir.

Anne babanın dikkatini her şeyden önce şu noktaya çekmek isteriz. Aileniz için hangi rejimi seçerseniz seçin, uygun düşmesi gerekmektedir. Tüm yaşam kurallarının ailece benimsenmiş olması gerekir. Bunun nedeni adı geçen kuralları başka birisinin kendi ailesine uygulaması, yaşamı daha da ilginçleş-

tirmesi değildir. Çünkü, sizin sözü edilen amaca ulaşmanız için bunlar kaçınılmazdır. Sizin de tamamen bu amacın bilincinde olmanız gerekir. Durum ne olursa olsun hem çocuklarınızın hem de sizin gözünüzde rejim akılcı bir özellik taşımalıdır. Eğer siz çocuklarınızın belirli bir saatte eve dönüp başkalarıyla sofraya oturmasını istiyorsanız çocukların bu düzenlemenin annenin ya da gündelikçi kadının çabalarını kolaylaştırmak bakımından kaçınılmaz olduğunu anlamaları gerekir. Böylece aile bireyleri günde bir kaç kez bir araya gelirler. Duygu ve düşüncelerini birbirlerine iletirler. Eğer siz çocuklarınızın tabaklarında artık bırakmamalarını istiyorsanız aile ekonomisini göz önüne almaları, anne babalarının uğraşılarına, genellikle yemeği pişiren kişilere karşı saygı duymaları bakımından kaçınılmaz olduğunu anlamaları gerekir. Bazı aileler yemekte çocuklarının sessiz durmalarını isterler. Çocuklar da bu isteği yerine getirirler. Fakat ne çocuklar ne de anne baba bu kuralın bilincindedirler. Anne babaya sorulduğu zaman bunun nedenini, masada konuşulacak olunursa yemeğin soluk borularına kaçacağı şeklinde açıklarlar. Bu kural tamamıyla anlamsızdır. Genelde sofrada konuşulduğu halde can sıkıcı bir durumla karşılaşılmaz.

Bu amaçla, aile rejiminde akılcı bir özellik kazandırmakla birlikte bıktıracak şekilde şu ya da bu kuralın önemini açıklamanın hiçbir yararının da bulunmadığını hatırlatmamız gerekir. Çocukları açıklamalarla ve bu türden yorumlarla bıktırmamak gerekir. Neden gerekli olduğunu çocuklar kendiliklerinden kavramalıdırlar. Kaçınılmaz bazı durumlarda, yönlendirme gerekmektedir. Genellikle çocukların köklü, iyi alışkanlıklar edinmeleri konusunda yoğun bir çaba harcanmalıdır. Bu bakımdan da en önemlisi, sürekli olumlu örneklere ağırlık verilmelidir. Uygun davranmak konusundaki sürekli tekrarlar ve

akıl yürütmeler herhangi bir doğru davranışı engelleyebilir.

Her rejimin ikinci ana özelliğini iyi tanımlanmış olması oluşturur. Bugün dişler fırçalanıyorsa ertesi gün de aynı iş yapılmalıdır. Aynı şey yatak düzeltme konusunda da söz konusudur. Anne, her gün aynı şeyi söylemelidir. Böyle bir kararsızlık rejime tüm anlamını kaybettirir. Arasında bağıntılar bulunmayan raslantılı yönergeler durumuna düşürür. İyi bir rejim tutarlı özelliği ile ayırt edilir. Kaçınılmaz durumlar için olağandışılık söz konusu olmalıdır. Genelde her ailede öyle bir düzen kurulmalıdır ki, rejimde herhangi bir sapma söz konusu olmasın. Çocuk daha çok küçükken izlenmelidir. Anne babanın uyanık olduğu ölçüde sapmalar az olacak, bunun sonucunda da cezalara sık sık başvurulmayacaktır.

Özellikle anne babanın dikkatini şu noktaya çekeceğiz. Bir çok anne baba yanlış bir saplantının içindedir. Küçük bu sabah yatağını düzeltmedi. Bu konuda herhangi bir şey yapmak gerekecek mi? «Her şeyden önce böyle küçük bir şey için çocuğun siniri bozulmamalıdır» Bu görüş yanlıştır. Eğitimde önemsiz diye bir şey yoktur. Düzeltilmemiş bir yatak sadece düzensizliğin ilk belirtisi olmasının ötesinde, kurulu düzeni küçümsemenin bir belirtisi, sınamanın başlangıcıdır. Daha sonra da anne babaya karşı açık bir dikbaşlılığa dönüşebilir.

Eğer anne baba bu konuda içtenlikten yoksunsalar, çocukların bu durumuna göz yumarlarsa, aynı zamanda da rejime uygun düşmeyen dağınık bir yaşam sürdürüyorlarsa rejimin belirli bir amaca yönelikliği, değişmezliği, zorlayıcı özelliği yitirilebilir. Kuşkusuz çocukların uyguladıkları rejim anne babanınkinden farklı olmakla birlikte ilke farklılığı göstermemelidir. Eğer siz çocuklarınıza sofrada kitap okumayı yasaklamışsanız, sizin de aynı şeyi yapmamanız gerekir. Çocuklarınızın yemeklerden önce ellerini

yıkamalarını istiyorsanız siz de aynı şeyi yapmalısınız. Yatağınızı kendiniz düzeltmeye çalışın. Bu utanılacak ve sıkıntı veren bir şey değildir. Bu ufak tefek ayrıntılar sanıldığından daha çok önem taşır.

Evdeki rejim şu ilkeleri kapsamalıdır: Yatış kalkış saatleri kesinlikle saptanmalıdır. Bu konu hem tatil hem de çalışma günlerini kapsamalıdır. Elbise ve vücut temizliği, çamaşırların hangi günler ve hangi durumlarda değiştirileceği, nasıl götürülüp temizleneceği. Çocuklar her şeyi yerli yerinde öğrenmeliler, oyundan ya da çalışmadan sonra herşeylerini düzenli şekilde bırakmalıdırlar. Çok küçük yaştan başlayarak çocukların tuvaleti, lavaboyu ve duşu kullanmayı öğrenmeleri, elektriğe dikkat etmeleri, gerektiğinde lâmbaları yakıp söndürmeleri gerekmektedir. Masada belirli bir düzenlemeye gidilmelidir. Her çocuğun masada bir yeri olmalı, vaktinde gelmeli, terbiyeli bir şekilde oturmasını bilmeli, çatal bıçak tutmasını öğrenmeli, masa örtüsünü lekelememeli. Kırıntı dökmemeli, tabağında artık bırakmamalı, yiyebileceğinden fazlasını istememelidir.

Çocuğun çalışma süresine de belirli sınırlandırmalar getirilmelidir. Özellikle okula başlayınca bu özel bir önem kazanır. Okula başlamadan önce yemek, oyun, gezme saatlerinin saptanması arzu edilen bir şeydir. Bazı kişiler çocuklarının kesinlikle koşmaya, bağırmaya, sözün kısası enerjilerini aşırı davranışlarla tüketmeye gereksinmeleri olduğunu düşünürler. Kuşkusuz, çocukların büyüklerden daha çok hareket etmeye gereksinme duydukları bir gerçektir. Fakat bu gereksinme, bilinçsiz bir şekilde giderilmemelidir. Çocukların kendilerine uygun hareketleri edinme alışkanlığını kazanmaları, hangi durumlarda nasıl davranacaklarını öğrenmeleri gerekir. Her durumda şu ya da bu şekilde ev içerisinde sıçrayıp koşmalarına izin verilmemelidir. Bu gereksinmelerini avlu ya da bahçede giderebilirler. Bütün

bunlardan başka çocuklar ses tonlarını da ayarlamalarını öğrenmelidirler. Buna örnek olarak bağırmaları, konuşmaları ve ağlamalarını gösterebiliriz. Bunlar, gerçek bir gereksinmeden çok, rahatsızlık olarak nitelendirilebilecek bir sinirliliğin belirtisidir. Bazan çocukların bu sinirli sinirli bağırmalarından anne baba sorumludur. Ailede güven verici ortam oluşturmak yerine bağırınayı yeğlerler.

...Aile içinde rejimi düzenlemenin genel yöntemleri bunlardır. Bu genel çözüm yolları izlenerek her anne baba, özelliklerine uygun yaşam düzenini ailesi içinde oluşturabilir. Rejimde anne baba ile çocuklar arasında ki ilişkilerin biçim sorunu oldukça önem taşır. Bu konudaki aşırılıklar çok değişik sapmalara neden olabilir. Bunlar da eğitimi oldukça olumsuz bir yönde etkiler. Kimisi özendirmeyi ön planda tutar, bazıları da açıklayıcı tutumu benimser, kimi sevgi, cesaretlendirme, emirler, ödünler, kararlılık konusunda aşırılığa kaçar. Aile yaşamında doğal olarak sevgiyi, kararlılığı, söyleşiyi, ayrıcalığı gerektiren bir çok durumla karşılaşırız. Rejimin söz konusu olduğu her durumda tüm bu durumların yerini bir teki, yani yönergeler almalıdır

Aile çok önemli bir kurum olup sorumluluklarla doludur. Aile, yaşama dopdolu bir mutluluk kazandırır. Fakat her aile de özellikle Sovyet toplumunda başlı başına bir konu olup devleti yakından ilgilendirir. Bu nedenledir ki ailede belirli bir rejimin saptanması, gelişmesi, pratik bir kurum olarak işlevini görmesi gerekir. Anne baba pratik çözüm yolunu bulmaktan kaçınmamalıdır. Bu kişiler, bunun anne baba sevgisine ters düştüğü, çocuklarla ilişkide kuru ve soğuk bir hava oluşturduğu düşüncesine kapılmamalıdırlar. Ciddi bir şekilde ve gerçekçi olarak saptanan bir yöntem, ailede bulunanlar arasında karşılıklı sevginin kurulması bakımından kaçınılmazdır.

Anne baba mümkün olan en kısa sürede herke-

se karşı eşit, sonuç alıcı, huzur verici bir yöntemi uygulamalıdırlar. Fakat günlük izinlerinde her zaman kararlılık içinde bulunmaları gerekmektedir. Çocuklar da çok küçük yaştan başlayarak bu duruma alışmalıdırlar. İstenenleri içtenlikle yapmalıdırlar. Çocuğa karşı hoş görülü olunabilir, şakalaşılabilir, onunla oyun oynanabilir. Fakat gerektiğinde de belirli bir şeyi yapması istenmelidir. Bu sırada istenilen şeyin önemli bir emele dayandığı ve uygulanması gerektiği konusunda ses tonu başta olmak üzere inandırıcı olmalısınız.

Anne baba çok önce, yani çocuk 1.5-2 yaşındayken belirli şeyleri yapmasını istemelidirler. Bu hiç de zor bir şey değildir. İsteğinizin aşağıdaki gereksinmelere uygun düşüp düşmemesi önemlidir.

1 — Kızgın bir halde bağırarak sinirli sinirli bir şey istememeli, fakat yalvarma şeklinde de olmamalıdır.

2 — Çocuğun gücünü aşmamalı, onu zor durumda bırakacak bir çaba göstermesi istenmemelidir.

3 — Akılcı olmak, yani sağduyuya ters düşmemek gerekir.

4 — Sizin ya da akrabalarınızın başka bir isteği ile çelişkiye düşmemelidir.

Herhangi bir şeyin yapılması istenince, bunun eksiksiz yerine getirilmesi gerekmektedir. Kısa süre sonra unutulacak bir istekte bulunulmamalıdır. Aile-de, tüm öteki işlerde olduğu gibi isteğin gerçekleştirilmesi ve denetim kaçınılmazdır. Anne baba bunu çocuğa farkettirmemelidir. Genelde çocuk istenilen şeyin yapılacağı konusunda en küçük bir kuşkuya kapılmamalıdır. Fakat kendisine daha karmaşık bir görev verildiği zaman —burada işin niteliği büyük bir önem taşır— hissettirici bir denetim çok yerinde olur.

Eğer çocuk istekleri yerine getirmezse ne yapmalısınız? Her şeyden önce böyle bir durumun oluşma-

sına olanak vermemek gerekir. Eğer çocuk size karşı gelecek olursa önce yapması gerekeni soğuk bir tavırla yineleyin. Şöyle söyleyebilirsiniz: «Sana şu işi yapmanı söyledim. Fakat yapmadın. Hemen yap. Bir daha böyle bir şey istemiyorum.»

Bu istek iletilip, yerine getirilip getirilmediği denetlendikten sonra direncin nedenleri üzerinde düşünmemiz gerekir. Her zaman bazı bakımlardan yanılmış olduğunuzu, olayı ters bir şekilde ele aldığınızı, gözünüzden bazı şeylerin kaçmış olduğunu farkedeceksiniz. Böyle bir yanlışlığa düşmemeye çalışın.

Bu konuda üzerinde durulması gereken en önemli nokta çocuğunuzun karşı gelmeyi bir alışkanlık haline getirmemesi ve aile rejiminin zedelenmemesidir. Çocuklar istenilen şeyin laf olsun diye söylenmediğine inanmalıdırlar.

Başlangıçtan başlayarak olumsuzluklara göz yummazsanız hiç bir zaman cezaya baş vurmak zorunda kalmazsınız.

Rejim, başlangıçtan başlayarak iyi bir gelişme gösterir, anne baba da bu gelişmeyi izlerlerse, cezalara gerek kalmaz. İyi bir aile ortamında cezalandırma diye bir şey söz konusu olmaz. Bu da aile yönteminin en iyi temelini oluşturur.

Fakat bazı ailelerde eğitim bilinci yoktur. Cezalara baş vurmamanın olanaksız olduğuna inanırlar. Anne baba bilinçsiz bir şekilde cezaya baş vururlar, bunun sonucunda da olaya çözüm getirmek yerine içinden çıkılmaz bir durum yaratırlar.

Ceza uygulanması çok zor olan bir karardır. Eğiticinin sezinleme yeteneğine sahip ve çok ölçülü olması gerekir. Anne babalara mümkün olduğu kadar cezalardan kaçınmalarını öğütleriz. Her şeyden önce uygun olan rejimi saptamaları gerekmektedir. Bu uzun bir zamanı alır, fakat sabırlı olmak ve sakin bir şekilde sonuçları beklemek gerekir.

Çok zorunlu durumlarda bazı cezalara başvurula-

bilir. Buna örnek olarak hoşlandığı şeylerden ve eğlencelerden yoksun bırakmayı gösterebiliriz (sirke ya da sinemaya gitmesi ertelenir, harçlığından da yoksun bırakılabilir, arkadaşlarına gönderilmez).

Anne babaya bir kez daha uygun bir rejim olmadan cezaların yarar sağlamayacağını hatırlatmamız gerekir. Böyle bir durumda bazı cezalar verilebilir. Biraz daha fazla sabır gereklidir. Şu ya da bu şekilde aile yaşamında yanlışı düzeltmektense doğru bir deneyim daha önemli ve sağlıklıdır.

Cesaretlendirme konusunda çok dikkatli olmak gerekir. Önceden herhangi bir ödül için söz verilmemelidir. Sadece övmek ve doğru bulduğunuzu hissettirmek yeterlidir. Neşelenmeleri, hoşnut edici bir takım davranışlar, zevkler iyi davranışların ödülü olmamalı, ona faydalı ya da zararlı ödül olarak sağlanmamalıdır.

## OYUN

Oyun, çocuğun yaşamında önemli bir yer tutar. Ergen bir kişi için gerekli olan uğraşı ve çalışmadan farksızdır. Bir çocuğun oyundaki tavrı büyüdüğünde yapacağı çalışmalarındaki tavrını belirler. Bu nedenledir ki gelecekteki kişilik ile ilgili eğitim oyun içinde gerçekleştirilir.

Çocuğun oyunlarının yönlendirilmesi ve eğitiminde yararlı olması için anne babanın bu sorun üzerinde düşünmesi gerekir. Oyun nedir ve çalışmadan hangi bakımlardan farklılıklar gösterir? Eğer anne baba bu konuyu düşünmemişse, bu konuya gerektiği gibi çözüm getirmemişse, çocuğu yönlendiremezler. Özel bir takım durumlarda ne yapacaklarını bilemezler. Yetiştirmekten çok gösteriş için çaba sarfedeceklerdir.

Her şeyden önce şunu söylememiz gerekir ki,

oyunla çalışma arasında sanıldığı gibi büyük bir farklılık yoktur. İyi bir oyun verimli bir çalışmaya, kötü bir oyun da verimsiz bir çalışmaya benzer. Bu benzerlik, dikkati çekecek boyutta olup bu da kesin bir şekilde ortaya konabilir. Kötü bir çalışma da kötü oynanan bir oyunu anımsatır.

Her iyi oyunda her şeyden önce çalışma ve belirli bir içerik kazandırma çabası söz konusudur. Eğer siz çocuğunuza oyuncak fare alır ve kendiniz tüm gün boyunca oynarsanız çocuk bakarak vakit geçirir. Böyle bir oyunun da olumlu bir yönünün bulunmadığı söylenebilir. Çocuk etkinlikten uzaktır. Bakmakla yetinir. Eğer çocuğunuz sadece bu tür oyunlara eğilim duyuyorsa büyüyünce çekingen birisi olur, başkalarını çalıştırır, atılımdan yoksundur. Çalışarak yeni bir şey oluşturmaz ve zorlukların üstesinden gelemez.

Çaba harcamadan etkinlikten uzak olan oyunlar her zaman olumsuzdur. Sizin de saptayacağınız gibi bu bakımdan oyun çalışmaya oldukça benzerlik gösterir.

Oyun çocuğun neşe kaynağıdır. Bunları yaratma neşesi, başarıya ulaşma neşesi, nitelik kazanmanın verdiği neşe olarak sayabiliriz. Olumlu bir çalışma da aynı sonucu verir. Bu bakımdan tam bir benzerlik söz konusudur.

Bazı kişiler işin oyundan sorumluluk bakımından ayrıldığını düşünürler. Oyunda ise böyle bir şey söz konusu değildir. Bu doğru olamaz. Oyunda da iş kadar büyük ölçüde sorumluluk söz konusudur. Doğal olarak bu iyi bir oyun için geçerlidir. Daha ilerde ayrıntılar üzerinde duracağız.

Bununla birlikte oyun hangi açıdan işten ayrılır? Tek bir nokta söz konusudur. Çalışma, toplu ya da kendi yönetimindeki bir üretime maddesel kültürle ilgili başka bir deyişle sosyal değerlerin üretimine kişinin katılmasıdır. Oyun bu amaçları hedeflemez.

Dolaysız değil dolaylı bir şekilde sosyal amaçlarla ilintilidir. Çalışma bakımından vazgeçilmez olan ruhsal ve fiziksel çabalar sarfetmeye zorlar.

Çocukların sorunlarını yönlendirme bakımından anne babaların şu noktalara dikkat etmeleri yararlı olur. Her şeyden önce anne baba oyunun çocuğu sosyal amaçlardan uzaklaştıran tek uğraş olmamasına dikkat etmelidirler. Oyun içinde çalışma için gerekli olan fiziksel ve ruhsal alışkanlıkların oluşmasına özen gösterilmelidir.

İlk amaç aşamalı olarak çocuğun çalışma alanına çekilmesiyle gerçekleştirilir. Bunun sonucunda da çocuk yavaş yavaş kendisini oyundan kurtarır. İkinci amaç da oyun sırasında çocuğa destek olunmasıyla ve çocuğun kendisinin yaptığı seçimle gerçekleşir.

Bu konu açılmışken sadece ikinci amaç üzerinde duracağız. Çalışmayla eğitim konusunu özel olarak ele alacağız.

Çoğunlukla anne babanın oyunları gerektiği gibi yönetme yeteneğinden yoksun olduğunu görmekteyiz. Bu yeteneksizlik üç şekilde kendisini gösterir. Bazı anne baba çocuklarının oyunlarıyla ilgilenmezler ve kendilerinin en iyisini yapacaklarına inanırlar. Bu kişilerin çocukları istedikleri gibi, canları istediği zaman oynarlar. Oyunlarını kendileri düzenlerler. Başka anne babalar da büyük bir özen gösterirler, sürekli olarak çocukların oyunlarına karışırlar. Onlara nasıl oynayacaklarını anlatırlar, gösterirler, sordukları bilmecelerin yanıtlarını çocuklardan önce verirler ve bundan bir haz duyarlar. Çocuklar da dinlerler ve denilenleri yaparlar. Bu sırada anne baba çocuklardan daha çok oynarlar, çocuklar bir şey yapmada zorlukla karşılaştıkları zaman da anne ya da baba çocuğun yanına oturur ve şunu der:

— «Sen beceremeyeceksin, bak da öğren.»

Eğer çocuk bir şey kesiyorsa anne ya da baba

bir süre izledikten sonra makası çocuğun elinden alıp şöyle der:

— «Senin için keseyim. Gördün mü nasıl oldu!»

Çocuk babasının bu konuda daha başarılı olduğunu farkeder. Başka bir kağıt parçası uzatır, gene kesmesini söyler. Baba da başarısından mutlu bir halde bu isteği yerine getirir. Böyle bir durumda çocuk babayı taklit etmeden öteye gidemez, zorlukların üstesinden gelemez, daha da iyisini yapmaya çalışmaz, sadece yetişkinlerin bu konuda başarılı olacaklarına inanır. Çocukların kendilerine olan güvenlerini yitirirler, başarısızlık endişesinden kendilerini kurtaramazlar.

Başka aileler de oyuncak sayısına önem verirler. Çocuğu oyuncağa boğarlar, bunun için de avuç dolusu para harcarlar. Bundan da adeta gurur duyarlar. Bu ailelerde çocukların köşesi oyuncakçı mağazasından farksızdır. Bu aileler karmaşık mekanik oyuncaklardan hoşlanırlar, çocukların rüyalarını da bunlarla doldururlar. Bunlar oyuncak koleksiyoncularından farksızdırlar, bu konuda maymun iştahlı olurlar, oyuncaklarını kırarlar, yerine yenisini isterler.

İyi bir yönlendirmede bulunabilmeleri için anne babanın oyuncak konusunda enine boyuna düşünmeleri gerekir.

Çocuklarda oyun çeşitli gelişme aşamalarını içerir; hepside özel yönlendirme yöntemini gerektirir. İlk aşamada çocuk oyuncaklarıyla odasında oynar. Beş ya da altı yaşına doğru bu aşama son bulur, en belirgin özelliğini, çocuğun tek başına oynamayı yeğlemesi, ender olarak da bir ya da iki arkadaşıyla oynamayı kabul etmesi oluşturur. Bu yaşta çocuk kendi oyuncaklarıyla oynar, kolay kolay başkasınınkilerle oynamayı kabul etmez. Bu aşamada çocuğun kişisel yetenekleri oluşur. Tek başına oynaması nedeniyle bencil olacağı düşünülmemelidir. Ona tek başına oy-

nama olanağı tanınmalı, gene de ilk aşamanın fazla uzun sürmemesine dikkat edilmeli, normal süresinde ikinci aşamaya geçilmelidir. İlk aşamada çocuk grup oyunlarına katılmaz. Çoğunlukla arkadaşlarıyla kavga eder, topluca oynamanın bir yarar sağlayacağını düşünemez. İsteği dışında arkadaşlarıyla oynamaya zorlanmamalıdır. Çünkü böyle bir durum oynama arzusunu kırar, sinirlenmesine, bunun sonunda bir takım taşkınlıklar yapmayı alışkanlık haline getirmesine neden olur. Küçük yaşlarda çocuk ne kadar tek başına oyun oynarsa ilerde arkadaşlarıyla o kadar uyumlu oynar. Bu yaşta çocuk, saldırganlığı ve bir anlamda oyuncağa sahip çıkıcılığı ile dikkati çeker. En iyi yöntemlerle bu saldırganlığa neden olacak ortamı hazırlamamalıdır. Ayrıca oyuncaklarına sahip çıkma eğilimi ve güdüleri geliştirilmemelidir. Eğer çocuk tek başına oynayacak olursa hayal gücü, yapıcı alışkanlıkları, kuruculuğu gelişme gösterir. İsteğine karşın grup oyununa zorlayacak olursanız, onu saldırganlık ve bencillikten kurtaramazsınız.

Bazılarında daha erken, bazılarında da daha geç olarak çocuğun tek başına oynadığı dönemi, grup oyunları ve arkadaşlarına ilgi duyması izler. Bu oldukça zor aşamanın üstesinden gelmesi için çocuğa yardımcı olmak gerekir. Arkadaş çevresinin en uygun şekilde genişletilmesi önemlidir.

Çocuk oyununun ikinci aşaması, yönlendirilmesi bakımından oldukça zordur. Çünkü çocuklar anne denetiminden uzak, daha geniş sosyal bir ortamda oyunlarını oynarlar. Bu aşama 11-12 yaşa kadarki süreyi ve okul çağının bir kısmını kapsar.

Okula giden çocuğun arkadaş çevresi ve ilgi alanları genişler. Çok zor bir dönemin içine girer. Özellikle oyun bakımından bu durum söz konusudur. Aynı zamanda hazır, niteliği çok açık bir şekilde belirlenmiş bir kurumun üyesi durumundadır. Hep-

sinden önce de nitelikli öğretmenler kendisine yardımcı olurlar ve rehberlik yaparlar. İkinci aşamada artık çocuk toplumun bir parçasıdır. Fakat çocukların oluşturduğu topluluktan kendisini kurtaramamıştır. Burada ne sıkı bir disiplin ne de toplumsal bir denetim söz konusudur. Okul her iki disiplini de sağlar. Burası oyunun üçüncü aşamasına geçişi sağlayan bir tür köprüdür.

Bu üçüncü aşamada çocuk sadece oyunu amaçlamayan çalışkan öğrenci topluluğunun bir parçasıdır. Bu nedenledir ki, oyun bu yaşta toplumsal bir özellik kazanır. Yavaş yavaş spora yönelik bir oyun olur. Yani, kolektif disiplin ve kolektif çıkar kavramlarına temel olan kurallara, bazı kültür fizik amaçlarına cevap verir.

Oyunun gelişmesinin bu üç aşamasında anne babanın etkisi büyük bir önem taşır. Önem sırası bakımından başlangıç aşaması ilk sırayı alır. Bu aşamada çocuk hâlâ aile dışındaki toplumun parçası durumundadır. Bu toplulukta ailesinin dışındaki başka yöneticilerle karşı karşıya gelir. Fakat aynı şekilde öteki aşamalarda da anne baba önemli ölçüde etkin olabilir ve de bu etki sağlıklı olarak kabul edilebilir.

Oyun sırasındaki tüm bu üç aşama; çocukların duygularını sadece gözle görülen bir doyum ve salt zevk vermekten çok, anlamlı bir şekilde tatmin edilmesini zorunlu olarak geliştirmesiyle tanımlanır. Zorluklarla uğraşmayı cesurca teşvik etmek, hayal kurmak ve fikirlere yer vermesine eğilmek önemlidir. İkinci ve üçüncü aşamalarda çocuğunuzun topluma karıştığını gözden hiç bir zaman uzak tutmayın. Ondan oyunun dışında da kişilerle ilişkisinin nasıl olması gerektiğini bilmesi istenmelidir.

## ÇALIŞMA YOLUYLA EĞİTİM

Anne babanın özellikle şu noktayı akıllarından

çıkarmaması gerekmektedir. Çocuğunuzun çalışan toplumun bir parçası olacağını unutmayın. Bunun bir sonucu olarak da bu toplumdaki önemi, vatandaş olarak değeri, toplu çalışmaya katılmasına, böyle bir çalışmaya hazır olmasına bağlıdır. Yaşam düzeyi, maddesel refahı da buna bağlıdır. Çünkü Anayasamızda şöyle yazılıdır: «Herkesden yeteneğine, herkese çalışması ölçüsünde.» Biz de biliyoruz ki, herkes doğal olarak birbirine benzer çalışma yeteneğine sahiptir. Fakat yaşamda bazıları daha verimli ötekiler de daha az verimlidir. Kimileri en basit gereksinmeleri karşılamak için kimileri de daha karmaşık yani daha çok değer verilen alanlarda çalışırlar. İş hayatındaki bu farklılaşma doğal bir veri olmayıp, yaşam sırasında özellikle gençlik döneminde oluşmuştur.

Sonuç olarak çalışma için eğitimin, çalışma için bireysel yeteneğin geliştirilmesini izlemesi sadece geleceğin iyi ya da kötü yurttaşının eğitimi değil, aynı zamanda onun gelecekteki yaşam standardını ve refahını hazırlayan bir ögedir.

Şunu söylemeye gerek yok ki ailede genellikle beceri olarak nitelendirilen bu tür iş eğitimini çocuğa benimsetmek zordur. Aile, belirli bir dalda iyi bir mesleksel eğitim kazandırmak durumunda değildir. Küçük kız ya da erkek çocuk herhangi bir sosyal kurum içinde belirli bir bilinç kazanır. Bu kuruluşlara örnek olarak okulu, fabrikayı, herhangi bir kuruluşu, yapısına uygun kursları gösterebiliriz. Aile, şu ya da bu nedenle özel bir meslek yapısı kazandırmaya çalışmamalıdır. Çok önceleri böyle bir şey söz konusuydu. Eğer baba, ayakkabı tamircisiyse oğlunu da yanında yetiştirirdi. Eğer baba, marangozsa oğlu da marangozluk öğrenirdi. Bilindiği gibi kız çocukları da ev kadını olarak yetiştirilirdi. Sovyet iktidarında devlet geleceğin yurttaşlarına nitelik kazandırmaya

çalışmaktadır. Bu amaçla güçlü, tüm gereksinmeleri karşılanmış kurumlar kurulmuştur.

Fakat anne baba hiç bir zaman aile eğitiminin meslek edinme ile bağıntılı olmadığını düşünmemelidir. İş hayatına aile içerisinde yapılan hazırlık, insanın gelecekteki niteliği açısından büyük bir önem taşır. Ailenin çalışma hayatına iyi bir şekilde hazırladığı çocuk meslek alanında da başarılı olur. Ailesinde herhangi bir iş deneyimi geçirmemiş çocuk ise mesleğinde iyi bir nitelik kazanamaz. Her türden başarısızlıklarla karşılaşır, devlet kurumlarının tüm çabalarına karşın kötü bir işçi olmaktan öteye gidemeyecektir.

...Aile içindeki iş eğitiminde, yöntemin bu yönü de oldukça önemlidir Çocuklara bazı özel çalışma yöntemi ya da araçlar aracılığı ile başarabilecekleri özel görevler verilmelidir. Bu çabanın bir iki günlük gibi kısa süreyi kapsaması zorunlu değildir. Ayları hatta yılları kapsayacak kadar uzun dönemli olmalıdır. Araç seçimi konusunda çocuğa belirli bir özgürlük tanınmalıdır. İşin niteliği ve uygulama bakımından da belirli bir sorumluluk taşımalıdır. Çocuğa aşağıdaki gibi bir uyarıda bulunmak doğru olmaz:

—«İşte süpürge odayı süpür, şu ya da bu şekilde yap.»

Çocuğa belirli bir odayı uzun bir dönem için temiz ve düzenli tutmasını istemek ve bu görevi başarmanın yolunun, en iyi nasıl olacağı konusunda sorumluluk duyacağı kararı almakta serbest bırakmak yerinde olacaktır. Birinci durumda çocuktan fiziksel güce dayalı bir iş istemiş olursunuz. İkincisinde ise belirli bir planlama söz konusudur. İkincisi birinciye göre çok daha yararlıdır. Bunun sonucu olarak da işe dayalı çaba, bağımsız ve karmaşık olduğu ölçü de eğitim açısından daha olumludur. Bir çok anne baba bu ortamı göz önüne almaz. Çocuktan şu ya da bu işi yapmasını isterler. Fakat bu arada anlamsız

bir çaba içine girdiğini farketmezler. Küçük kız ya da erkek çocuklarını dışarı bir şey almaya gönderirler. Oysa eğer onları özel, düzenli bir görevle görevlendirirseniz, örneğin evde her zaman yeterli sabun ya da diş macununun olmasından sorumlu tutarsanız daha olumlu bir iş yapmış olursunuz.

Çocukların, ailenin çalışma yaşamına çok küçük yaşta katılmaları gerekir. Bu katılma oyun içinde başlamalıdır. Çocuk, oyuncaklarının kırılmamasından, oyuncaklarının bulunduğu ve oynadığı yerin düzeninden ve temizliğinden sorumlu bulunduğunu bilmelidir. Bu düzen çocuktan en genel çizgileriyle istenmelidir. Temiz olmalı, her şeyini sağa sola saçmamalı, oyuncakları tozlu olmamalıdır. Bazı temizlik yöntemleri kendisine öğretilmeli, fakat toz almak için temiz bir bez parçası gerektiğini kendisinin düşünmesi, kendiliğinden annesinden bu bez parçasını istemesi, eğer bez parçası belirli sağlık standartlarına uygun değilse, önerilen bez parçasını kabul etmeyip yenisini istemesi çok yerinde olacaktır. Aynı şekilde böyle şeylerin üstesinden gelebiliyorsa gerekli malzemenin sağlanması koşuluyla oyuncaklarının onarımının da çocuklara bırakılması olumlu bir davranış olacaktır.

Çocuk büyüdüğü ölçüde uğraşıları daha karmaşık olmalı ve oyundan farklı bir özellik kazanmalıdır. Çocuklara uygun düşen bazı uğraşıları sıralayacağız. Her aile de listede gerekli değişikliği yapabilir ve eklemelerde bulunabilir. Doğal olarak çocukların yaşları ve yaşam koşulları gözden uzak bulundurulmamalıdır. Bu uğraşılar şunlardır:

1 — Tüm odanın ya da dairenin çiçeklerinin sulanması.

2 — Pencere çerçevelerinin tozlarının silinmesi.

3 — Yemekten önce masanın yerine konması.

4 — Tuzlukların ve baharat kaplarının her zaman dolu bulunmasına özen gösterilmesi.

5 — Babanın çalışma odasının her zaman düzenli tutulması.

6 — Kütüphanenin ya da kitapların bulunduğu etejerin devamlı düzenli tutulması.

7 — Gazetelerin belirli bir yerde bulundurulması, okunmuş olanların başka bir yere kaldırılması.

8 — Kedi ya da köpeğin beslenmesi.

9 — Lavabonun temiz tutulması, sabun, diş macunu, babanın traşı için jilet bulundurulması.

10 — Bir odanın ya da odanın bir köşesinin temizliğinin yapılması.

11 — Düğmelerin sağlamlaştırılması ve gerekli araçların her zaman el altında bulundurulması.

12 — Büfenin hazırlanması ve düzenli tutulması.

13 — Anne babanın ya da küçük kardeşlerin elbiselerinin temizlenmesi.

14 — Odanın portre, kartpostal ve reprodüksiyonlarla süslenmesi.

15 — Evinizin serası ya da sebze bahçesi varsa bir kısmının bakımının üstlenilmesi, tohum ekilmesi, bakımının yapılması, zamanı gelince de ürünün toplanılması.

16 — Evde her zaman çiçek bulundurulması ve bazan bu amaçla bir yolculuğun üslenilmesi (bu görev büyük çocuklar için uygundur).

17 — Telefon varsa cevap verilmesi, telefon rehberinin bulundurulması ya da hazırlanması.

18 — Ailenizin sık sık gittiği yerlerden geçen taşıt araçlarının listesinin çıkarılması.

19 — Büyük çocuklardan aileleriyle birlikte sinema ve tiyatroya gitmeleri, programlar ile ilgili bilgileri edinmeleri ve biletlerin alınması istenmelidir.

20 — Evinizdeki ecza dolabının düzenli tutulması. Her zaman eksik bir şey bulundurmamaya özen gösterilmesi.

21 — Kaldığınız yerde haşaratların görülmesi

durumunda. onları yok etmek için gerekli önlemlerin alınması.

22 — Bazı ev işlerinde annenize ya da küçük kız kardeşinize yardımcı olunması.

Her aile, bu türden bir dizi uğraşı bulacaktır. Çok ilginç olan bu uğraşılar çocuğunuzun gücünü aşmamalıdır. Doğal olarak işe boğulmamalı, fakat her durumda anne babanın çabaları ile çocuklarınınki arasında aşırı farklılıkların bulunmaması gerekir. Eğer anne baba ev işlerinde zorlanıyorsa çocuklar da yardımcı olmalıdır. Bazan başka bir durumla da karşılaşılır. Eğer eve gündelikçi kadın geliyorsa çocukların yapması gereken şeyleri de yapabilir. Anne baba bu konuda çok dikkatli olmalıdırlar. Gündelikçi kadın, çocukların üstesinden gelecekleri işlere el atmamalıdır.

Çocukların okula başlamalarıyla evdekinden çok daha ağır yükümlülüklerle karşı karşıya kalacaklarını hiç bir zaman unutmamak gerekir. İş, daima en önemli bir uğraş olarak kabul edilmeli ve ön planda ele alınmalıdır. Çocuklar okul hayatı ile kişiselin ötesinde sosyal bir işlevi üstlendiklerinin, sadece anne babaya karşı değil, fakat Devlet'e karşı da başarılı olmak durumunda olduklarının bilinci içinde olmalıdırlar. Öte yandan sadece okul çalışmalarına değer vermek yanılgı olacaktır. Çalışma alanındaki tüm çabalar gözden uzak bulundurulmamalıdır. Okul çalışmalarına her şeyin üstünde bu denli bir değer vermek oldukça tehlikeli olacaktır. Çünkü bu tutum, çocukların yaşamı ve ailedeki toplumsal çalışmaları küçümsemelerine neden olacaktır. Aile yaşamında toplumsal yaşam her an etkisini göstermelidir. Bu da karşılıklı yardımla ortaya çıkar. Şöyle bir soru sorulabilir: Hangi araçla çocuk böyle bir çalışmaya özendirilebilir, özendirilmelidir? Bu araçlar oldukça değişiklik gösterir. Çocuk gençlik döneminin ilk yıllarında bir çok şeyin kendisine gönderilmesine gerek-

sinme duyar. Fakat genellikle ideal olan, çocuğun ne annesinin ne de babasının o işi yapmanın zamanı olmadığını farkederek yardım etmek gereğini görmesi, daha sonra da aile işlerinde yardımcı olmasıdır. Çocukları işe hazır olması için gerekli şekilde yetiştirir, toplumsal yaşamdaki gereksinmeleri konusunda gerekli özeni gösterirsek gerçek bir Sovyet vatandaşı olarak eğitmiş oluruz.

Çoğunlukla çocuk, deneyimsizliği, yeterince yönlendirilmemiş olması nedeniyle şu ya da bu işi yapmanın gerektiğinin bilincinde olamaz. Böyle bir durumda anne baba büyük bir dikkat göstererek nazik teşvikler yapmalı, bu ve daha ilerdeki çabaları konusunda bilinçlenmesi ve görevlerini kavrayabilmesi için yardımcı olmalıdırlar. En basit yöntemlerden birisi de bu çalışma konusunda teknik bir ilgi uyandırmaktır. Fakat gene de abartılmaması gerekir. Aynı zamanda çocuk özel ilgi duymadığı konularla da ilgilenmelidir. İlk anda bu uğraşıyı çocuk sıkıcı bulabilir. Çocuğun öyle bir şekilde eğitilmesi gerekmektedir ki çalışmanın eğlendirici olmasından çok faydalılığına ve gerekliliğine inanmalı. Anne baba çocukta hoşuna gitmeyeceği işlerin üstesinden sabırla gelecek yeteneği geliştirmek durumundadır. Daha ilerde çocuğun büyüdüğü ölçüde yaptığı işin bir değeri varsa en hoşuna gitmeyen işten bile zevk alacaktır.

Çocuğun ilgisini uyandırmada gereklilik ya da ilginçlik ögesinin yeterince gelişmediği durumda rica yönteminden yararlanılmalıdır. Rica, çocuğa tam bir seçme özgürlüğü tanıyan öteki yaklaşımlardan farklıdır. Ricalar, çocuğun ricaya kendi özgür iradesiyle uyduğu ve bunu yapması için şu ya da bu türden bir baskı yapılmadığı izlenimi verecek şekilde yapılmalıdır. Örneğin şöyle denilebilir: «Senden bir ricam var, senin için zor olduğunu, yapacak bir çok işin olduğunu bilmeme karşın...»

Rica, yaklaşımın en iyi ve en basit türüdür, an-

cak çok sık kullanılmamalıdır. Özellikle hoşnutlukla yerine getireceğinden emin olduğunuz zaman çocuklarınızdan bir takım isteklerde bulunmalısınız. Bu konuda herhangi bir kuşkunuz varsa artık daha çok sakin, güvenilir ve ciddi olan buyruklara başvurun. Eğer çok küçük yaştan başlayarak ricalar ve buyruklar çocuğa doğru olarak yöneltilir ve ulaşırsa ve özellikle çocuğun kişisel atılım gücü ödüllendirilirse, onun kendi başına çalışmasında ve görevlerini kendi inisiyatifi ile yerine getirmesinde başarı kazanacaksınız ve çocuk istenileni karşı çıkmadan yerine getirecektir. Ancak eğitimin bu yönü ikinci plana atılacak olunursa, anne babalar genellikle baskıya baş vurmak zorunda kalacaklardır.

Baskı, buyrukların basit bir yinelemesinden, yinelemenin kesin istek tonuyla yapılmasına kadar uzanan bir dizi şekilde oluşabilir. Hangi durum söz konusu olursa olsun, fiziksel bir baskıya baş vurmamak gerekir. Çünkü baskı, araçlardan en az etkili olanıdır ve de ayrıca çalışmaya karşı çocukta nefret duygusu uyandırır.

Anne babalar tembel olarak nitelendirilen çocuklara karşı nasıl davranacakları konusunda kararsızlığa düşerler. Burada çalışma çabasının bir türü olan sağlıksızlık, fiziksel zayıflık ya da bunalımla açıklanabilen ve çok az raslanan durumların söz konusu olduğu belirtilmelidir. Doğal olarak böyle durumda yapılacak en iyi şey bir doktora baş vurmaktır. Fakat çoğunlukla tembellik çocukta yanlış bir eğitimin sonucunda gelişir. Anne baba çok küçük yaştan başlayarak çocuktaki enerjiyi geliştirmezler, engelleri aşması konusunda rehberlik yapmazlar, aile sorunlarına ilgilerini çekmezler. Çalışma ve çalışmadan zevk alma alışkanlığı kazandırmazlar. Tembelliğe karşı mücadelenin tek yöntemi, çocuğun ilgisini yavaş yavaş çalışma alanına sevketmek ve bunun sonucunda onda çalışmaya karşı ilgi uyandırmaktır.

...İşin niteliği konusunda bir kaç şey söyleyeceğiz. İşin niteliğine büyük bir önem vermek gerekir: Israrla en yüksek düzeyde bir nitelik istenmelidir. Doğal olarak çocuk deneyimden yoksundur. Genelde fiziksel güçsüzlük nedeniyle bir işi dört dörtlük olarak yapamaz. Bir çocukdan beklenen standartlar, başarabileceği düzeyde, fiziksel gücüne ve anlayış yeteneğine uygun olmalıdır.

Kötü bir iş nedeniyle çocuk azarlanmamalı, utandırılmamalı, bir takım yakınmalarda bulunulmamalıdır. Sadece doyurucu nitelikte yapılmadığını, hem düzeltmek hem de yeniden yapmak için yeniden ele almak gerektiğini basit ve sakin biçimde söylenmelidir. Hiç bir zaman anne baba çocuğun yerine aynı işi üstlenmemelidir. Sadece çocuğun gücünü aşan belirli durumlarda yardımcı olabiliriz. Böylece de bu tür görevi vermekle yaptığımız yanlışlığı düzeltmiş oluruz.

Çalışma alanında ana babalara, herhangi bir ödül ya da cezalandırma uygulamamalarını tavsiye ederim. Bir çalışma görevi ve bu işin tamamlanması çocuğa aşırı bir zevk vermeli ve zevk kaynağını oluşturmalıdır. Yaptığı işin iyi olduğunun onaylanması çocuk bakımından en büyük ödül olmalıdır. Böyle bir ödül onun yaratıcılık ya da becerikliliğine karşılık olarak sizin onayınızla verilmelidir. Ancak bu sözlü onayda da aşırılığa kaçılmamak gerekir. Arkadaşlarınızın ve tanıdıklarınızın önünde çocuğa yapması gereken işi sert bir şekilde hatırlatmaktan kaçının. Aynı şekilde de bir işi kötü bir şekilde yerine getirdiği ya da yapmadığı için başkalarının yanında cezalandırmayın. Bu durumda esas olan, işin bitirildiğini gözler önüne sermektir.

## CİNSEL EĞİTİM

Cinsel eğitim, anne baba ve öğretmenin karşılaş-

tığı en zor pedagolojik sorunlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Gerçekte bu kadar çok karışıklığa ve yanlış yönlendirilmiş düşüncelere yol açan çok az sorun vardır. Bununla birlikte uygulamada bu sorunda aşırı bir zorlukla karşılaşılmaz. Bir çok aile bunu sade bir şekilde ve sıkıntı veren bir karamsarlığa kapılmadan çözümler. Soruna, tek başına ele alınıp bakıldığında ya da gereğinden fazla önemsendiğinde ve buna bağlı olarak öteki eğitim sorunlarının temel ilkelerinden ayırdığınızda, konu, çetin ceviz gibi olur.

Cinsel eğitimin amaçları kuşkuya düşülmeyecek kadar açık seçiktir. Çocukların cinsel eğitimi konusunda izlenecek amaçla ilgili olarak anne babanın berraklaşmış fikirleri varsa, ailedeki cinsel eğitim sorunu kolayca çözümlenir. Eğer bu amaç anne baba bakımından açıklık kazanmışsa, bu amaca ulaştıracak yollar da açıklık kazanmış olacaktır.

...Toplumsal ahlâk açısından toplum bizden cinsel yaşamımız ile ilgili konularda neler bekler? Her kadın ve erkeğin cinsel yaşamının aile ve sevgi ile uyum içinde bulunmasını bekler. Haklı ve normal bir cinsel yaşamın aile içinde yani evlilik bağına dayalı karşılıklı sevgi çerçevesi içinde oluşacağı kabul edilir. Böylesine bir bağ ile çocuk sahibi olmak, mutluluğa ulaşmak ve doğacak çocukların eğitimi amaçlanmıştır.

Cinsel eğitimin amaçları açık seçiktir. Çocuklarımızı, cinsiyette gerçek zevk ve doyumu sadece bir sevgi ilişkisi içinde bulabilecekleri, mutluluk, sevgi ve doyumun kendileri için sadece bir aile içinde oluşabileceğini kabul edecekleri şekilde eğitmeliyiz. Çocuğumuza cinsiyete karşı gelecekteki tavırlarının ne olacağı anlatılırken bunu sevgi ve bir aileyi oluşturan ana etken olarak gelecekteki rolü üzerinde tartışmalıyız. Başka yöndeki bir cinsel eğitim toplumsal olmadığı gibi zararlı etkisi de olacaktır. Her anne

baba, yetiştirdikleri geleceğin kadın ya da erkek yurttaşlarını sadece evlilik bağında mutlu olacakları, cinsel yaşamın zevklerini de bu kurum içinde arayacakları şekilde yetiştirmelidir. Eğer anne baba böyle bir amaç edinmezse, buna da ulaşamazlarsa, çocukları düzensiz bir cinsel yaşam sürdürecekler, bunun sonucu olarak toplum içinde üzüntü veren ve can sıkıcı bir dizi olayla karşılaşacaklardır.

...Sevgi ve evlilik yaşamı ile ilgili sorunların çözümünde kişinin genel yetenekleri, siyasal ve ahlâksal kişiliği, çalışma yeteneği, eğitim düzeyi, vatanına olan bağlılık derecesi, toplumsal bağlılığı, karar verdirici etkenleri oluşturacaktır. Ayrıca bir noktaya da değinmemiz gerekiyor. Geleceğin erkeğinin cinsel yaşama hazırlanması, her an, anne baba, eğiticiler, cinsel eğitimi düşünmedikleri zaman bile gerçekleşir. Eski bir ata sözü olan «tembellik tüm kötülüklerin anasıdır» cümlesi bu genel kuramı yerinde olarak doğrular. Bununla birlikte kötülüklerin başka nedenleri de vardır. Fakat sadece tembellik değil sosyal ahlâk kurallarına ters düşen tüm sapmalar insanı toplum içinde kötü davranışa sürükler ve düzensiz bir cinsel yaşam sürdürmesine neden olur.

Bunun bir sonucu olarak da bu alanda karar verdirici etken, cinsel eğitimde kullanılan bazı özel araçlar olmayıp bütünü içerisindeki genel eğitim çalışmasının karakteridir.

Gene de eskiden olduğu gibi, özellikle cinsiyet eğitimine uyan belirli yöntem ve teknikler vardır. Bazı kişiler bu yöntem ve tekniklere büyük umutlar bağlamışlardır. Ayrıca bunları pedagolojik bilgeliğin en yüksek düzeydeki yansıması olarak kabul ederler.

Bu özel yöntemlerin arasında bazılarının cinsiyet eğitimine en zararlı yaklaşımları içerdiğini, bu konuda çok dikkatli olunması gerektiğini söylemeliyiz.

Daha önceki yıllarda cinsiyet eğitimi üzerinde önemle durulmuştu. O zamanlar bir çok kimse cinselliğin insanın ruhsal ve fiziksel oluşumunda ana etkeni oluşturduğunu ve insan davranışını da bunun belirlediğini düşünüyordu. Bu «kuramsal» sözcüklerin savunucuları, genç erkek ve kızların eğitiminin cinsiyet eğitiminin içinde olduğunu savunuyorlardı.

Bu «kuram»ların bir çoğu kitapların arasına sıkışıp kalmış geniş bir kamuoyunu etkilemiştir. Gene de bir çoğu geniş bir kütleye sızmayı başarmış, en zararlı ve tehlikeli düşüncelerin yayılmasına neden olmuştur.

Bütün bunlardan başka insanlar, çocukları mantıksal olarak cinsel yaşama hazırlarlar. Böylece de çocuklar cinsiyet konusunda «utanılacak» bir şey olmadığını anlayacaklar ve hiç birşey onlar için esrarengiz bir durumda olmayacaktır. Bu amaçla da çocuğun küçüklüğünden başlanarak cinsel yaşamın tüm bilinmeyen yönleri gözler önüne serilmeye çalışılıyordu. Çocuğun nasıl dünyaya geldiği anlatılıyordu. Doğal olarak da bu tür insanlar, leylek gibi bir takım yakıştırmalarla çocuklarını aldatan «budalaları» ürküteceklerdir. Her şeyin açık seçik çocuğa anlatılmakla ve cinsiyet konusunda herhangi bir şeyin utanılacak olgu olmaktan çıkarılmakla doğru bir cinsiyet eğitiminin amacına ulaşılmış olduğuna inanılıyordu.

Bu öğütlerim büyük bir dikkatle incelenmelidir. Onarılamayacak aptalca adımlar atmamak için cinsel yaşam sorunlarına akıllıca bir yaklaşımda bulunmak gerekir. Kuşkusuz çocuk dünyaya nasıl geldiğini sık sık sorar. Fakat çocuğun bu soruya ilgi göstermesi ona her şeyin küçük yaşta açıklanmasını gerektirmez. Çocuk cinsel konular dışında da öteki alanlarda da bilgisizdir. Bununla birlikte çocuğun kafasını yeteneklerini aşacak şekilde etkileyebilecek bir takım bilgilerle doldurmamak gerekir.

Üç yaşındaki çocuğa havanın neden soğuk ne-

den sıcak olduğunu, günlerin neden uzayıp kısaldığını açıklayamayız. Aynı şekilde yedi yaşındakine de bu sorunlarla ilgilense bile bir uçak motorunun nasıl yapıldığını açıklayamayız. Çocuğun yaş düzeyine uygun bilgi verilir. Şöyle bir yanıt vermekte herhangi bir sakınca yoktur:

—«Sen daha çok küçüksün büyüyünce anlayacaksın.»

Çocuğun cinsel konularla sürekli olarak kafasını meşgul ettiği doğru değildir. Böyle bir şey de söz konusu olamaz. Böyle bir ilgi ergenlik döneminde başlar, bu dönemde de cinsel yaşam konusunda çocuğun bilmediği bir şey kalmaz.

Bu nedenledir ki, çocuğun rasgele sorduğu bir sorudan yararlanarak bebeklerin nasıl dünyaya geldiği konusunda bilgi vermekte aceleci davranmamak gerekir. Çocuk sadece cinsel ilgi nedeniyle bu tür sorular sormaz. Bu konunun aydınlığa kavuşturulmaması ne bir endişeye ne de bir düş kırıklığına neden olur. Eğer anne baba bu tür soruları bir şaka ya da gülümseme ile geçiştirirse, çocuk bu konuyu unutup başka şeylerle ilgilenir. Fakat kadın erkek ilişkilerini ayrıntısına varıncaya kadar anlatacak olursanız, çocuğun cinsellik konusunda dikkatini çekersiniz. Bunun sonucunda da vakitsiz olarak bu konularla kafasını meşgul edersiniz. Bu konudaki aydınlatmalar hiçbir yarar sağlamaz. Ayrıca hayal gücünün de etkisiyle cinsel saplantılardan kendisini kurtaramaz.

Çocuğunuzun doğurma ile ilgili gizleri arkadaşlarından öğrenip bunları saklı tutmasından endişelenmeyin. Bu konudaki gizliliğin aşırı olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır. Çocuk, insan yaşamının çok değişik yönlerinin gizli kaldığını ve hepsinin toplumа yansıtılmaması gerektiğini öğrenmelidir. Çocuk, bu yaşamın gizli yönleri ile ilgili olarak eğitilince, bazı şeyleri bilgece saklamak alışkanlığı edinince daha

ilerki yıllarda onunla cinsel yaşam sorunları üzerinde konuşulabilir. Bu konular baba ile erkek çocuk, anne ile kız çocuk arasında kalmalıdır. Bu aşama ergenlerdeki cinsiyet yöneliminin ilk kımıltılarına rasladığı için bunlar doğrudan doğruya çocuğun yararına olur. Ayrıca bu konuşmalar da mantıksaldır. Çünkü anne baba ve çocuk gizli kalması gereken önemli bir konuya değindiklerinin bilincindedirler. Faydalı olduğundan karşılıklı konuşmalara sık sık baş vurmak gerekir. Bu konuşmalar, sağlıklı cinsel yaşam ve özellikle cinsel ahlak sorunlarını kapsamalıdır.

Cinsel olgunlaşma döneminde bu tür konuşmalar gerekmekle birlikte öneminin fazla abartılmaması gerekmektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse bu tür konuşmalar okulda bir doktor tarafından yapılacak olursa daha sağlıklı olur. Anne baba ile çocuklar arasında güven, sevgi, dürüstlük havası oluşmalıdır. Bazan da böyle zor bir konu üzerinde yapılan konuşmalar nedeniyle olumsuz bir hava eser.

Daha başka nedenlerle de çocuklarla cinsel sorunlar üzerinde vakitsiz tartışmaya girmemek gerekir. Bunun başka nedenleri de vardır: Vakitsiz, üstü kapalı olmadan yapılan bir tartışma, çocukta cinsel konularda abartılmış bir kavramın oluşmasına neden olur. Bazan da ergen kişiler en saklı kalması gereken cinsel deneyimlerini küstah bir ses tonuyla aktarırlar. Bütün bunlar, bu türden hayasızlığın kökenini oluşturur.

Bu konuşmalar sonucunda çocuk, cinsellik sorununu dar fizyolojik açıdan irdeler. Böyle bir durumda cinsellik konusu sevgi düşüncesi ile birleşmez. Yani kadın bakımından toplumsal açıdan daha değerli olan ve daha yüksek düzeydeki bir davranış söz konusu olamaz.

Eğer çocuğun sevgi konusunda herhangi bir düşüncesi yoksa, ana babalar küçük çocuklarına cinsel

ilişkilerin sevgi ile yücelebileceğini nasıl açıklayabilirler? İster istemez böyle tartışmalar fizyolojik düzeyde kalacaktır.

Büyüdükleri zaman kızınız ya da erkek çocuğunuzla cinsel yaşam üzerine daha rahat konuşabilirsiniz. Sevgi çerçevesi içerisinde tartışılabilir bu sorunlara karşı tam bir saygı uyandırabilirsiniz. Estetik, insanca toplumsal bir saygı söz konusudur. Gençler sevgi konusunda okuduklarından, içinde bulundukları çevreden edindiklerinden, deneyimlerinden, toplum içindeki gözlemlerinden bir takım bilgiler edinmişlerdir. Anne baba da gençlerin bu konuda edindikleri kavram ve bilgilere destek olmalıdırlar.

Cinsel eğitimin temelini «sevgi eğitimi» oluşturmalıdır. Yani derin bir yüce duygu, yaşamla, umutlarla, özlemlerle özdeşleşmesiyle çekici bir özellik kazanmalıdır. Fakat böyle bir eğitim, dar anlamıyla fizyolojik sorunlara aşırı bir açıklıkla eğilmeden yürütülmelidir.

Böyle bir eğitim nasıl verilebilir? Bu konuda bir örnek vermek gerekir. Anne baba arasında gerçek bir sevgi, karşılıklı saygı varsa. birbirlerine destek oluyorlarsa, karşılıklı sevgilerini açıkça belli ediyorlarsa, çocuklar da çok küçük yaştan başlayarak bunu farkediyorlarsa, bu örnek en güçlü eğitici bir etkeni oluşturur. Zorunlu olarak da çocuklar, kadın ve erkek arasındaki böyle ciddi ve güzel ilişkilerden etkilenirler.

Çok önemli olan ikinci etkeni de genellikle çocuktaki sevgi düzeyinin eğitimi oluşturur. Eğer çocuk, anne babasını, kardeşlerini, okulunu, vatanını sevememişse, eğer bencillik duygusu içine işlemişse, ilerde seçeceği kadını içtenlikle sevmesi düşünülemez. Bu insanlar, cinsel konularda uyanık olmalarına karşın karşılarındaki kadına saygı göstermezler, duygularını ve düşünsel niteliklerini ortaya koymazlar, va da karşı cinslerine ilgi bile duymazlar. Bu, on-

ların bir gizli ilişkiden ötekine koşmalarının ahlâk bozukluğunun acılarından kendilerini kurtaramamalarının nedenini açıklar. Elbette bu, erkekler kadar kadınlar için de geçerlidir.

Bir sevgi ya da sevgi dolu dostluk, bazı kişilere karşı duyulan uzun süreli bağlılık, çocukların bilinçlerine yerleştirilen vatan sevgisi gibi ögeler, gelecekte karısına ve kadın arkadaşına karşı yüksek düzeyde toplumsal duygunun eğitimi bakımından en elverişli yöntemi oluşturur. Böyle bir durum söz konuşu olmadan cinsel dürtüleri frenlemek ve disiplin altına almak olanaksızdır.

Bu nedenledir ki, biz anne babalara çocuğun çevresindeki insanlara ve bütün olarak topluma karşı duyguları konusunda çok dikkatli olmalarını tavsiye ederiz. Çocuklarının arkadaş edinmelerine (ana baba, kardeşler, oyun arkadaşları), arkadaşlarıyla ilişkilerinde tutarlı olmalarına, çocuklarının arkadaşlarına yardımcı olmalarına özen göstermek durumundadırlar. Bir an önce, yaşadığı kente, babasının çalıştığı işyerine ilgi duymalıdır. Bu ilgi, daha sonra ülkesini ve tarihini, önde gelen kişilerini kapsamalıdır. Bu amaca ulaşılması konusunda doğal olarak genel konuşmalar yeterli değildir. Çocuk çok şey görmeli, bir çok sorun üzerinde düşünmeli, bunlardan bir takım sonuçlar çıkarmalıdır. Edebiyat, tiyatro, sinema bu konuda iyi birer aracı oluşturur.

Böyle bir eğitim, cinsel eğitim konusunda da olumlu bir etkeni oluşturacaktır. Toplumsal yaşam için kaçınılmaz olan karakter ve kişiliğin ana hatlarını belirleyecektir. Böyle bir kişi de cinsel alanda ahlâklı bir davranış içinde olacaktır.

Aynı anlamda aile içinde oluşturulan akılcı bir düzen de olumlu bir etkide bulunacaktır. Küçük kız ya da erkek çocuk çok küçük yaştan başlayarak düzene alışacak, sorumluluğa ve düzene dayalı bir de-

neyimi edindiği için de kadın erkek ilişkilerinde de bu alışkanlığını sürdürecektir.

Uygun bir rejimin başka özel bir önemi de vardır. Cinsel yaşam konusundaki düzensiz bir deneyim, çoğunlukla genç kız ve erkek çocuklarının düzensiz ve rastlantıya dayalı ilişkileri ile başlar. Bunlar denetimsizdirler, vakitlerini nasıl geçireceklerini bilemezler, sıkıntıdan aylak aylak dolaşırlar. Anne baba çocuğun kiminle ilişkide bulunduğunu ve bundan ne gibi bir yarar sağladığını bilmek durumundadır. Bunun ötesinde iyi bir rejim, çocuğun normal fiziksel yapısına da olumlu katkıda bulunur. Böyle durumlarda cinsel bakımdan erken bir uyanma söz konusu olamaz. Saatinde yatıp kalkmak, yatakta tembelce uzanmaktan kaçınmak, çocuğun ahlâka olduğu gibi cinsel davranışlara da saygı göstermesine neden olur.

Cinsel eğitimin başka önemli koşulunu da, çocuğun normal uğraşılarının ve belirli bir işinin olması oluşturur. Önceki konuşmalarımızda buna değinmiştik. Fakat bunların cinsel eğitimde de büyük bir önemi vardır. Eğer ana babalar, çocuğa ödev ve görevlerin bütün gün boyunca değil sabahtan yapılması fikrini vermişse, akşamları aşırı bir yorgunluk duymayacağı, yaşamaktan zevk alacağı şeklilde yaşamını düzenlemesi için gereğini yerine getirmişlerse, hayalin olumlu yönde uyarılması için, çocuğun enerjisinin gün boyunca dengeli harcanması konusunda önemli öneriler sağlar. Bu koşullar içinde tembel bir şekilde başı boş dolaşmayı gerektirecek, raslantıya dayalı ilişkiler kurduracak, ruhsal ve fiziksel bir gereksinme oluşmaz. İlk çocukluk yıllarını düzen içinde geçiren çocuklar, genellikle buna uygun bir büyüme dönemi geçirirler, başkalarıyla olan ilişkilerini de belirli bir düzen ve uyum içinde yürütürler.

İyi bir genel eğitimin parçasını oluşturan spor, zorunlu olarak cinsel yaşamı da etkiler. İyi örgütlenmiş spor çalışmaları, özellikle patinaj, kayak, yelken

sporu, düzenli olarak yapılan salon jimnastiği sağlıklı bir etkide bulunur.

Öngörülen tüm eğitim çalışmaları ve ilkeler, cinsel eğitimin amacı ile doğrudan doğruya bağıntılı görünmüyor. Fakat kaçınılmaz olarak bu amaca gö türüyor. Çünkü karakter eğitimi ile ilgili en olumlu etkeni oluştururlar ve gençliğin fiziksel ve ruhsal deneyimini düzenler, onlardan yararlanmada yardımcı olur. Aynı zamanda da en güçlü cinsel eğitim araçlarını oluştururlar.

Eğer sadece bu ilkeler ve yöntemler evde, ailede uygulanırsa, ana babalar genç ve yetişkin çocuklarına konuşma yoluyla etkin, doğrudan etkide bulunmanın kolayını bulacaklardır. Eğer öngördüğümüz koşullar yaratılmamışsa, çocuğun topluma ve kişilere karşı olan duygusu yönlendirilmemişse, spor ve rejim örgütlenmesi olmadan en yoğun zamanda yapılan acıklı konuşmalar bile istenilen etkide bulunmaz.

Bu tür konuşmalar, doğal olarak en uygun zamanda yapılmalıdır. Ana babalar zamansız açıklamalarda bulunurlarken ya da çocuklarını aydınlatırlarken çocuklarının davranışlarını göz önünde bulundurmalıdırlar. Bu sırada davranışlarında görülen en küçük sapmaların üzerinde bile durulması gerekir. Böylece hiçbir şey gözden kaçmaz ve daha ilerde de oldu bittilerle karşılaşılmaz.

Böyle konuşmalar aşağıdaki konuları kapsayabilir. Çekingen olmayan ve ahlâkı hor gören konuşmalar, başka ailelerdeki skandallara karşı gittikçe artan bir ilgi, sevgililere karşı kuşkulu bir tutum, genç kızlarla uçarı ilişkiler, bayağı cinsel ilgi, kadınlara karşı saygısızlık, elbiselerin aşırı açıklığı, erken yapılan flörtler, cinsel konulara çok aşırı ayrıntıyla yaklaşan kitaplara karşı duyulan ilgi.

Daha büyük çocuklarla ikna edici bir tutum benimsenebilir, olaylar irdelenir ve açıklamalarda bulunulur, sorunla ilgili en olumlu çözüm yolları öneri-

lir, diğer erkek ve kızlar arasındaki ilişkiler örnek olarak gösterilebilir.

Genç çocuklarla böyle uzun konuşmalar yapılmamalıdır. Bazan da doğrudan yaklaşımlar, daha uygun davranış için basit istemler de içerebilir.

Bu sorunlar üzerine ana babaların söyledikleri, aile dışından ters düşmeyen insanların cinsel sorunlarının anlatılmasından, konu üzerinde yapılan özel «konuşmalar»dan çok daha etkili olur. Böyle konuşmalarda, hem kesin bir şekilde kınanabilmeli, hem de yeri geldiği zaman tiksinti veren şeyi serbestçe açıklayabilmeli, aynı zamanda oğlundan ya da kızından değişik davranışlar beklediğini ve onlara bu konuda herhangi bir şey söylemeye gerek olmadığını, bundan böyle farklı davranacaklarını açıkça söyleyebilmeli. Böyle durumlarda «Bunu hiç yapma, bu yanlıştır» demek gerekmez. Şöyle demek daha yerinde olur: «Bundan sonra böyle davranmayacağından kuşkum yok, sen böyle davranacak bir insan değilsin.»

## BÖLÜM II

# AİLE VE ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ*

...Bu kısa konuşmamızda bizi ilgilendiren ana sorunlardan söz edeceğiz. Bu, bir anlamda da eğitimle ilgili ana sorunları ortaya koymamıza olanak verecek. Konuşmamızda böyle önemli konudaki düşüncelerinizin hareket noktalarına yön verecek. Neden, Pedagoji El Kitabı, **Yaşam Yolu**'nun yayınlanmasından sonra bir çok eğitimci, yaşlı kişi, değişik sosyal tabakadan insan beni ziyaret etti? Bu insanlar yeni Sovyet ahlâk kurallarını araştırıyorlardı. Bunları yaşamlarına uygulamak istiyorlar, nasıl davranacaklarını bana soruyorlardı.

Bir jeologun, genç bir bilginin bana gelip şunları söylediğini bir düşünün: «Bilimsel bir görevle beni ya Sibirya'ya ya da Kafkasya'ya göndermek istiyorlar. Nasıl bir seçim yapmalıyım?» Ben şöyle bir yanıt verdim: «Zor çalışma koşullarının bulunduğu yöreyi seç.» Pamir'e hareket etti. Kısa bir süre önce aldığım mektubunda da bana teşekkür ediyor.

* Obçevenişe Gazetesinin Editörler Kurulunca, gazetenin bu konuda okurları için Temmuz 1938'de düzenlediği toplantıda A. Makarenko'nun verdiği konferans.

Fakat **Ana Babaların Kitabı** yayınlandıktan sonra, çocukların eğitimi konusunda başarısız olan anne babalar beni ziyarete geldiler. İyi yetişmiş çocukların annesi babası neden beni görmeye gelsinler? Bir kaç anne baba ile görüştüm. Bu arada bir anne ve baba ile yaptığım görüşmeyi aktaracağım: «Her ikimiz de parti üyesiyiz. Sosyal düzeyde de militanız. Ben mühendisim. Hanımda eğitici. Çocuğumuz küçüklüğünde kendi halinde sakin birisiydi. Fakat şimdi onunla nasıl baş edeceğimizi bilemiyoruz. Annesine karşı kaba davranıyor. Evden uzaklaşıyor, küfrediyor, eşyalarımız yok oluyor. Ne yapalım? Elimizden geldiğince ona iyi bir eğitim vermeye çalışıyoruz. Kendisiyle ilgileniyoruz. Kendisinin ayrı bir odası var. İstediği oyuncağı alıyoruz. Ayakkabı ve elbiselerini eksik etmiyoruz. Vaktini hoşça geçirmesi için elimizden geleni yapıyoruz. Şimdi 15 yaşında. İstediği sinemaya, tiyatroya gidiyor. Bisiklet arzu etse isteğini yerine getiriyoruz. Sizin de saptayacağınız gibi normal insanlarız. Olumsuz bir kalıtsallık da söz konusu değil. Neden çocuğumuz böyle oldu?»

— Sabahları çocuğunuzun yatağını düzeltiyor musunuz? diye annesine sordum.

—«Her zaman»

— Hiç ona düzelttirmeyi düşünmediniz mi?

Daha sonra da babasına şu soruyu yönelttim:

— Çocuğunuzun ayakkabılarını boyuyor musunuz?

— «Doğal olarak.»

— Gidebilirsiniz. Hiç kimseye, danışmayın. Bulvarın sakin köşesindeki bir banka oturun. Çocuklarınız için yaptıklarınızı anımsayın. Olaylardan kimin sorumlu olduğunu bir de kendi kendinize sorun. Kendiliğinizden bu sorunun yanıtını bulacaksınız.

Nitekim çocuklarının ayakkabılarını boyarlarsa, her sabah annesi çocuğun yatağını düzeltirse, çocuk nasıl kolay kolay olumlu bir tutum içerisine girer?

**Ana Babaların Kitabı**'nın ikinci cildinde, bu konuyu irdeleyeceğim. Çalışmak ve okumak için yeterli olanakları olan; üniversite bitirmiş; normal mantıklı ve yetenekli bir kişi, kendilerini toplumsal ödevlerinin bilinci açısından irdeleyen; tüm bir örgütlenmenin, bir bölümün, fabrikanın ya da başka kuruluşların yönetimlerinde görev alabilen; arkadaşları ya da tanıdıkları ile normal ilişkilerini yürütebilen; sağduyuya sahip bu gibi kişiler, neden kendi çocukları söz konusu olduğu zaman günlük yaşamlarının üstesinden gelemiyorlar? Çünkü böyle özel bir durumda, sağduyularını yitirirler, yaşam deneylerini unuturlar. Çocuklarına karşı «dengesiz» kişiler gibi davranırlar. En anlamsız sorunlara bile açıklık getiremezler. Neden? Sevgilerinin odak noktasını çocukları oluşturur. İnsanları beklenmedik davranışlara sürükleyebilen, insanlığın en önemli kaynağını oluşturan ve yeni yapıda insanlar yaratabilen sevgi, insan duyguları içinde en yüce olanıdır...

Sözün kısası, genel çizgileriyle şu şekilde açıklanabilir. Aşırı düzeyde sevgi, beslenme, aynen kinin gibi belirli bir dozu gerektirir. Hiç kimse 10 kilo et yiyemez ve bununla da övünemez. Aşırı düzeyde sevgi de belirli bir dengeyi gerektirir.

Eğitimin, incelediğimiz şu ya da bu kesitinde, derecesi ve aşırıya kaçmak ya da tam anlamıyla alt düzeyin ortalamanın aranması sorunuyla karşılaşıyoruz. Bu sözcük kulağımızda hoş olmayan bir şekilde yankılanır.

Ortalama ölçüden, ortalama insandan neyi anlıyoruz? «Heyecan» içinde yaşayan ve düşünen bir çok eğitici, beni hatalı davranmakla suçladılar: «Eğer ortalama bir ölçü benimsetirseniz, bu düzeyde bir insan yetiştirirsiniz: Ne suya ne de sabuna dokunan bir insan olarak nitelendirebiliriz bu kişiyi.»

Bu görüşler beni tedirgin etmedi; yanılıp yanılmadığımı, orta düzeyde kişiler yetiştirip yetiştirme-

diğimi düşündüm. Eğitim yönteminde ortalama ölçü olduğunu söyleseydim, eğitim alanındaki çalışmalarımın sonucunda, orta düzeyde ilgisiz, sıkıcı, önemli atılımlardan, asil olarak nitelendirilebilecek tutkulardan uzak insanlar mı yetiştirmiş olacaktım? Uygulamada sınadım, 32 yıllık eğiticilik çalışmam ve Dzerzinski Komünündeki 8 yıllık süre sonucunda, bu yöntemin doğru olduğu, aile eğitiminde yararlı olduğu sonucuna vardım.

«Ortalama ölçü»nün yerine başka bir sözcük kullanabiliriz. Fakat bu ülke, çocukların eğitiminde gözden uzak tutulmamalıdır. Yüce işlerin üstesinden gelebilecek, büyük eserler gerçekleştirebilecek, yüce duygularla dolu, çağımızın kahramanları arasında yer alabilecek dört dörtlük bir insan oluşturmak durumundayız. Fakat bu kişi, elindeki avucundakini karşısındakine verip, «bakın ne kadar iyi insanım» diyecek kadar enayi olmamalı. İdealimizde de belirli bir doz kavramı vardır. Bunun neden beni tedirgin etmediğini anladım. Doğal olarak «ortalama doz» denilince, siyah beyaz renkleri akla gelir. Siyah beyaz karışımından gri renginin elde edildiği bir gerçektir. Umutsuzluğu anımsatan bir renktir. Eğer kelimeler konusunda batıl inançlarımız yoksa, sadece insani düşünüyorsanız, hemen hangi insanın en iyi, en ideal çocuklarımızın olmasını dilediğimiz türden insan açıklığa kavuşacaktır. Bu nedenle biz, herhangi bir kelime felsefesine girişmezsek, her zaman çocuklarımızı nasıl yetiştirebileceğimizi söyleyebiliriz. Herkes şunları söyleyecektir: Oğlumun büyük işlerin üstesinden gelebilecek yetenekte, yüce ihtiraslarla dolu birisi olmasını istiyorum. O, iyi yürekli olmanın yanı sıra karısını, kendisini ve çocuklarını sefalete sürükleyecek kadar da enayi olmamalı, manevi zenginliklerini hiç bir zaman yitirmemeli.

Büyük Devrim'imizin sağladığı gittikçe yoğunlaşan mutluluktan herkes gibi benim de payımı alma-

ya hakkım var; görkemli işlerin üstesinden gelmeliyim. Topluma, devlete elimden geldiğince katkıda bulunmalıyım, aynı zamanda mutlu bir insan olmalıyım. Çocuklarımızın da aynı durumda olmaları gerekir; gerektiği zaman hiç bir kuşkuya kapılmadan, mutluluk, mutsuzluk hesaplarına girişmeden ellerinden gelen fedakârlığı yapmalılar, böylelikle mutluluğu haketmeliler.

Ne yazık ki, bir noktayı doğrulayamadım; gene de mutlu ailelerin çocuklarının her bakımdan iyi olduklarını saptadım... Mutlu ana babalardan tüm konforu yerinde olan dairelerde oturanları anlamıyorum. iki gündelikçisi, havagazı ve banyosu olan, ayrıca 5 odalı dairede oturan bir çok kimseyi tanıdım. Fakat çocukları beş para etmez. Bu tür aileler de ya kadın ya da erkek evi terketmiştir, veya bazı sıkıntıları vardır. Bunların dışında bağımsız bir villasının, altıncı bir odasının olmasını isteyebiliyorlar. Öte yanda bir çok şeyden yoksun, mutlu insanlar tanıdım. Kendi yaşamımda da bu durumla karşılaştım. Gene de mutlu bir insanım. Mutluluğum herhangi bir maddi mülkiyete, zenginliğe bağlı değildir. Bir çok şeyden yoksun olduğunuz en güzel yıllarınızı anımsayın. Bu yıllarda mutlu ve enerjiyle doluydunuz, ileri atılımları amaçlamıştınız.

Devrimimiz böyle bir mutluluğu yoğunlaştırmış olup Sovyet rejimince güvence altına alınmıştır. Halkımızın bütünleşmesi ve Partiye bağlılık, çocuklarımızın mutluluğunu sağlar. Parti idealine bağlı, düşünce ve davranışlarımızda dürüst ve tutarlı olmak zorundayız. Çünkü mutluluğumuzun ayrılmaz bir ögesini, hiç bir anlamı olmayan, sinsi davranışla yaşamayı, hilekârlığı, entrikayı ve benzerlerini reddedip, doğru bir yaşamı olan insana güven oluşturur. Böylesine dürüst ve içten bir insan, iyi bir başlangıçla hem kendisine hem de çocuklarına saygınlık kazandırır. İyi çocuklarınızın olmasını istiyorsanız mut-

lu olmalısınız. Bütün yeteneklerinizden, gücünüzden, arkadaşlarınızın ve tanıdıklarınızın tavsiyelerinden yararlanın ve gerçek insan mutluluğundan zevk alacak biçimde herkese yardımcı olun; sonuçta gerçek bir mutluluğa ulaşın. Bazan kişi mutluluğu arar, sonunda kurmayı planladığı mutluluktan, yalıtılmış parçalarla uğraşmaya başlar.

Bende bir zamanlar bu hatayı işledim. Galiba gerçek mutlulukla ilgisi olmayan bu «parçayı alıp onun üzerine mutluluğu kurmaya çalıştım. Bu bir hata oldu. Mutluluk sarayının kurulacağı bu temel taşları, çoğunlukla başımıza yıkılır. Hüsrandan başka bir şey getirmez!»

Mutlu ana babaların, toplumsal gruplarda ve kültürel etkinliklerde, sürdürdükleri yaşamlarında nasıl mutlu olduklarını, bu mutluluktan her zaman gurur duyacak çocuklar yetiştirilebileceğini ve ailelerine uygun bir şekilde büyütmenin başarılarına nasıl katkıda bulunabileceğini tahmin edebiliriz.

Başında sözünü ettiğim ilkenin temelini bu oluşturur. Pedagoji çalışmalarımızda ortalama bir seviye söz konusudur. **Bu «ortalama» seviye, topluma verdiğimiz önemli çalışmamızla toplumdan aldığımız kişisel mutluluk arasında bir aracı oluşturur.** Ailede hangi eğitim yöntemini uygularsak uygulayalım, belirli bir ölçüyü tutturmak ve de bu amaçla ölçü kavramımızın eğitilmesi gerekir.

En zor sorunu ele alıyoruz (kişilerin de böyle değerlendirdiklerini görüyorum). Bu da disiplin sorunudur. Sertlik ve yumuşaklık en içinden çıkılmaz gibi görünen sorundur... Bir çok durumda kişiler sertlik ve yumuşaklık derecesini ayarlayamıyorlar. Eğitim bakımından bu da çok önemlidir. Çoğunlukla kişilerin bu sorunlarda ileriyi gördüklerini düşünüyoruz. Fakat şöyle düşünüyorlar. Sertlik ile yumuşaklık arasındaki ölçüyü korumak gerekir. Fakat bu, çocuk 6-7 yaşlarına geldiği zaman söz konusudur. 6

yaşına kadar bu konu üzerinde durulmasa da olur. Nitekim eğitimin ana kesiti beş yaşına gelinceye kadar oluşur. Bu yaştan önce eğitim sürecinin % 90'ı gerçekleşir. Bunu **kişinin eğitimi ve oluşumu izler.** Bütünüyle 5 yaşına kadar harcadığınız emeğin ürününü toplarsınız. Bu nedenledir ki, 5 yaşına kadar sertlik ile yumuşaklık arasındaki ölçü sorunu büyük bir önem taşır. Çoğunlukla çocuk bir takım kaprisler yapar. Tüm gün boyunca bağırıp çağırır. Ya da ağlamasına fırsat verilmez. Başka bir çocuk da aşırı hareketlidir, her şeye el atar, başınıza bir takım sorunlar çıkartır. Tam bir huzursuzluk kaynağıdır. Bir üçüncüsü de donuk denecek kadar hareketsizdir. Fakat bu tür çocuklara ender olarak raslanır.

Bu üç olayda da sertlik ile yumuşaklık arasında belirli bir ölçünün saptanamamış olduğunu görüyoruz. 5-6-7 yaşlarında sevgi ile sertlik arasında bu çok önemli dengenin kurulmuş olması gerekir.

Değişik bir görüş de ileri sürülmektedir: Siz sertlikle belirli bir ölçünün benimsenmesinden yanasınız. Fakat sertliğe baş vurmadan da çocuk yetiştirilebilir. Mantık ve yumuşaklıkla davranırsanız tüm yaşam boyunca çocuklarla birlikte sert davranmaksızın yaşayabilirsiniz.

Sertlikten, hiddet ya da isterikçe bağırıp çağırmaları anlamıyorum. Sertlik, tam aksine isterikçe duygular söz konusu olmadığı zaman yararlıdır.

Uygulamalarımda sevgi dolu bir ciddiyeti benimsedim. Konuşurken çok nazik olabiliyordum. Ciddiyet zorunlu olarak bağırıp çağırmayı gerektirmez. Böyle bir tutum gereksizdir. Aksine sükûnetiniz, kararlılığınız eğer sevgiye dayalı bir yaklaşım söz konusu ise daha etkili olur. «Çekin gidin!» demekle belirli bir etkide bulunabilirsiniz. Fakat «lütfen, çıkın» demekle daha etkili olabilirsiniz.

İlk kural, çocuğunuzun yaşamına karışmayı tasarladığınız derecede belirli bir yönde ve planlı ola-

rak karar vermektir. Bu, çok önemli bir sorun olup aile içinde genellikle kötü bir şekilde çözümlenir. Çocuğa ne derecede bir özgürlük tanımak gerekir, hangi aşamada «elinden tutulmalıdır». Hangi ölçüde şu ya da bu şeyin savunmasına izin verilmelidir, hangi konularda karar vermesine olanak tanınmalıdır?

Çocuk sokakda oynarken: «Burada koşma, oraya gitme!» diye bağırırsınız. Böyle bir tutum ne derecede doğrudur? Çocuğa başı boş bir özgürlük tanımak yanlış olacaktır. Fakat çocuk, her zaman neyi yapıp yapamayacağını sorarsa, sizden her zaman izin beklerse, atılımcı güçten yoksun kalır. Yeterli inisiyatif kullanamayan, beceriklilik gösteremeyen, riskler altına girmeyi öğrenmekten yoksun bırakılan çocukların azarlanıp dövülmesi, üzücüdür. Bu da çocuk bakımından olumsuz bir davranış olacaktır.

«Risk» sözcüğünü kullandım. Çocuk, 7-8 yaşlarında belirli riskleri üstlenebilmelidir. Siz davranışlarınızda aşırıya kaçmamak koşulu ile buna uymalısınız. Bu tutum çocuğa cesaret verir, bunun sonucunda da herşeyden sizi sorumlu tutmaz: «Annem babam şunu söyledi, herşeyi biliyorlar, bilgelik örneğidirler, onların söylediklerini yerine getireceğim» demez. Eğer aşırı bir şekilde karışacak olursanız çocuğunuz olumlu bir gelişme gösteremeyecektir. İsteksiz, risklere katılmaktan uzak, zayıf iradeli bir kişi olacaktır, bazan tersi de olur. Çocuk belirli bir noktaya kadar boyun eğer. Sonunda sert bir çıkış yapar. Bu da ailede her şeyi alt üst edecek bir skandalla sonuçlanır. «İyi huylu bir çocuktu, sonradan olanlar oldu» dersiniz. Olan da şu: Doğanın ona verdiği yaşına orantılı bir eğitimle geliştirilen potansiyel iz bırakmıştır... Önceleri baskılara gizlice karşı koymuş, sonradan da dayanamamış...

Sık sık görülen aşırıya kaçma durumunda anne baba, çocuğun inisiyatif kullandığını söylerler, bu nedenle de istediği gibi hareket etmesine göz yumar-

lar. Çocuklarının yaşamları konusunda en küçük bir dikkat göstermezler. Çocuklar da denetimsiz yaşamayı düşünmeye karar vermeye alışırlar. Bir çok kişi, bu durumda çocuğun iradesinin güçleneceğini sanır. Bunun doğru bir tarafı yoktur. Böyle bir durumda irade gücünün gelişmesi diye bir şey söz konusu değildir. Çünkü gerçek irade gücü, bir şeyi arzu etmek, onu elde etme yeteneğini göstermek değildir; fakat aynı zamanda, gerektiğinde kişinin kendisini feragat etmeye zorlayabilmesi de irade gücünün bir parçasını oluşturur. İrade gücü, basit bir arzu etme ve onun doyuma ulaşmasından daha ilerde bir şeydir. İrade gücü, istek ve isteklerin birlikte kontrol edilmesidir; aynı zamanda istemek ve reddetmesini bilmektir. Eğer çocuğunuz kendini, yalnızca istek ve arzularının gerçekleşmesine yöneltiyor, fakat yeteneğini hiç denemiyorsa, asla güçlü bir iradeye sahip olamayacaktır. Nasıl ki, bir otomobil frensiz olamıyorsa, irade gücü de aynen öyledir.

Yönettiğim Komündeki çocuklar, bu konuya hiç de yabancı değillerdi. «Neden davranışlarını denetim altına almadın? Gerektiğinde durmak zorunluluğunu bilmiyor muydun?» diye soruyordum. Aynı zamanda şunu da söylüyordum: «Neden tepki göstermedin? Neden belirli bir karara varmadın? Ne yapmanı söylememi mi bekliyordun?» Bu bir hataydı.

Çocuklara gerektiği zaman arzularına gem vurmaları gerektiği bilincini vermek gerekir. Bu çok basit bir olay da değildir. Bu konuyu kitabımda enine boyuna inceleyeceğim.

Aynı zamanda çok önemli bir yeteneğin de eğitilmesi gerekir. Geliştirmek de son derecede zor bir olay değildir. Yönelmenin niteliği saptanmalıdır. Bu, çoğunlukla ufak tefek olaylarda, en anlamsız ayrıntılarda ortaya çıkar. Küçüklükten başlayarak, çocuğunuzun dikkatini, davranışı üzerine çekmeniz gerekir. Çocuk bir yabancıya, ailenizden birisine, bir zi-

yaretçiye, misafire, halasına ya da anneannesine bir şeyler söyler. Çocuklar, bu sırada neyi söyleyip neyi söylememek gerektiğini bilmelidirler. (Örneğin yaşlı insanların yanında yaşlılıktan söz etmemek gerekir. çünkü onlar hoşnut kalmayabilirler. Çocukların ilk önce dinleyip sonra konuşmasını öğrenmesi gerekir. vs.) Çocukların hangi durumda bulunduklarını kavramaları yeteneği ve bunu hemen sezinlemeleri, eğitim açısından çok önemli olup geliştirilmesi de aşırı zor değildir. İki üç olay üzerine dikkatlerini çekmek, çocuğunuzla bu konuyu konuşmak yeterlidir. Kişinin dayanma gücünü gösterme yeteneği çok yararlı olup çevrece de hoş karşılanır.

Benim için bu görevi yerine getirmek aile ortamına kıyasla çok daha zordu. Çok sayıda çocuk vardı. Yabancı ve tanıdık kimseler, mühendisler, işçiler, yapı emekçileri gelip gidiyorlardı. Komünden misafirler, ziyaretçi grupları eksik olmazdı. Kuşkusuz bu alanda olumlu sonuçlar elde ediliyordu. Fakat aile içinde bu sonuçlar daha kısa sürede elde edilebilirdi. Çevresinde oluşan değişikliği sezinleme yeteneğine değişik örnekler verebiliriz. Sokakta karşıdan karşıya geçen bir kimse gelen aracı görmek zorundadır. İşçi de en' tehlikeli ve güvenceli yerleri bilmek durumundadır. Bu yönelme duygusu, iradesini ya da cesaretini gösterme ya da dizgin vurmasını sağlayacaktır. Size bugün bunu genel çizgileriyle anlattım. Fakat yönlenme duygusu, yaşamda bir takım ayrıntılar gösterir.

Aşağıdaki örneği ele alalım: Çocuklar sizi seviyorlar ve bu sevgilerini açığa vurmak istiyorlar. Bu sevginin yansıtılmasında da eylem ve dizginleme kuralını görürsünüz. İki küçük kız çocuğunun davranışı hiç de hoş değil (bu duruma sık sık rastlarız). Birisi 8. sınıfta öteki de başka bir okulun aynı sınıfında. Yaşamlarında kırsal kesimde iki kez karşılaşmışlar. Tekrar karşılaşınca uzun yıllar görüşmemişcesine

kucaklaşırlar. Gerçekten birbirlerinini seviyorlar mı? Çoğu zaman bu, yapay bir duygudur. Çoğu da duyguların içten olmayan yansıması, sevgi ikiyüzlülüğünün alışılmış bir biçimi olarak karşımıza çıkar.

Tanıdığınız çocuklu ailelerde çocukların anne babalarına karşı sevgilerini nasıl yansıttıklarını bir bilseniz. Bazı aileler öpücükler ve sevgi dolu sözlerle duygularını yansıtırlar. Yansıyan bu sevginin gerçek olup olmadığını yoksa bir alışkanlık mı olduğunu insan kendi kendisine soruyor.

Kimi ailelerde sanki soğuk bir hava eser. Herkes kendi yaşamını sürdürüyormuş gibi bir izlenim uyandırır. Küçük çocuk eve gelince soğuk bir tavırla annesine babasına bir kaç cümle söyler. Daha sonra da kendi işine koyulur. Gören aralarında sevgi bağı bulunmadığını sanır. Sadece büyük bir memnuniyetle çok ender olarak sevgi dolu bir bakışı farkedersiniz. Bu da kısa sürede kaybolur. Bu çocuk anne babasını gerçekten seviyordur. Çocuğun bir yandan duygulanmasını öte yandan da sevgisini yansıtmadaki sınırlamasını geliştirmek, sevginin yerini gösteri ve kucaklamaların almaması çok önemlidir. Anne babaya sevgi gösterilerinin oluşturduğu bu temel üzerine güzel bir insan ruhu oluşturulabilir.

Komünden olanlar beni babaları kadar severler. Fakat gene de sevgi dolu sözcükleri sık sık kullanmalarına neden olacak ortamı da oluşturmadım. Bu durum sevgi duymalarına engel olmuyordu. Onlar bu duygularını doğal bir şekilde yansıtmayı öğrenmişlerdi. Bu önemlidir. Çünkü başkalarına karşı davranışını eğittiği gibi, bazı dürtülerin güçlerini korumasını, ayrıca tüm ortamlarda yararlı olacak şekilde davranışlarına gem vurmasını sağlar.

Ana ilkeye tekrar dönüyoruz. Bu ilkeyi ölçü ve aşırıya kaçmamak oluşturmaktadır. Ölçülü davranma böyle karmaşık alandaki uygulama sırasında karşılaşılan zor sorunlarda da söz konusudur. Kısa süre

önce bir grup ev kadını beni ziyaret etti. Blok apartmanda hoş olmayan bir olay meydana gelmiş. Çocukları olan iki aile birbirleriyle iyi bir ilişki içindelerdi. Küçük Lura (yedinci sınıf öğrencisi) izinsiz olarak para almıştı. Arkadaşları bunu biliyorlardı. Lura'nın sık sık gittiği evde de resim araç gereçlerinin bulunduğu kutu kaybolmuştu. Eve, çalmasından kuşku duyulabilecek bir yabancı da gelmiyordu. Tüm kuşkular Lura'nın üzerinde toplanmıştı. İki ailede oldukça kültürlüydü. Sorumluluk bilincinde olan kişilerdi. Bu olayla yakından ilgilendiler. Üç ay boyunca Lura'yı yakından izlediler. Kuşkusuz başkalarının yardımına başvurmadılar. Herşeyi denetimlerinden geçirdiler. Birbirlerine değişik sorular yönelttiler. Aradıkları tanığı da buldular. Lura'yı oldukça tedirgin eden gizli araştırmalarını yürüttüler. Sonunda kız:

— «Bize söyle, seni cezalandırmayacağız» dediler.

Babası dövünüyordu:

— «Bana acıyın. Çocuğumun hırsız olup olmadığını öğrenmek istiyorum.»

Çocuk ikinci planda kalmıştı. Baba odak noktasını oluşturdu. Onu üzüntüden kurtarmak gerekiyordu. Bana geldiler.

— «Bundan sonra ne yapmamız gerekiyor? Böyle yaşayamayız» dediler.

Çocuğu getirmelerini söyledim. Her zaman ilk bakışta çalıp çalmadığını anlayamam. Gene de ona:

— «Sen hiçbir şey çalmadın. Resim araç gereç kutusunu da almadın. Sana bu konuda kimsenin soru sormasına izin vermeyeceğim.» dedim.

Ailesi ile de özel olarak görüştüm.

Artık bu konudan söz etmeyin. Resim araç gereç kutusu kayboldu. Şu ya da bu kişinin almasının önemi yok. Çocuğunuzu çalıp çalmadığı sorunu sizi rahatsız ediyor. Siz polis romanı okuyan kişilerden farksızsınız. Sonucu öğrenmek istiyorsunuz. Hırsız

kim? Bu meraktan kendinizi kurtarın. Çocuğun yaşamı söz konusu. Çocuk daha önce de çaldı. Bu kez de o çalmış olabilir. Bu eğilimi eğitin. Bu kez unutun, çocuğu üzmeyin.

Bazı durumlarda çocuğunuzun çaldığından emin olmak çok önemlidir. Eğer kanıtlayabilirseniz kanıtlayın. Konuşmak gereğini duyuyorsanız konuşun. Fakat sadece bir takım kuşkularınız varsa başkalarına karşı onu savunun. Genci de gözetleyin, çocuklarınızın davranışını yakından izleyin.

Dzerzinski Üretim Komünü'nde eskiden bir fahişe olan genç bir kız gerçekten bazı şeyler çalmıştı. Onun çaldığını biliyordum. Tüm çocukların da bundan kuşkusu olmadığını gözlüyordum. Kız da oldukça tedirgindi. En son olarak ben konuştum. Onun eskiden çalma alışkanlığı olduğunu biliyordum. O kadar yüzsüzleşmişti ki: «Nasıl oluyor da utanmıyorsun?» demenin bile hiçbir etkisi olmayacaktı. Bütün bunları aklımda tutarak çok ciddi gençlerden kurulu İzci Konseyi'nde onun bir şey çalmadığından emin olduğumu, hiçbir kanıtlarının bulunmadığını ve onu rahat bırakmalarını söyledim.

Bağırıp çağırdılar. Fakat direnmem üzerine kızın peşini bıraktılar.

— Ne düşünüyorsunuz? Kız ilk önce son derece sinirliydi. Bana kafası karmakarışık bir halde dik dik bakıyordu. Aptal birisi değildi. Olay meydandaydı. Ona nasıl güvenebilirdim? Ona güvenmek gibi bir şey nasıl söz konusu oluyordu? Oyun mu oynuyordum? Ya da gerçekten inanmış mıydım? Sorumluluğu gerektiren işlerde de hep ona daima güvendim.

Böylece bir ay geçti. Güvenim kızı tedirgin etmişti. Bir ay sonra da yanıma geldi. Ağladı.

«— Beni koruduğunuz için nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Herkes beni suçluyordu. Herkes çaldığımı düşünüyordu. Sadece siz suçsuz olduğuma inandınız.

Bunun üzerine şunları söyledim: «Sen çaldın. Bundan kuşkum yoktu. Fakat bundan sonra çalmayacaksınız. Kimseye bir şey söylemeyeceğim. Sanki sen söz konusu değilmişcesine bu konu ikimizin arasında kalacak.»

Doğal olarak da bundan sonra hiç çalmadı.

Bazı uygulamaların varlığı inkar edilemez. Bu, aşırıya kaçmama düşüncesinin bir sonucudur. Aile içinde de bu ilkenin uygulanması gerekir. Çocuklara her zaman doğrular söylenmelidir. Bu genelde geçerlidir. Fakat bazı durumlarda da gerçekler söylenmemelidir. Çocuğunuzun sadece çaldığından kuşkunuz varsa kanıtlayamadığınız durumlarda ses çıkarmayın, bu düşüncenizi aktarmayın. İnandığınız kanıtların bulunduğu durumda da en etkin önleminizi sonuna kadar kullanın. Aşırılığa kaçmamak size rehber olabilir. Çocuğun kişiliğine değindiğiniz duygularınızı açığa vurmazsanız, aşırılığa kaçmadan düşüncenizi yansıtamazsınız.

Çalmayacak şekilde çocuğunuzu eğitmek dünyanın en zor şeyidir. Cesaret, gerektiği zaman kendini alıkoyma, duygularına egemen olma, engellerin üstesinden gelme gibi karakteri oluşturan ögeleri yönlendirmek zordur. Fakat çevreye saygı duymak (çalmama) duygusunu eğitmek ve geliştirmek o kadar zor değildir. Aile içinde belirli bir düzen varsa, anne baba her şeyin nerede bulunduğunu biliyorsa, orada hırsızlık diye bir şey söz konusu olmaz. Eğer neyin nerede bulunduğunu bilmiyorsanız, paranız dolap ya da büfede duruyorsa, para cüzdanınız yastığın altına bırakılmışsa, çocuğunuz güzelce çalmaya başlayabilir. Eviniz düzensizse, çocuk da bu düzensizliği her şeyin dikkatinizden kaçtığını görecek ve her hangi bir şeyi alsa farketmeyeceğiniz düşüncesi onda yerleşecektir.

Çocukların ilk hırsızlık olayı, hırsızlık olarak nitelendirilemez. «İzinsiz almak» söz konusudur. Daha

sonra bu bir alışkanlık haline gelir. Çocuğunuzun bazı şeyleri alması için izin alması gerektiğini, bazı şeyler içinde buna gerek olmadığı bilincindeyse, hiç bir zaman hırsızlık yapmayacaktır. Küçük bir şey, sofrada kalan bir pasta, öğle yemeğinden kalan bir yemek dolaba konmuşsa, dolapta kilitli değilse, çocukda bunu alırsa, cezalandırmak gibi bir şey söz konusu olamaz. Evde çocukların pastayı izin almadan yememeleri kuralını benimserseniz yerinde olur. İzin almasalar bile aldıktan sonra haber vermeleri yerinde olur. Bu durumda da hırsızlık söz konusu değildir.

Fakat her yanlışı cezalandırmayı savunursanız, eğer çocuk verilebileceğinden emin olarak pasta isterse, hırsızlık olayı da gelişebilir. Her şeyi almasına, götürmesine izin verirseniz ya da çocuk evden hiç bir şey alamıyorsa, her şey için sizden izin istemek durumunda bırakılıyorsa hırsızlık olayı da oluşabilir.

Ayrıca evde düzen ve temizliğin de olması önemlidir. Hiç bir şey yığın halinde bulunmamalı, gereksiz kırık ve oraya buraya atılmış eşya da bulunmamalıdır. Bütün bunlar göründüğünden daha önemlidir. Evde insanı rahatsız eden, fakat atılamayan (ya değerli şeylerdir, ya da anı olarak kabul ediliyordur) pek çok eşya varsa, eski elbise ve halılar sadece bunlardan nasıl kurtulabileceği bilinmediği için orada burada duruyorsa, böyle evlerde çocuklar düzensiz olarak büyür; bir süre sonra da kendilerinin ve başkalarının eşyalarına karşı hiç bir sorumluluk duymazlar. Eğer evinizde sadece gerçekten gerekli olan, şu ya da bu şekilde yararlanılan, hoşa giden temel şeyler varsa, buruşuk, kirli, karmakarışık şeylere raslanmıyorsa, hırsızlık duygusu kolay kolay gelişmez. Eviniz için satın aldıklarınıza dikkat etmekte ya da yararsız olmaları durumunda atmaya karar vermekte belirli bir sorumluluk duyuyorsunuz demektir. Çocuğunuzda da bu eşyalara karşı olan sorumluluğu geliştirirseniz,

çocuk da bu eşyalara değer verir, hırsızlığı aklından bile geçirmez.

Eğitim alanında önemli olarak gördüğüm ana bir konu üzerinde durdum. Sevgi, sertlik, yumuşaklıkla ölçülü hareket etmek ve ilkelerinizde katı davranmanız eğitimde ana konuları oluşturuyor. Bunlar ısrarla üzerinde durduğum ana ilkelerden birisini oluşturuyor.

Böyle eğitimle büyük bir sabır gösterebilen, ağlayıp sızlamayan, büyük işlerin üstesinden gelebilecek kişiler yetiştirebileceğinizi sanıyorum. Çünkü böyle bir eğitim uygulamakla da kişide karakter ve iradeyi oluşturabilirsiniz.

## SORULAR VE CEVAPLAR

Soru: Bizi rahatsız eden bir dizi sorunumuz var. Bu sorunları Anton Makarenko ile tartışacağız.

İki erkek çocuğumuz var. Aynı koşullarda eğitiliyorlar, fakat çocuklar farklılık gösteriyorlar. Birisi paraya ilgi duyuyor, öteki ise para tutkunu. Hiç bir kilit işe yaramıyor. Çalışkan bir aileyiz. Anne baba olarak da birbirimize bağlıyız. Eğer reçel dışarda kalmışsa onu mutlaka yer. Para cüzdanında 30-40 ruble varsa hepsini alır. Aslında iyi bir çocuktur, başkalarından hiçbir şey almaz. Elindekini de verir, cömerttir. Onunla nasıl baş edeceğimizi bilemiyoruz. Bu konuya değinildiği zaman babası küplere biniyor. Çocuk 16 yaşında ve iri yapılıdır, sanırsın 18 yaşındakilerden farksız. Büyüğü komsomol üyesidir. Fakat küçük komsomola ilgi duymaz. Yakışıklı bir çocuk, kızlardan hoşlanıyor. Çalışmak istemiyor. Okulun açılışından beri yeterince çalışmıyor. Sınıflarını «orta» derece ile geçiyor. Çalışmaktan adeta ürküyor. Fakat başaramayacağı hiçbir şey yoktur.

— Söyle bakalım, çalışmak istiyor musun? diye sorduğumuzda

— Evet der.

— O halde neden çalışmıyorsun?

— Cevap yok.

— Okumayacaksan bir işe gir Hayattan ne bekliyorsun?

— Bilmiyorum.

Futbolu seviyor. Sabahleyin saat üç de eve dönüyor.

— Neredeydin?

— Önemi yok.

Ailesinin dışında başkalarına karşı kaba davranmıyor. Daha sonra da hırsızlık... Onunla nasıl baş edeceğiz. Babası hiçbir şey almadığını söylüyor. Ben ise aldığını biliyorum. Babası güven yoluyla bir şeyler aşılamak istiyor, ama hiçbir işe yaramıyor.

Şimdi 9. sınıfta, fakat evde yapayalnız.

Soru: En küçük çocuğunuzun eğitimi konusunda neden başarısız oldunuz? Çocuğunuzu görmeden cevap vermek olanaksız. Onu tanımış olsaydım, konuşabilir yol gösterebilirdim. Fakat yaşam koşullarınızı, yanlışlarınızı, arkadaşlarınızı, ilişkilerinizi ve yaşamınızı bilmeyince size yol göstermek gibi bir sorumluluğu üstlenemem.

Genelde bazı şeyler söyleyebilirim. Fakat pek de cesaret verici olduğunu söyleyemem. **Ana Babaların Kitabı**'nda tek bir konuyu aydınlatmaya çalıştım. Bu da çocuğa nasıl bir iyi eğitim verilebileceği ve nasıl yeniden eğitilebileceği konusu üzerinde, ne kitapta ne de bugünkü durumda yeterince durdum. Aile açısından oldukça zor bir şey Yeniden eğitmek için, çocuğun içinde bulunduğu topluluğun genel tavrının değişmesi gerekir. Çocuğunuzun komün yaşamı içinde düzeltilmesi oldukça kolay olacaktır. Eğitilmiş olup yapısal bir anormalliği de bulunmamaktadır. Yakışıklı olduğuna ve evde eksikliğini gerçekten duyduğunuza göre, ona karşı nasıl davranacağınızı bilmiyorsunuz. Şuraya buraya baş vuruyorsunuz, değişik şeyleri deniyorsunuz. Fakat şuna inanıyorum

ki. beni evinize davet etmiş olsaydınız, oğlunuzla konuşup tartışmış olsaydım, bir çıkış yolu bulunabilirdi. Danışman pedagog olarak bir çok aile beni evine davet etti. Benim açımdan bu çok önemli. Gözlem alanımı genişletti. Canınızı sıkmayın. Bana baş vurun, size bazı çözüm yolları göstereceğim. Siz bana yardım edeceksiniz, ben de size.

Soru: 6 yaşında küçük bir kızım var. İyi ve atılgan bir çocuk olarak yetişmesini istiyorum. Gene de aşırı bir korkuya kapılmaması konusunda özen gösterdim. Her şeye karşın ürkekliğini üzerinden atamadı. Yattığı zaman: «Hangi rüyaları göreceğim?» diye soruyor. Rüya görmekten çok korkuyor. Rüya görür görmez de uyanıyor. Çocuğun cesaret kazanması için ne yapmalıyım? Elimden geleni yaptım. Gene de bir sonuç alamadım.

Cevap: Çocuğun bu korkaklığını nasıl yeneceğini mi soruyorsunuz? Korkmayın. Bunun için herhangi bir neden yok. 6 yaşındaki kız çocukları aşırı duyarlı ve sinirli olurlar. 6-7 yaşları arasındaki çocuklar korkak olurlar. Fakat 11 yaşında hiç kimsenin kollamasına gerek kalmaz. Erkek tavırlı kız çocuğu olurlar.

Ailenizden ya da komşularınızdan bazı kişiler korkutucu hikayeler anlatıyorlar mı? Korkusunun nedenini biliyor musunuz?

Hangi türden bir korkunun söz konusu olduğunu bilemiyorum. Hayal gücü neden olamaz mı? Bu aşırı hayal gücünün bir sonucu da olabilir.

Böyle bir durumda doktor size yardımcı olacaktır. Siz bana kız çocuğunun davranışını belirleyecek yeterli bir bilgi vermiyorsunuz, bana onu iyice tanıtmazsanız yardımcı olmam olanaksızlaşır. Evinize gelmemi, onunla konuşmamı sağlayın ya da bir sinir hastalıkları uzmanına baş vurun.

Soru: Aşağıdaki durumda nasıl davranmak gerekiyor? Evde küçük çocuğumuzla izin verilen, veril-

meyen şeyler üzerine konuşuyoruz. Ona iyi alışkanlıklar kazandırmaya çalışıyoruz. Onun erkek çocuklarla oynamak için gitmesine izin veriyoruz. Yani arkadaşlarıyla ilişkilerine engel olmuyoruz. Değişik çocuklarla ilişki içerisinde bulunduğunu, kötü sözler öğrenebileceğini, arkadaşlarının hırsızlıktan söz ettiklerini bilmemize karşın sesimizi çıkartmıyoruz. Bu durumda evdeki davranışlarını sınırlamamız, yakından işlememiz ve onu tüm zevklerinden yoksun bırakmamız gerekecektir. Dışarı çıkmasına izin vermek sakıncalı olabilir. Çünkü bu çocuklarla oynayacak olursa tatsız bir takım olaylarla karşılaşabilir.

Cevap: Zor bir soru. Dışarının kötü etkenlerinden çocuğu nasıl koruyabiliriz? Bir keresinde ünlü bir Fransız politikacısı, Sovyetler Birliği'ni ziyaret etti. Bu arada ilgisini çeken bir komünü gezdi. Komün orkestrası Bethoven'in bir eserini çalınca aşırı şekilde duygulandı. Sokak çocuklarının ona Bethoven'in eserini çalabileceklerini hayal bile edemezdi. Komün çalışmaları hakkında daha yakından bilgi almak istedi.

— Her şey güzel olacak dedi, ancak bir noktada aynı düşüncede değilim. Normal ortamda yetişmiş terbiyeli çocuklarla eski sokak serserileri ile aynı ortamda eğitilebileceğini nasıl kabul ediyorsunuz?

Kısaca onu cevapladım:

— Gerçek hayatta iyilerle kötüler birarada yaşamıyorlar mı?

Biz çocuklarımızı, sadece saf ve ideal kişilerle yaşayabilecekleri şekilde yetiştirmemeliyiz. Eğer çocuğunuzu böyle yetiştirecek olursanız, toplumla ilişki kurduğu zaman ne yapacağını bilemez. Çocuğunuz çok değişik yapıdaki kişilerle ilişki kurabilmelidir. Onlarla anlaşmasını, karşı koymasını öğrenmelidir. Çocuk çok değişik türden kimselerle ve koşullarla karşılaşınca sıkıntı çekmez. Çevreden soyutlamak, aile «kuluçkasına» yatırmak, dış çevre ile ilişkisini

kesmek, zararlı bir davranış olur. Aile ortamı dışına çıkmayan bu kişiyi herkes kolayca kandırabilir. Çocuğu kendi başına direnebileceği şekilde eğitmek gerekir. Kendi başına öğrenip direnmesi bakımından aile ortamı son derecede önemlidir. İyi bir ortam oluşmuşsa, otorite kurmuşsanız, eğer küçük çocuk annesinin, anaların en güzel, en adaletli, en candan, en neşeli, aynı zamanda en ciddi insan olduğuna inanıyorsa, onu ayrıca bu konularda inandırmanıza gerek yoktur. Çünkü siz onun gözünde en yüce varlıksınız, otoritenize de boyun eğmek durumundadır. Gene de onu inandırmaya çalışmamalısınız: «Beni inandırmaya çalıştığına göre bu denli yüce varlık değil!» diye düşünecektir. Sadece: «Bunu yapmaman gerektiğini bilmelisin» deyin. Eğer olumsuz davranışını sürdürecek olursa, ondan açıklamada bulunmasını isteyin. Sizden çok onun tutumunu açıklaması gerekecektir. «Bunu yapmamak gerekir» kesin buyruğu, oğlunuzun kendi başına direnme yeteneğinin ilk adımını oluşturacaktır.

Eğer oyun arkadaşı karakter bakımından olumsuz ise, onunla oynamasına engel olmayın, fakat arkadaşını yakından izleyin, kötü yönünü saptayın, bu yönlerini nasıl açığa vurduğunu belirleyin. Gene de çocuğunuzun kötü olacağı yolunda bir endişe taşımadığınızı hissettirin. Sadece duygusal bağlılık ve iyi niyet değil aynı zamanda gözlem güçleriniz hem kendi oğlunuza hem de eğer gerekiyorsa öteki çocuklara yardım etmekte söz konusudur. Bu durumda çocuğunuz için de bir güç kaynağı olacaksınız. O zaman oğlunuz zararlı etkenlerin etkisinde kalmayıp kolayca bunların üstesinden gelecektir.

Soru: Çocuğum 4. sınıfta. Aile ile hiçbir sorunu yok. Hasta olsa bile gece annesini çağırmaz.

— «Yorgunsun. Kendim kalkarım» der.

Disiplinli bir çocuktur. Okulda öğretmeni disiplinsiz çocukları onun yanına oturtuyor. Buna karşı

çıkmadım. Gene de olumsuz bir gelişme içinde bulunduğunu farkediyorum. Eve dönünce de şunları söyler:

— Bugün son sınavdan en yüksek notu aldım. Belki de daha iyi notlar alacağım. O zaman Petrov'un ya da İvanov'un yanına oturacağım. Onlara da yardım etmeliyim.

Bu durumun, onun bakımından iyi olup olmadığına karar veremedim. Çocuğumun henüz eğitici biri olmadığını, onlar gibi çocuk olduğunu nasıl anlatacaktım.

Başka bir örnek: Başka bir aileyi de gözledim, bu ailenin çocuğunu 1.5 yaşından itibaren tanıyordum. Büyüdüğü zaman da iyi yapılı bir çocuktu. İyi ve güzel özellikleri vardı. Babası sanatçı, annesi de ev kadınıydı. Çocuk 12 yaşındayken babası ölmüş. Bir süre terbiyesi bozulmadı. Kız kardeşi çok sevimliydi. Küçükken ağabeyi onu çok gözetmiş. Artık ne kız kardeşine ne de annesine karşı bir sevgi duyuyormuş. Babasının ölümünden sonra nasıl olup da çocuk 16 yaşına gelince değişmiş. Annesi çocuklarını çok seviyordu. Elindekini avucundakini onlara harcardı. Çocuğunun doyması için sofradan aç da kalktığı olurdu.

Cevap: Annenin çocuğu için sofradan aç kalkması, fedakârlık yapması affedilmez bir yanılgıdır. Çocuk fedakârlık yapmalı, anneyi doyurmalı. Onun için, kendisini bazı şeylerden yoksun bırakabilmelidir. Sözünü ettiğiniz ailede zor bir mücadelenin başlatılması gerekir.

Tramvaylarda çocukların yerlerini yetişkinlere vermeleri gerektiğine her zaman inanırım. Fakat bu konuda sık sık ailelerle tartışmak gerekir. Ailede tüm iyi şeylere ilk önce anne ve babanın sahip olması gerektiğine inanırım. Eğer elinizde biraz yün kumaş varsa; bu, anneye elbise için kullanılmalıdır. Yanınızda yüz ruble varsa, Volga ile Moskova arasında

kanal gezintisi yapmak söz konusu ise önceliğin anneye babaya tanınması gerekir. Bu, anne babaların çocuklarının rahatlarını düşünmemeleri gerektiği anlamını taşımaz. Onlara çok iyi şekilde bakabilirsiniz. Bu arada gösterilen ilgiden ana babalara öncelik tanımak gerektiğini farkedecekleri şekilde davranmalısınız.

Sık sık bu konuda şu düşünceler ileri sürülmektedir. Komsomol'un genç ve yetkin bir üyesi, yeni elbiseleri konusunda annesine şunları söyler:

— Senin neden gereksinmen olsun? 38 yaşındasın. Kaç yıl daha yaşayacaksın? Ben ise gencim, önümde uzun bir yaşam var.

Kızım yok. Fakat yeğenim yanımda büyüdü ve yetişti. Karımın 5 eteği varsa yeğenimin iki tane vardı. Karıma 6. elbisesini alması için ısrar ediyordum. Genç kız olan yeğenim acele etmeyebilirdi. Kız çocuklarına 16 yaşına kadar sadece basmadan elbise giydirmelerini öğütlerim. Okulu bitirdikleri zaman da sade ipek bir elbise yapmak yeterlidir. Kendilerinin 2-3 tane basma elbiseleri dikmeleri doğaldır. Kız arkadaşının şık bir elbisesi olduğu için çocuğunuzun da aynısından istemesi anlamsızdır. Kız çocuğu elbisesinden ve annesi için yaptığı fedakârlıklardan hoşnut kalmalıdır.

Çocuğunuza, «öğretmen oğlunuza» gelince, okul ve öğretmen işe karışıyorsa, ben ne yapabilirim? Gene de yaptıklarının bilincinde olduklarını sanıyorum.

Bana soracak olursanız, komündekiler zayıf durumda olanları kollamalıdırlar. Bunun için de başka bir yolun izlenmesi gerekmektedir. Başka bir yöntem söz konusudur. Ben iki kişi arasında herhangi bir karşılaştırma yapmam. Şöyle derim:

— «Şu ya da bunu gerektiği gibi yapmadın. Sana yeni bir görev vereceğim. Derslerini yetiştiremeyen şu çocuğa yardım et. Olumlu sonuçlar bekliyorum. Aksi durumda sen sorumlu olacaksın.»

Sorun bu şekilde ortaya konulunca, arkadaşına yardım eden çok eğitici biri olduğu izlenimine kapılmaz. Kendisine verilen görevi yerine getirmeye çalışır.

Sizin durumunuzda çocuğunuza verilen görevin sınıftaki öteki çocuklara verilmemiş olması oldukça şaşırtıcı. Eğer karşılıklı yardımlaşacak olurlarsa hiç kimse kendisinin eğitici olduğunu sanmaz. Her şey öğretmenin çalışma biçimine uyguladığı taktiklere bağlıdır. Burada genel bir kural saptamak olanaksızdır. Çocuğun kendisini aşırı şekilde beğenmesi zararına olur. Şöyle denmesi gerekir: «Öğretmen biraz yanılmış. Senin birçok eksiğini tamamlaman gerekir.»

# BÖLÜM III

## AİLEDE VE OKULDA EĞİTİM*

Çocukların ailede ve okulda eğitilmeleri, enine boyuna incelenmesi gereken çok kapsamlı bir konudur. Konuya uzun ve ayrıntılı bir zaman ayırmak gerekir. Bu toplantıda bazı ana sorunlara değinebiliriz. Belki de ana konu bakımından tam bir uzman değilim. Neden diye soracaksınız. Kısaca kendimden söz ederken bunun temellerini anlamış olacaksınız.

Ben, öğretmenim. 17 yaşından beri öğretmenlik görevini sürdürüyorum. Mesleğimin ilk 16 yılını demiryolu işçilerinin çocuklarının okuduğu bir okulda geçirdim. Ben de bir işçi oğluydum, babamın çalıştığı yerde hem çalışıyor hem de öğretmenlik yapıyordum. Burada 16 yıl kadar görevde kaldım. Bunlar, Devrim'den önceydi, eski tip bir okuldaydı bu deneylerimiz.

Öğretmenken yöre işçi çocuklarının bulunduğu okulun müdürlüğüne getirildim. Ben de işçi toplumunun bir üyesiydim. Öğrencilerim, onların anne babaları da aynı topluluktandı.

* A. Makarenko, bu konuşmayı 8 Şubat 1939'da Moskova'nın Frunze Bölgesi öğretmenler kulübünde yapmıştır.

Bütün bunlar önüme çok geniş olanaklar açmıştı. Sizin okullarınız, yaşadıkları bölgenin ortak özelliklerini oluşturan çocuklar için kurulmuş olması nedeniyle Moskova'dakilerden daha az olanağınızın bulunduğunu söyleyebilirim.

Öğrencilerinizin anne babaları aynı işçi birliğinin üyesi değillerdi. Belki de sizin ailelerle ilişki kurmak konusunda benden daha az olanaklarınız vardı. Fakat siz Sovyet rejiminin sağladığı oldukça elverişli koşullardan yararlanıyorsunuz. Ben, çağın şafağı sökmeden önceki otokratik Rusya'da öğretmenlik yapıyordum.

Devrim'den sonra koşullar gereği ailemden uzak kaldım. 16 yıl boyunca, aileleri olmayan çocukları eğittim. Hemen hemen hiç birinin ana babalarını görmedim. Son yıllarda sizin de bildiğiniz gibi, öğrencilerin aileleri ile yakın bir ilişki kurdum. Fakat Sovyet rejiminde «ilke olarak» aileleri tarafından dışlanmışların bulunduğu kuruluşlarda çalıştım.

İlginç koşullarda yaşanan önemli bir olaydan söz edeceğim.

Bir film stüdyosunun gönderdiği bir kameraman, Dzerzinski Komününde film çekmek için beni görmeye geldi. Neyin nerede bulunacağını her zaman bilen, her şeyi çok canlı ve etkili bir şekilde farkeden, akıllı, ufak tefek, yaşlı birisiydi.

Komünü gezerken sanki büyülenmişti. Her şeyden hoşlanmıştı. Birlikte konuşurken içeri hiç umulmayan birisi girdi. Oldukça eğitimliye benziyordu. Trenden yeni inmiş bir hali vardı. Üstü başı toz içindeydi.

— Ben Melitopol'dan geliyorum. Oğlum Vasili Stolvarov'un sizin yanınızda bulunduğunu öğrendim.

— Evet, burada o adda bir çocuk var.

— Ben onun babasıyım. Evden kaçtı. Altı aydır onu arıyorum. Kısa süre önce burada bulunduğunu öğrendim. Görmeye geldim.

Adam oldukça heyecanlıydı. Sesi titriyordu!

— Pekala Vasya'yı çağırın.

Vasya geldi. 14 yaşındaydı. 6 aydır komünde bulunuyordu. Her tavrı ile örnek olarak gösteriliyordu. Üniforması içinde, emin ve güven doluydu.

— Siz mi beni çağırdınız? diye sordu.

— Evet, baban burada.

— Babam mı?

Tüm formaliteler bir kenara bırakıldı. Kucaklaştılar, öpüştüler. İkisi de heyecanlarını gizleyemiyordu. Baba oğul birbirlerini çok seviyorlardı. Daha sonra selamlaşma bitince çocuk sakinleşti.

Babası da:

— Benimle gelmesine izin verecek misiniz? diye sordu.

— Rica ederim. Kararı oğlunuz verecek. İstediği olur. İsterse sizinle gidebilir. Sevincinden ağlayan çocuk birdenbire pancar gibi olmuştu. Birden ciddileşti ve ağır başlı bir tavırla başını sallayarak: «Gitmek istemiyorum» dedi.

— Neden? O senin baban.

— Farketmez. İstemiyorum. Birlikte de gitmeyeceğim.

Adam kızmaya başlamıştı.

— İster iste, ister isteme, benimle geleceksin.

O sırada komün yöneticileri araya girdiler.

— Siz buradan kimseyi götüremezsiniz. Çocuk Dzerzinski Komünü'nün bir üyesidir. Rica edin, isterse gider. Eğer istemezse burada kalır.

Adam koltuğuna yığıldı kaldı. Sakinleştirmeye çalıştık. Bir bardak su verdik. Sakinleşince: «Vasya'yı çağırın» dedi.

— Hayır. Şimdi çağıramam.

— Sadece veda edeceğim.

Birisini görevlendirdim.

— Vasya'ya, babasına veda etmeyi isteyip istemediğin sorar mısınız?

Vasya geldi. Gene ağlaştılar, öpüştüler. Sonunda Vasya izin istedi.

— Gidebilir miyim?

— İstersen gidebilirsin.

Çocuk gitti. 2 saat daha babasıyla oturdum. Ona baktım. Koltuğunda iç çekip ağlıyordu. Sakinleşti. Daha sonra ağlamaya başladı. Kısa süre sonra da tek başına evine döndü.

Tüm olay içindeki en dramatik öge bütün olanlara şaşıran, babası ve oğlu ağlarken, öpüşürken, kucaklaşırken onları sakinleştirmeyi hiç düşünmeyen fakat bu arada her şeyi filme çekmeyi başaran ve bundan da hoşnut kalan kameramandı.

— Böyle bir sahneyi mesleğimizde canlı bir şekilde ancak bir kez yakalayabiliriz.

Burada, aile ve eğitim sorununu vurgulamak, dikkatinizi çekmek istiyorum.

...İyi aileler olduğu gibi kötü aileler de vardır. Her ailenin çocuğunu gerektiği gibi eğiteceği konusunda herhangi bir güvence de yoktur. Aile eğitiminin örgütlenmesi gerekmektedir. Bu düzenlemenin yönlendiricisi de eğitimin temsilcisi olan okuldur. Okul, aileyi yönlendirici bir rol oynamalıdır.

Şimdi bu düzenleme ve denetimin nasıl yönlendireceği konusu sorulabilir. Anne babaları toplayıp «önlem alın» demek yeterli değildir. Ayrıca, ellerini açıp «ah, sizde işler nasıl kötü gidiyor!» demek de yönetmek ya da rehberlik etmek değildir.

Böyle durumda, kim nasıl faydalı olabilir? Çocuklarını gerektiği gibi yetiştiremeyen anne babaya her zaman gerekli bilgiler verilebilir. Buna örnek olarak aynı durumdaki eğiticileri gösterebiliriz.

Dahası, yoldaşlar, bir çok anne baba ve öğretmen çocukla nasıl konuşulacağını bilmez. Ses tonunu ayarlamak önemlidir. Ne yazık ki, yüksek öğretmen okulunda ses kontrolu öğretilmemektedir. Ben, bu kurumlarda ses tonu ve söz söyleme üzerinde gerekli

bilgileri verebilecek bir uzmanın bulunmasını isterdim. Bu son derece önemlidir.

İlk öğretmenliğe başladığımda, bu konuda fazla başarılı değildim. Nedenini kendi kendime sordum. Bir deneyimli aktöre baş vurdum:

— «Sesinizi kontrol etmeniz gerekir» dedi.

— Nasıl olacak?

— Şarkı söylemek değil, etkili konuşmak söz konusudur.

Onunla bir süre çalıştım. İyi denetim altına alınmış sesin çok önemli olduğunu farkettim. Ses tonu çok önemli. Basit bir cümle: «Sen gidebilirsin» denilmesi elli şekilde söylenebilir. Hepsinde de duyanı oldukça rahatsız edecek sesler çıkartabilirsiniz. Bu basit cümle ile ifade etmeye çalıştığınız şey başka yöndeyse içine bir çok olumsuzluk koyabilirsiniz.

Çok karmaşık bir olaydır. Eğer sesinizi iyi denetleyemezseniz, işiniz pek de kolay olmayacak. Yöneticilerin seslerini eğitip denetlemeleri çok önemlidir. Bazı anne babalar seslerinin ruhsal durumlarını yansıtmasını «bir lüks» olarak kabul ederler. Bu, şu ya da bu şekilde doğru değildir. Ruhsal durumunuz ne olursa olsun, sesiniz doğal olmalı, kesin ve kararlılığınızı yansıtmalıdır. Ruhsal durumumuzun sesimizle hiç bir ilintisi yoktur. Siz, şu anda ruhsal yapımı nasıl anlayabilirsiniz? Duygularımı denetim altında bulundurmaya alışkınım. Bunun da çok kolay olduğuna inandım. Fizyonominize, gözlerinize, sesinize belirli bir yön verebilirsiniz. Eğiticinin kendisine çeki düzen vermesi gerekir. Aynı şey anne baba için de söz konusudur.

Düşünelim, üç yıldır bir ormanda yaşıyorsam, dahası orman, haydutlarca kuşatılmışsa, sakin olmam nasıl mümkün olabilir? Ruhsal durumumun dengeli olabilmesi için ne yapmak gerekir? Ruhsal durumumu daima kontrol altında tutarak büyüdüğüm için, bunun çok kolay olduğunu öteden beri farkedebili-

yorum. Kişi, belirli durumlarda yüz ve göz ifadesinin, ses tonunun, eskisi gibi kalmasından emin olmalıdır. Bir eğiticinin yüzü neşeli görünmelidir, ayrıca bütün anne babalardan da aynı yöntemi başarmaları beklenir.

Hoş olmayan bir mektup aldığımızı kabul edelim. Bu mektup sevdiğimiz birisinden de gelmiş olabilir. Bu hoş olmayan mektup nedeniyle bir aylık pedagoji çalışmalarımın sonucunu bir kenara mı bırakmam gerekir? Sevdiğinizden gelen mektup belki de sevginizin yanında bir hiçtir. Belki de hoş olmayan mektubun gelmesi, hayâl kurmaya son vereceğinden olumlu olarak da kabul edilebilir.

İyi kontrol edilmiş bir ses, mimik, pedagog bakımından büyük bir önem taşır. İlk bakışta önemsiz bir konu gibi gözüken bütün bunlar çok önemlidir. Ayrıca, anne babalar en küçük ayrıntılardan yararlanabilirler.

Kısa süre önce bir baba bana şunları söyledi:

— Ben işçiyim ve devrimciyim. Bir oğlum var. Dediklerimi yapmıyor. Yinelediğim halde tınmıyor. Üçüncü kez de uyarılsa aldırış etmiyor. Ne yapmalıyım?

Bu konuyu oturup birlikte tartıştık.

— Bana çocuğunuzla nasıl konuştuğunuzu söyleyin.

— Şimdiki gibi.

— Aynı kelimeleri yeniden söyleyin.

— Başaramıyorum.

— Yeniden deneyin.

Yarım saat kadar bu babayla ilgilendim. Nasıl emir vereceğini öğrettim. Bu, tamamen bir ses tonu kontrolu sorunuydu.

Eğer okul öğrencilerinden ne istediğini bilen ve bu gereksinmeleri açık şekilde ortaya koyabilen birleşik bir toplumu simgeliyorsa, anne babalar okullardan gereğince yararlanırlar. Bu, anne babalara

yardımın bir yoludur. Başka yollar da vardır elbette. Ailenin yaşamını, kötü karakterini, bunun nedenlerini ayrıntılı incelemek gerekir. Size burada aileye yapılacak yardım biçimlerini sıralayacak değilim.

...Başka bir sorun üzerinde de duracağım. İlke olarak sağlıklı bir ailenin uyumlu bir topluluğu oluşturması gerekir. Küçük yaştan başlayarak çocuk ailenin ekonomik bir ögesini oluşturmalıdır. Ailenin geçim kaynaklarını, herhangi bir şeyin neden alındığını başka bir şeyin neden alınmadığını bilmek durumundadır.

Çocuk 5 yaşından başlayarak aile biriminin ekonomik uğraşılarına katılmalıdır. Çocukta aile kolektifine karşı sorumluluk duygusu geliştirilmelidir. Burada, kendi yaşamını ve ailesininkini düzenlemeye katılma yoluyla oluşacak bir sorumluluk söz konusudur. Eğer aile ekonomisi dardaysa, evde işler iyi gitmiyorsa, yaşam da çekilmez olur. Çocuk açısından bu sorunun üstesinden gelmek gerekir.

Şimdi de, en zor bir konu olan, mutluluk sorununu irdeleyeceğiz.

Genellikle şöyle denir: Anne baba olarak çocuğu tüm olanaklarımızdan yararlandırıyoruz. Kendi mutluluğumuzdan da ödün veriyoruz.

Anne babaların çocuklarına yapabilecekleri en büyük kötülük de budur. Şöyle bir tavsiyede bulunabiliriz: Eğer çocuğunuzu zehirlemek istiyorsanız kendi mutluluğunuzun büyük bir kesitini sunun. O da zehirlenecektir.

Sorunu şu şekilde ortaya koymak gerekir. Hiçbir şekilde çocuklar için hiçbir şeyden vaz geçmemek gerekir. Aksine çocuk, anne babası için bir takım isteklerinden vaz geçmelidir.

Bazı kız çocuklarının annelerine şunları söylediklerini duymuşuzdur.

— Sen yaşamını yaşadın, fakat ben yaşamdan daha bir şey görmedim.

Henüz 30 yaşında olmayan bir anne için de aynı şeyler söylenir.

— Sen yaşamını yaşadın. Ben ise yaşamadım. Bu nedenle her şey benim olacak. Senin için ise söz konusu olmamalı.

Küçük kız çocuğunun ise şöyle düşünmesi gerekir:

— Önümde uzun bir yaşam var? Senin için ise söz konusu değil.

Bu nedenle, **Ana Babaların Kitabı**'nın 4. cildinde, yeni elbiseler önce annelerin diye yazacağım.

Eğer çocuklarınızı sizin mutluluğunuzla mutlu olacak şekilde yetiştiriyorsanız, böye bir şey söz konusu olmaz. Çocuklar, her şeyden önce anne babalarının mutluluğunu düşünmeliler ve onların düşünceleri de çocukları ilgilendirmelidir.

Biz büyükler olarak neyi düşündüğümüzü biliriz.

Elinizdeki parayla, annesine mi kızına mı elbise almanız gerektiğini sorsanız, sadece annesine almanızı söylerim.

Çocukların, anne babalarının öncelikle mutluluğa gereksinimleri olduğunu kabul etmeleri gerekir.

Ne anneler, ne kız çocukları ne de devlet bakımından mutluluk yağmacılarını eğitmenin bir anlamı yoktur. Baba ya da anne mutluluğunu çalan çocukların yetişmesini görmek korkunç bir olaydır.

Bizim komünde, gezi için 200.000 ruble, tiyatro biletleri için de 40.000 ruble harcadık. Böyle uğraşılar için parayı çocuklardan esirgemezdik. Fakat elbise konusunda belirli bir kuralımız vardı. Küçükler ağabeylerine dar gelen elbiselerini giyerlerdi. Onlar, yeni elbise giymeyeceklerini, yeniden dikilenleri beklemek zorunda olduklarını çok iyi biliyorlardı. Bu yöntemi sürdüremedik. Çünkü büyükler, küçüklerin kullanacaklarını düşünmeden giydiler. Fakat biz böyle davranmadık. En büyükler elbiselerini biraz giydikten sonra en küçük olanlara bırakıyorlardı.

Eğer 14 yaşındayken ipek elbise giydirmişseniz, 17-18 yaşındaki bir genç kıza nasıl bir elbise giymesini önereceksiniz?

Bütün bunlardan ne gibi bir sonuç çıkartabiliriz? Bu kız çocuğuna ne gibi bir yöntem uygulanabilir? Daha sonra da böyle düşünülecektir. Benim sadece bir eteğim var, senin ise (yani anne) üç tane...

Çocuklar anne babalarına karşı ilgi duyacakları şekilde eğitilmelidirler. Baba ya da annelerinin istekleri yerine gelinceye kadar bazı zevklerden kendilerini yoksun bırakmaları sağlanabilir.

Bugün, söylemeyi tasarladıklarımın sonuna geldim.

— Bir şey sormak isteyen var mı?

**Salondan birisinin bağırdığı duyuldu:**

— «Halâ Dzerzinski Komünü var mı? Kim yönetiyor ve ilişkileriniz hangi düzeyde?

— Benden sonra iki yıl daha Dzerzinski Komünü işlevini sürdürdü. Daha sonra da kapandı. Neden? Çünkü eskiler okumak üzere üst düzeydeki eğitim kurumlarına gittiler. Orada kurulmuş olan fabrikada bulunan yeni yönetime devredildi. Tüm komünün üyeleri başarıyla mezun oldular.

Komün üyeleri ile olan ilişkilerimi sürdürüyorum.

...Bu ilişkinin bazı sıkıntılara neden olduğunu söylemeliyim. Gene de orada pek çok iyi çocuk vardı. Bugün bile hepsini anımsıyorum. Fakat kimin evlendiğini, kaç tane çocuğunun olduğunu bilmiyorum. Mektuplarda tüm bunlardan söz etmek gerekir.

Bir bilseniz, haftada bir günümü mektup yazmaya ayırmak gerekiyor. Beni çok ilgilendiriyor. Bunu da onlara çok görmem. Çünkü, onların anneleri babaları durumundayım. Başka kiminle ilişki kurabilirler? Fakat başa çıkmam gereken bu mektup akımından bazan boğulur gibi oluyorum.

Dzerzinski'nin eski üyelerinden birisi Moskova'ya

geldi. Trenden iner inmez beni buldu. Bir keresinde bir ay kadar kaldı. Benimle yakın bir dost gibi konuştu: «Ben Anton Semyonoviç. Bir ay için geldim.» Ne yapabileceğimi, karımı da düşünerek nasıl yardımcı olacağımı bilemedim. Her zaman bir otele gitmesi umulamaz. Karımın konuklarım için yemek hazırlamasından şikayetçi değilim.

— Madem ki geldin buyur. Bak Galya bir konuğumuz var.

— Kim o?

— Vitya Bogdonoviç.

— Hoş geldin Vitya.

Bir kaç gün sonra otelde kalacağını söyledi.

— Belki otelde kalmam daha iyi olacak.

— Neden otele gideceksin? Burada kal.

Bir kaç gün sonra aynı konuya dönüldü.

— Leningrad'a gitmem gerekecek.

— Böyle bir şeye gerek yok. Burda kalmak daha iyi olur.

Gitmek söz konusu olunca bir türlü içim rahat etmedi.

— Moskova'ya yerleşebilirsin. Burada çalış. Yanımızda kalabilirsin.

Komündeki çocuklar bu durumlarda başarılı oldular. Bu tür ilişkiler sorunlar da getirse benim için gerçekten neşe kaynağı olur. Buna karşın bazıları ile ilişkilerim ise tamamen koptu.

Devlet ödülü verildiği zaman «Mithajeveli» imzası ile Wrangel adasından bir telgraf aldım. Bunu, pedagoji ile ilgili **Yaşam Yolu** adlı eserimden biliyorsunuz.

Bugün bir kutlama mektubu aldım. İmza, Lorisenko, mühendis.

Salondan birisi bağırdı: «Dayak konusunda ne düşünüyorsunuz?»

Ben dayağa kesinlikle karşıyım. Her zaman da karşı oldum. Genel olarak söylemek gerekirse, hoş ol-

mayan bir cezalandırma töntemidir. Dayağın olumlu sonuç verdiği bir aile tanımadım. Ancak annenin 2-8 yaşındaki çocuğa hafifçe vurmasını dayak olarak kabul etmiyorum. Çocuk o yaşta ne olduğunu anlayamaz, bu nedenle annesi, duygularını açığa vurarak onu sık sık cezalandırmamalıdır. Ancak, 12-13 yaşındaki bir çocuğun dövülmesi, çaresizliğin açığa vurulmasından başka bir şey değildir. Bu, olumlu ilişkilerin sonu da olabilir.

Dzerzinski Komünü'nün çocukları hiç kavga etmezlerdi.

Bir olayı anımsıyorum. Batum'dan Kırım'a vapurla gidiyorduk. Biz, tüm üst güverteyi tutmuştuk. Herkes bize yakınlık gösteriyordu. İyi giyinmiştik. Orkestramız oldukça iyi hazırlanmıştı. Konserler verdik. Yolcular ve mürettebat bizden çok hoşlandılar. Bir sabah Yalta açıklarında büyük çocuklardan birisi kahvaltıdan sonra bir konserve kutusunu daha küçük arkadaşının başına fırlattı. Beynimden vurulmuş gibi oldum. Ne yapacaktım? Toplanma zilinin çaldığını farkettim.

— Neden toplanılıyor?

— Yönetici emir verdi.

— Niye?

— Farketmez. Siz toplanma emrini verin.

Toplandık. Ne yapılacaktı? Suçlunun Yalta'da gemiden indirilmesi, bizim yolumuza devam etmemiz şeklinde bir öneri getirildi.

Hiç kimse bu teklife karşı çıkmamıştı.

— Ne oluyor? Şaka mı ediyorsunuz, yoksa ciddi misiniz? Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz? Hatalı davrandığından hiçbirimizin kuşkusu olamaz. Fakat komünün bir üyesi bu şekilde dışlanamaz.

— Laf kalabalığına gerek yok. Oylamaya geçilsin.

— Biraz bekleyin!

Bunun üzerine başkan söz aldı.

— Anton Semyonoviç'e söz verilmemesi teklif edildi.

İster inanın, ister inanmayın, yaptıkları aynen buydu. Dediklerini yaparken onlara şunları söyledim:

— Komünde değiliz. Ben sizin yöneticinizim. İstesem sizi beş saat içinde tutuklattırabilirim. Komünde değilsiniz şu anda. Nasıl olurda konuşma hakkımı elimden alırsınız?

— Peki tamam, konuşun.

Fakat söyleyecek bir şey yoktu. Oylamaya geçildi. Herkes çocuğun gemiden indirilmesinden yanaydı. Daha sonra başka bir öneri getirildi. Onunla arkadaşlık eden de gemiden indirilecekti.

Yolculardan ve gemi personelinden oluşan bir grup çocuğun affedilmesini istedi.

— Hayır. Biz ne yaptığımızı biliyoruz.

Yalta'da tek bir çocuk gemiden inmedi. Halbuki kenti gezmeyi çok arzu ediyorlardı.

Nöbetçi yönetici ona.

— «Çek git!» diye ihtarda bulundu.

Harkov'a vardığımızda, çocuk bizi garın önündeki meydanda beklemekteydi. O bizi, ayakta ve rahatsız bir şekilde seyrederken, bizim çocuklar kamyonlara bagajları yüklemeye başladılar. Nöbetçi yönetici, meydandan gitmemesi durumunda yükleme işini durduracağını söyleyince çocuk da uzaklaştı. Fakat 3 gün sonra komünde beni görmeye geldi.

Kapıdaki nöbetçi onu içeri almak istemiyordu.

— Fakat sen önüne geleni içeri alıyorsun.

— Herkes girer. Fakat sen giremezsin.

— Öyleyse Anton Semyonoviç'i çağır.

— Hayır çağırmayacağım.

Sonunda yumuşamıştılar, beni çağırdılar.

— Ne istiyorsun?

— Genel bir toplantı yapın.

— Pekala.

Akşama kadar büromda birlikte kaldık. Akşam

genel toplantı yapıldı. Ben, affedilmesini istedim. Bana seslerini çıkarmadan baktılar. Görüş istedim. Hiç kimse bir şey söylemedi. Gene de bir şeyler söylemeleri için zorladım, fakat sadece gülümsediler. Kuşkusuz komünde kalmasına izin vereceklerini düşündüm. Oylama yapılmasını istedim. Başkan, Semyonoviç'den yana olanların ellerini kaldırmasını söyledi. Tek kişi elini kaldırmadı. Karşı olanlar deyince de herkes elini kaldırdı.

Ertesi gün çocuk gene geldi.

— Beni bu kadar katı bir şekilde cezalandıramazlar. Genel bir toplantı yapın. Konuşmak istiyorum.

O akşam yeni bir genel toplantı yapıldı.

— Konuşmak istiyor.

— Konuş Alekseyev.

Alekseyev söz aldı.

Vapurun güvertesinde, tüm Sovyet halkının —çünkü tüm kentlerden temsilciler vardı— müret-tebatın gözü önünde, önemsiz bir nedenle konserve kutusunu arkadaşının kafasına fırlattın. Bu, affedilemez bir davranış. Biz de seni affetmeyeceğiz. Bizden sonra gelenler de seni affetmeyecekler.

Söz konusu çocuk, daha sonra da bir çoğu komünden ayrıldı. Yenileri geldi. Yeni gelenler de şöyle derlerdi: «Zviaguinetz'in tuttuğu yol izlenmelidir.» Zviaguinetz'i tanımıyorlardı; fakat başından geçen olayı biliyorlardı.

Siz yoldaşlar, böylece komün üyelerinin kavga edenlere karşı davranışlarını öğrendiniz, Pedagog olarak ben böyle bir tutuma karşıyım. Fakat onlardan birisi olsaydım, aynı karara katılırdım.

Ağır bir ceza söz konusuydu. Böyle bir yerde kavgaya göz yumulamaz. Çocuklar kesinlikle haklıydı. Ben kesinlikle dayağa karşıyım.

Birisi de oturduğu yerden şu soruyu yöneltti: «Komündeki 17-18 yaşlarındaki genç kız ve erkekler arasında nasıl bir ilişki kurulmuştu?»

Bu soruyu cevaplamak oldukça zordu. Bu konuda enine boyuna incelemede bulunmak gerekir. Kitabımda bu konuya yer verdim. Yine de kısaca değineceğim. Sevgiye engel olmak olanaksızdır. Fakat 18 yaşındaki gençlerin birbirlerine aşık olup evlenmelerine göz yumulamaz. Böyle bir birleşme mutluluk getiremez. Topluluğun birleşik ve tam bir uyum içinde olması ve bende bıraktıkları güven bunda önemli bir etkeni oluşturdu. Ara sıra genç kızları toplar, nasıl davranmaları gerektiği konusunda konferanslar verirdim. Aynı konuda delikanlılarla da konuşurdum. Erkeklere sıra gelince, onlardan istenen belirli davranış ve sorumluluk ilkeleri ile ilgili olarak öğreteceğim çok şey yoktu.

Komsomol, Parti, doğal olarak da Genç Öncü örgütleri beni destekliyordu.

Bu nedenledir ki, bu konuda herhangi bir aksama söz konusu olmadığı gibi üzüntü verecek herhangi bir olayla da karşılaşmadık. Örneğin Kravçenko'nun Donya'yı Donya'nın da onu sevdiğini biliyorduk. Her zaman birlikte geziyorlardı. Bunda herhangi bir kötü şey söz konusu değildi. Gündüzleri komünde birbirlerinden ayrılmıyorlardı. İkisi de yüksek okula girdiler. 3 yıl sonra da evlendiler. Komüne gelerek evleneceklerini bildirdiler. Herkes onları alkışladı. «Sevgileri zamanın sınavından galip çıkmıştı. Tam beş yıl beklediniz» diyerek arkadaşlarını desteklediklerini açıkladılar.

Birisi şöyle bir soru yöneltti: «Okul öncesi çocukların düşünce yapısını bu kadar iyi nasıl tanıyorsunuz?»

Çocuğum yok. Fakat çok çocuk yetiştirdim. Komünde personelin çocukları için bir ana okulu açılmıştı. Ben düzenlemiştim. Yöneticisi durumundaydım. Okul öncesi yaştaki bir çok çocuk tanıdım. Çocukları çok da sevdim. Zengin bir deneyimim olduğunu söyleyemem. Fakat gene de bana bir şeyler kazandırdığına inanıyorum.

# BÖLÜM IV

## DENEYİMİMDEN BAZI DERSLER*

Söylediklerimden pek değerli şeyler çıkartacağınızı sanmıyorum. Ayrıca, her meslekdaşımdan olduğu gibi sizlerden de öğreneceğim bir çok şey olduğuna inanıyorum. Sizin de çok değerli kurumlarda önemli iş deneyimlerinizin bulunduğunu biliyorum.

Sizlere anlatacaklarım ancak bazı tepkiler, yeni düşünceler, hattâ itirazlara çıkış noktası olarak yararlı olacaktır. Çünkü, deneyimim oldukça kendisine özgü olup sizinkiyle pek çok ortak noktası bulunmamaktadır. Belki de sizlerden biraz daha şanslı sayılabilirim.

Bu nedenledir ki, sözlerimi bir reçete, ya da kanun yerine koymayın. Onlara geçerli tezler olarak bakınız. Bunlardan bir takım sonuçlar çıkarmayın. Yuvasız çocuklar için kurulmuş bir okulda, 16 yıl aralıksız yaşamış, onlarla içli dışlı olmuş olmakla birlikte, kesin bir sonuca vardığımı söyleyemem. Halâ öğrenmekte olduğumu, düşüncelerimin şekillen-

* A. Makarenko bu konferansını, Özel Okullar ve Yetim Okulları Bilimsel Araştırma ve Uygulamalı Eğitim Enstitüsü'nde, 20 Ekim 1936'da vermiştir.

mekte olduğunu söyleyebilirim. Sanıyorum aynı şey sizler için de geçerlidir.

Çok değişik sorunların çözümünde sizin ve öteki arkadaşlarımın yardımlarına sık sık baş vuracağım.

Bu nedenledir ki, size söyleyeceklerimi bir takım sonuçlar olarak kabul etmemeniz gerekir. Ancak, Marksist araştırmalardan, çok boyutlu bir çalışmadan, bir monografiden bir takım sonuçlar çıkartılabilir. Eğitim ile ilgili bir takım sonuçlara varamadım. Bu nedenle, kendi varsayımım ve ön duygularım ile ilgili olarak sizlere, bir meslekdaşın ötekine seslenmesi gibi olacaktır. Çünkü, söyleyeceklerim sonuçlardan çok ön duyguları yansıtmaktadır.

Düşüncelerimi öğretmenliğimin belirlediğinin bilincindeyim. Başka bir deneyimin de olanak içinde bulunduğunun farkındayım. Eğer başka bir deneyimim olsaydı, mutlaka başka bir şekilde düşünecektim.

Deneyimim oldukça sınırlıdır. Sekiz yıl Gorki suçlu gençler okulunu ve 8 yılda Dzerzinski Üretim Komününü yönettim.

İlk önce terkedilmiş çocukları topladım. Fakat son dört yılda hemen hemen sadece sorunlu ve maddi sıkıntı içinde bulunan ailelerin çocuklarını kabul ettim.

Bu üç kategoriden uğraşılması en zor olan hangisi derseniz: Suçlular mı, terkedilmiş çocuklar mı ya da sorunlu ailelerin çocukları mı? Buna karar vermek zor olmakla birlikte, sonuncu grupta olanların olduğunu söyleyebilirim. En azından değişken yapıları, tuhaflıkları, huysuzlukları bakımından en büyük güçlüklerle bu mutsuz ailelerden gelen çocuklarla uğraşırken karşılaştığımı söyleyebilirim.

Fakat bu dönemde eğiticilik tecrübesi bakımından epey olgunlaştığımı söyleyebilirim. Üstelik 16 yıl önce kurulmuş olan, on altı yıllık güçlü gelenekleri olan bir çocuk kurumunu yönetiyordum.

Sadece bu nedenledir ki, mutsuz aile çocuklarıyla olan çalışmalarımda fazla bir zorlukla karşılaşmadım. Fakat çalışma döneminin ilk yıllarına raslayan suçlu çocuklarla olan ilişkilerim için aynı şeyi söyleyemem.

Bu üç kategori ile olan çalışmalarımın sonucunda benim açımdan önemli olan aşağıdaki sonuca vardım. Aynı zamanda bu sonuç bana biraz çelişkili görünüyor. Güçlük çıkaran çocuk diye bir şey söz konusu olamaz. Bu doğrulamanın benim bakımımdan salt bir reddetme ile ilgisi yoktur.

Şunu söylemek isterim ki, toplumsal ahlâk kuralı ile ahlâksal sapmalar arasındaki fark önemsiz, hattâ hiç denecek kadar azdır.

Bu noktalardan hareket ederek emin olmadığım bir sonuçla karşı karşıya bulunuyorum. Kişiliğin yeniden oluşturulması ya da düzeltilmesi bir evrim sürecinde, uzun bir dönemde gerçekleştirilmemelidir.

Bu noktadan hareketle, sosyal olmayan, toplumumuzda kabul edilemez nitelikteki belirli bir deneyimle normal deneyim arasındaki farklılık çok anlamsız olduğuna göre, bu uçurumun mümkün olan en kısa zamanda aşılması gerektiği düşüncesine vardım.

Bunu söylerken, bu sonucun, bu sözcüklerle anlatılması gerektiğinden pek emin değilim. Bu kuramın olasılığından çok emin olmamama karşın, deneyimimden herhangi bir kuşkum yok.

Dzerzinski Komünü'nde geçen son 5 yılda dikkati çeken bir çok gençle karşılaşmama karşın, kişiliğin evrimi yönünde süreçler gözlemlemedim. Genel anlamında gelişmeyi gözledim. Bir çocuk, 3, 4 daha sonra da 5. sınıfta öğrenim görebiliyordu. Ufku genişleyebilir, bilgi ve yetenekler edinebilirdi. Daha sonra da bir fabrikada çalışmaya başlayarak niteliklerini iyileştirebilir, toplumsal beceriler edinebilirdi.

Fakat böyle bir gelişme olağandır. Bu, yozlaşmış

ve bozulmuş bir kişiliğin kurala göre evrim göstermesi anlamına gelmez.

Bundan, hiç bir şekilde bozulmuş ve normal kişilikler, arasında bir fark bulunmadığı sonucu çıkartılmaz. Fakat kişiliklerin önceden tasarlanan bir yöntemle, daha yerinde bir deyişle, «patlama yöntemine» dayanarak çok daha iyi bir şekilde düzeltilebileceği anlamına gelmemektedir.

Patlama sözcüğü ile bir kişinin altına dinamit koyup fitilini ateşlemeyi, sonra da adamın havaya uçmasını beklemeden kaçıp kurtulmayı anlatmak istemiyorum.

Kişinin tüm arzularını, tüm isteklerini tamamen dönüştürebilecek hareketi anlatmak istiyorum.

Bu değişikliklerin dış görünüşleri beni o denli şaşırtmıştı ki, bu «patlamaların» gerektirdiği yöntem bilimi ve bozuk kişiliğin evrimi sorununu araştırmaya başladım. Giderek «patlama yönteminin» —bu kavram için daha doyurucu bir sözcük bulamadım— belki de eğitim ve öğretim uzmanlarınca etkili bir yöntem olarak ele alabileceği görüşüne vardım. Belki de onlar, bu yöntemi tanımlamak için daha uygun bilimsel bir sözcük bulacaklardır. Ben, kendi hesabıma bunu başaramadım.

Beni, sadece böyle düşünmenin ötesinde çalışmalarımda bu yöntemi sürdürmeye zorlayan bir takım izlenimlerimi anlatacağım.

1931 yılından başlayarak 150 çocuktan oluşan çalıştığım komüne, 150 çocuk daha almam istendi. Bunun için iki haftalık bir süre tanındı.

Komün üyeleri oldukça iyi örgütlenmişlerdi. 150 den 90 tanesi Komsomol üyesi olup yaşları 14-18 arasında değişiyordu. Ötekiler de Genç Öncülerden oluşuyordu.

Bunların arasında kardeşçe çok sıkı bir bağ vardı. Etkileyici, sıkı ve kesin bir disiplin anlayışını benimsemişlerdi. Komünden ve disiplin anlayışların-

dan gurur duyuyorlardı. Onlara, çok ciddi sorumluluk isteyen bir takım görevler verilebilirdi. Bu görev fizik olarak zorlayıcı, psikolojik bakımdan da zor olarak tanımlanabilir.

Yeni aldığım gençler üzerinde güçlü bir etki oluşturmak için bu yöntemlerden yararlanıyordum.

Ayrıca, başka değişik yöntemler de vardı. Odaların hazırlanmasına, yatakhanelerin, çalışma odalarının, dersliklerin süslenmesi ve düzenlenmesine büyük bir önem veriliyordu.

Komün üyeleri bolluk içindeydi. Çünkü ticari bir işletme onları destekliyordu.

Yeni gelen çocuklar, aşağıdaki şekilde kabul ediliyorlardı. Onları ekspres trenlerinden Kharkov'da karşılıyorduk. Çocuklardan biz sorumluyduk. Bunu yerine getirmemiz gerekiyordu. Moskova-Mineralniye Vodi; Moskova-Soci ve Moskova-Kislovodsk ekspresleriyle geleceğin adayları bizim komüne taşınıyorlardı.

Bütün bu ekspresler Kharkov'dan gece geçiyordu. Bu nedenle de bizde karşılamaya gece gitmek zorunda kalıyorduk.

6-8 komün üyesinden oluşan, içlerinden birisinin o gecenin yöneticisi olarak seçilen bir grup bu nedenle gara gönderildi. Bu geçici yönetici grubun çalışmasından sorumluydu ve gerekli raporu vermek zorundaydı.

Yönetici gruplar, 2-3 saat içinde vagonların tepesine çıkmış, tuvaletlerine gizlenmiş çocukları topluyorlardı. Bu «yolcuları» gizlendikleri yerlerden kolayca çıkartıyorlardı. Ben ise kolay kolay bulamazdım.

İçişleri Halk Komiserliği'nde görevli olanlar, askerler bize garda yer ayırıyorlardı. İlk kez burada yeni gelenlerle tanışırdık.

Bu buluşma, sadece çocuklarda komüne katılma konusunda istek uyandırmaya yönelik değildi. Ko-

mün üyelerimiz şu konuşmayı yaparlardı: «Sevgili arkadaşlarımız. Komünümüzün iş gücüne çok gereksinmesi var. Yeni bir fabrika kuracağız. Sizin de yardımlarınızı isteyeceğiz.»

Kimsesiz çocuklar da bunun doğruluğuna hemen inanırlardı. Şöyle derdik: «İstekli olmayanlar bir sonraki ekspresle gidebilirler.»

Daha sonra da patlama olarak nitelendirilebilecek şaşırtma yöntemlerini uygulardık.

Genellikle çocuklar inşaat işlerinde bize yardımcı olurlardı. Onlar o geceyi istasyondaki odada geçirirlerdi. Ertesi günde saat 12 de bando eşliğinde tam donatımlı komün üyeleri hep birlikte —gerçekten oturmuş kadrosu olan bir bandomuz vardı. Altı tane de üflemeli çalgı bulunuyordu— bayraklar ellerinde en yeni giysileriyle, beyaz yaka takılmış olarak yeni gelenleri karşılarlar, isimleri işlenmiş olan yakalarıyla garın karşısına dizilerek en güzel gösterilerini yaparlardı. Uzun, bol ceketleri içinde kaybolmuş, çıplak ayaklarıyla mahçup halde küçük adımlarla ileri çıkan ikinci «birliği» gören bando, birden susar herkes de bu sırada dikkat kesilirdi. Biz onları bando eşliğinde ve kutlama törenleriyle en sevgili arkadaşlarımız gibi karşılardık.

Komsomol üyeleri başta olmak üzere, en önde küçük kız çocukları, sonradan gelenler de onların arkasında yer alırdı. Daha sonra da yürüyüşe geçilirdi.

Bu grup sekizli sıra olarak büyük bir ciddiyetle yürüyüşünü sürdürürdü.

Yurttaşlar göz yaşlarını tutamazlardı. Biz bunun sadece bir yöntem olduğunu bilirdik. Bu nedenle de herhangi bir duygusallığa kapılmazdık.

Komüne gelir gelmez yıkanırlardı. Saçları dipten kesilirdi. Fırçalanırdı. Beyaz yakalı elbiseler giydirilirdi. Arkadaşları gibi şık olurlardı.

Eski elbiseler arabayla bir yere taşınır. Üzerine benzin dökülerek yakılırdı.

O gün görevli iki avlu temizlikçisi süpürge ve faraşlarıyla külleri temizlerlerdi. Bir çok meslektaşın bütün bunlara sadece büyük bir oyun gözüyle bakıyordu. Oyun dedikleri aslında çok güçlü bir etki uyandıran simgesel uzantıları olan bir gösteriydi.

Trenlerden toplanıp getirilen bu terkedilmiş çocuklardan sadece 2-3 tanesinin olumsuz bir davranış içinde bulunduğunu söyleyebilirim.

Bu çocuklar hiç bir zaman istasyondaki karşılamayı, eski elbiselerin yakılışını, yeni yatakhaneleri, kendilerine gösterilen alışkın olmadıkları nezaketi, yeni disiplini unutmadılar. Bu derin etki belleklerinde silinmemek üzere yer etmişti.

«Patlamalar»* adını verdiğim bu yönteme bir örnek vereyim.

Bu yöntem tüm sistemi kapsar ve bu sistem içinde gelişir.

Bu sistem toplumda kolektif çalışma üzerine kurulmuştur. Kolektif çalışmaya dayalı topluluğun özellikle çocuklarla ilgili kolektif çalışmaya dayalı yeniden eğitim kurumu olarak ne gibi bir önem kazandığı konusunda bir kitap yazılmadı.

Bu konuda bir kitabın yazılması ve bu toplulukla ilgili araştırmaların çoğaltılması gerekir.

Kolektif çalışmaya dayalı bir topluluğun ilk özelliği bir kuru kalabalık olmamasıdır. Kurulu bir örgüt olarak ödevini sürdürür. Bir takım etkinliklerde bulunur.

Bizimki giderek sosyal kuruma dönüştürülebile-

* Bu yöntem, eğitim uzmanları arasında şiddetli bir tartışma başlattı; «patlatmalar» yönteminden söz ederken, A. Makarenko'nun bu yöntemi, yeniden eğitim konusunda önerdiği unutulmamalıdır. Gerektiği gibi örgütlenmiş eğitim çerçevesinde, kişiliğin «yeniden şekillendirilmesi» ya da «yeniden düzenlenmesi» gereği doğmayacaktır. Bu görüş, «patlatmalar» yönteminin uygulama alanını daraltmaktadır. **(Progress Publishers).**

cek şekilde örgütlenmişti. Her zaman özelliğini korumuş hiç bir zaman kuru kalabalığa dönüşmemiştir.

Belki de eğitim çalışmalarımızın en önemli noktasını bu oluşturuyordu. Ben henüz bizimkiyle eş değerde olanına raslamadım.

Bunu öğünmek için söylemiyorum. Sadece bir durum saptaması yaptım. Topluluğu tek başına oluşturmadım. Katkısı bulunanlardan söz etmek epey vakit alır. Her şeyi söyleyebileceğimden de kuşkuluyum.

Bu topluluğun örgütlenmesi, içindeki çekirdek örgüt sorununun çözümü ile başlar. Bu sorun üzerinde uzun uzun durdum. Örgütlenme konusu ile ilgili olarak çok sayıdaki yöntemleri gözden geçirdim ve şu sonuca vardım.

Çekirdek örgüt, yani daha küçük birim ya da örgütlere bölünmeyecek olan 7-15 kişiden oluşmalıdır. Bunun nedeni konusunda bir şey söyleyemeyeceğim. Fazla derinlemesine irdelemedim. Ana çekirdek örgütte yedi kişiden daha azla oluşursa kapalı bir arkadaş grubuna dönüşür. Bu durumu ayrıntılı olarak biliyorum.

Çekirdek örgüt 15 kişiden fazla kişiden oluşursa her zaman için iki gruba bölünmeye elverişlidir. Bu grubun içinde her zaman bölücü bir çizgi söz konusu olur.

Ben, aynı zamanda kendi kaynaşmış birlik ve gücünün farkında olan, ama bir yandan da sadece kendi aralarında anlaşma yapmış bir arkadaşlar topluluğunu değil, özgül yükümlülükleri, görevleri ve sorumlulukları olan kolektif çalışmaya dayalı bir örgüt olduğunun bilincinde olan çekirdek kuruluşu ideal olarak nitelendirebilirim. Bütün bunların kağıda dökülmesi kolaydır. Fakat kısa süreli bir konuşma ile yansıtmak zordur.

Çekirdek örgütü yönetecek ve bundan sorumlu olacakların kişiliği ile yakından ilgilendim.

Bu tür komünlerdeki çalışmamın 16 yılını, bu karmaşık sorunun çözümüne harcadım. Sonuçta tek bir kişinin yönetmesi gerektiğine inandım. Bu kişinin diktatör olmamakla birlikte örgütün işlerinin sorumluca üstünden gelecek çapta olması önemlidir.

Daha ilerde süre etkeninin de önemini farkettim. Çekirdek örgütün 7-8 yıl kadar değişikliğe uğramadan devam etmesini sağladım. Bu zaman sürecinde kız ve erkek çocuklardan oluşan 10-15 kişilik gruplar birlikteliklerini yitirmediler. Grupların bileşimi de % 25'in üstünde bir değişikliğe uğramadı. 8 yıllık bir sürede sadece üç değişiklik olmuş, ayrılan üç kişinin yerini de yenileri almıştı.

Böylelikle çok ilginç bir örgüt oluşturabileceğimi saptadım. Daha sonra beklentimde haklı olduğumu anladım. Bu örgütler oldukça ilginçti. İlerlemeleri, evrimleri, kendilerine olan güvenleri, yarattıkları güler yüzlülük, esneklik bakımlarından oldukça dikkat çekiciydi. Çekirdek örgüt olarak, konumlarını korumalarına büyük bir özen gösteriliyordu. Bunların başına, tek bir yönetici getirilmişti. Daha sonra, ekip başkanı da bu yöneticiye yardımcı oluyordu.

Başlangıçta bu çekirdek örgütlerin başına en yetenekli, yenilmez, iradeli erkek ya da kızın getirilerek, yönetimi altında bulunan herkesi denetim altında tutabilecek, ısrarlı olabilecek ve otorite kurabilecek liderlerin seçilmesi uygulaması ağırlık kazanıyordu.

Fakat 16 yıllık sürede en güçlü kişiliği olan, emir verme konusunda yetenekli kişinin yönetici olarak seçilmesi, eğiliminin nasıl giderek başka bir eğilime dönüştüğünü, çekirdek örgüt ya da birliğin başına (genellikle çekirdek örgütlere birlik adı veriliyordu) her zaman arkadaşlarınca öteki niteliklerine bakılmadan en kıdemli üyenin başkanlığa seçilmesine yol açtığını farkettim.

Onaltı yıl boyunca bu değişim, pek hissedilme-

den, öğretmen olarak amaçlarımın dışında gerçekleşti.

Son yıllarda, komün üyelerinden herhangi birini, başarıyla yönetebileceğinden emin olarak yöneticiliğe atayabilme gibi öğretmenliğin en büyük mutluluğunu da tattım.

Şimdi sizlere bu ilginç çocukların yönetimi ile ilgili olarak ayrıntılı açıklamalarda bulunacağım. Arkadaşlarının seçtiği bu çocuk, liderliğin dışında topluluğu yönetebiliyordu. Bunun için en güçlü en parlak en kararlı üye olması gerekmiyordu. Sorumluluk ve görev bakımından ötekilerden sivrilmesi yeterliydi. Buna biçimsel bir sivrilme de diyebiliriz.

1933 yılında, Ukranya hükümeti tarafından yüz kadar komün üyesini çok güç ve gereksinme duyulan bir iş için görevlendirmekle yükümlendirilmiştim. Komün üyeleri, bir kaç aylığına komün dışındaki bu görevi tamamlamak için oldukça güç şartlar altında aralıksız olarak çalıştılar.

Komünün en yetenekli üyeleri arasında bir seçim yapamadım. Çünkü hepsi 9. ve 10. sınıflarda öğretim gören erkek ve kızlardan oluşmuş olup en nitelikli işçilerimizdi. Ticari bir işletmeye dayandığımızdan iş gücü ile ilgilendim. Bu nitelikteki işçiler fabrikamızın atelye şefleri durumundalardı.

Orta okul öğrencileri arasından başkanları yönetici olarak seçtim. Daha sonra hepsini gruplara ayırdım. Bir yükümlülüğün altına girmiş oluyordum böylece. Onlarla gitmeyecektim. Onları denetlemek üzere birisini de görevlendirmedim. Sadece personelden bir kişi yiyecek gereksinmelerini karşılıyordu.

Çok başarılı bir şekilde görevlerini yerine getirdiklerini söyleyebilirim. Rasgele seçilmiş yöneticilerin payını da vurgulamam gerekir. Onlar yetki sınırlarını ve sorumluluklarını çok iyi biliyorlardı.

Otorite ve sorumluluk bilincinin yerleşmesi, doğal olarak epey zaman aldı. Herhangi birisinde bu

bilinci 1-2 yıl öncesinden oluşturmak olanağı yoktu. Normal ve ilginç yapıdaki bu ilginç çocuk grubunun eğitilmesi 4-5 yılı almaktadır.

Bu eğitim çok temelli ve yoğun bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu çalışmanın mantıksal bir sonucu olarak sadece çekirdek örgütlerin değil, aynı zamanda büyük ve kolektif çalışmaya dayalı örgüt içindeki karşılıklı toplumsal ilişkilerin örgütlenmesi gerektiği sonucuna vardım.

Benim komün, çekirdek örgütü oluşturuyordu. Başlangıçta birlikleri örgütlerken şu ilkeyi temel olarak alıyordum. Birlikte okuyup çalışanları bir araya getiriyordum.

Daha sonra büyüklerle gençleri ayırmak gerektiğine karar verdim. Daha sonra da bunun olumsuz olacağını düşündüm. Her birliği bir kaç çok küçük çocukla 17-18 yaş arasındaki gençlerden oluşturdum.

Böyle bir toplumda ne kadar sıcak ilişkiler kurulacak olunursa eğitimin de o denli yararlı olacağını düşündüm. Daha büyük çocuklar küçükleri gözetebilirlerdi. Küçük çocuklar büyüklere saygıyı ve arkadaşça ilişkilerin nasıl geliştirilebileceğini incelikli ayrıntılar ile öğreniyorlardı.

Yani böylelikle küçükler kendi yağıyla kavrulan yalıtılmış gruplar oluşturmayacaklar, büyükler de açık seçik öyküler anlatıp küçüklerin ahlâkını bozmaktan kaçınacaklardı.

Bu çerçeve içinde en önemlisi de geçici otorite sorunuydu. İlk bakışta anlamsız bir sorun yaratılmış olduğu düşünülebilir. Fakat bu sorunla yakından ilgilenmem, günlük görevleri şu ya da bu kişiler arasında dağıtmam, kısa süreli görevlerle ilgili raporlar istemem sonucunda komün üyeleri arasında değerli kadrolar oluştu.

Daha sonra her zaman aynı mantık içerisinde, genel öz yönetimi olan, kolektif çalışma esasına dayalı büyük gruplar sorunu ile ilgilendim.

Bu 16 yıl süresince kendi birimlerinden sorumlu birlik yöneticilerini seçtim. Ayrıca yöneticiler konseyini de topladım.

Kurduğum bu yönetim organı sadece pedagog ve profesörlerin değil aynı zamanda yazar ve gazetecilerin de itirazlarına neden oldu. Hepsi, bu örgütün askeri bir birimi andırdığını, kışla ve baraka koktuğunu öne sürüyordu.

Ne yazık ki, çok azı sorunu temelinden irdelemek yoluna gitti.

Yönetim organı olarak yöneticiler konseyinin çok yararlı olduğuna inanıyorum. 28 birlik olduğuna göre 28 yöneticinin de bulunması gerekiyordu. Ben, yöneticiler konseyinin çalışmaları için bir gündem saptanmasına karşıydım. Kendilerine karşı sorumlu olduğum üst kademelerden ne denli baskı gelirse gelsin hiç bir zaman böyle bir plandan yana olmadım. Yöneticiler konseyi, günlük sorunlarla ilgilenmesi gereken yönetim organıydı. Bunu belirli plan çerçevesine sığdırmak olanaksızdır.

Bu konsey, son 8-10 yılda oldukça etkin, uyumlu ve esnek bir kuruluş oldu. Çalışmalarım sırasında karşılaştığım herhangi bir sorunu tartışmak için yöneticiler konseyini iki dakika gibi kısa süre için toplayabilirdim. Toplantının başlayacağı, üç kısa notadan oluşan borazanla haber verilirdi. Sadece bir kez çalınırdı Hiç bir yönetici savsaklamadan toplantıya katılırdı.

Borazan sesini duyanlar, ister iş başında, ister banyoda, ister sınıfta olsunlar hemen toplantıya gelirlerdi.

Başlangıçta zorlanıyorduk. Daha sonra bir alışkanlık haline geldi. Bunun gerçek bir toplumsal tepki olduğunu da söyleyebilirim.

Eğer temsilcilerden bir kaçı yöneticiler konseyini toplayacak olursa soluk soluğa giderdim.

Bunun bir türlü şartlı refleks olduğunu da söy-

leyebilirim. Bir an önce görevimi yerine getirmeye çalışırdım.

Toplantıda çok ilginç bir kuralımız vardı. Kimse bir dakikadan fazla konuşmayacaktı. Bu süreyi geçiren «geveze» olarak nitelendirilirdi. Böylelerini pek de dinleyen olmazdı. Bazan da bu toplantılara 5-10 dakikalık aralar vermek zorunda kalıyorduk.

Esprili bir yöneticiler konseyi başkanı, kendisince bir kum saati yapmıştı. Her düşen kum tanesinde bir sözcük söylemesi gerektiğini ileri sürüyordu. Camın içinde 2000 kum tanesi olduğuna göre 1 dakikada 2000 sözcük söylenebilirdi. Kimin bir dakikada 2000'den fazla sözcüğe gereksinmesi vardı? Böyle bir düzenleme de kaçınılmazdı. Bundan sonra bu kural «yasa» oldu.

Okulda alışılmış anlamda on sınıf vardı. Bunlar da alışılageldiği gibi düzenlenmişti.

Ayrıca, fabrikamızda her çocuk günde 4 saat çalışırdı. Beş saati okulda, dört saati fabrikada olmak üzere günde 9 saat çalışırlardı. Ayrıca, hiç bir zaman gündelikçi kadına gereksinme duymadık. Çünkü her sabah çocuklar kendi temizliklerini yaparlardı. Her taraf pırıl pırıldı. Bazan üç dört ziyaretçi grup gelirdi. Bu nedenle de her yerin tertemiz olması gerekiyordu.

Bu günlük görevlerin dışında, üretim, Komsomol, Genç Öncü, spor, vb. toplantılarının yapılması gerekiyordu. Kaybedilecek tek dakikamız yoktu. Başkaları belki daha iyi koşullar içinde olacaklar; böyle bir düzenlemeye de gereksinme duymayacaklar.

Yöneticiler konseyinin toplantısında bazı yöneticiler bulunmayabilirdi. Bunun nedeni de fabrikadaki önemli bir işi terketmemeleri olabilirdi. Belirli bir gelenek yerleşmişti. Yönetici olmadığı zaman yardımcısı, o olmadığı zaman da saptanmış bir üye katılabilirdi. Bu da «yasa» haline gelmişti.

Genellikle konsey toplantısı olacağı zaman her

birlik kimlerin katılacağını bilirdi. Giderek yöneticiler konseyinde İvanov ya da Petrov'un değil 1, 2, 3, 4, vs. birliğin bulunup bulunmadığını sormak gelenek halini almıştı.

Önemli olan birliğin yerini almasıydı.

Yöneticiler birliği, zamanla birlikler konseyine dönüştü. Bizim bakımımızdan önemli olan birlik adına gelmiş olması değil, komün üyesi olmasıydı.

Eğer konseyde önemli bir konu konuşulacaksa zorunlu olarak yöneticinin de bulunmasını isterdik. Çünkü yönetici birlik tarafından değil komünün genel toplantısında seçilirdi. Bu uygulamaları öylesine geliştirdik ki, yöneticiler konseyi sadece komünde değil bütün olarak komünün yetkili temsilcilerinin konseyi olarak görülmeye başlandı. Bu yöneticiler konseyi birliğin üst kademesini oluşturuyordu.

Yöneticiler konseyi, 16 yıllık çalışma süresinde bana son derecede yardımcı oldu. Şimdi kendimi onlara borçlu hissediyorum. Giderek gelişen ve değişen, ama her zaman tek, aynı amacın peşinde koşan bu organa karşı ciddi ve derin bir saygı duyuyorum.

Şu noktalara dikkatinizi çekmek isterim. Biz ergen kişiler kendimizi zeki sanırız. Her zaman çok şey biliriz, her şeyi açık seçik görürüz, anlarız. Yeni bir kuruma gelip yeni bir görevle karşılaşınca her şeyi yeni baştan yapmaya çalışırız.

Bu nedenle, ancak yirmi yıldan kısa bir süre önce başlamış olan genç Sovyet devletimizdeki eğitim çalışmaları, yönelimlerde ve yönetimlerde hızlı bir dalgalanma ve geleneklerin eksikliğinin acısını duymaktadır.

Ancak 16 yıllık çalışmam sonucunda sorunu kavrayabildim. Dört beş ya da altı yıl önce yönetimden çekilmiş olan kuşakların deneyimleri, ya da bir şeyler başarmış ve çeşitli çözümler bulmuş olanların geleneklerine uyularak bu deneyimin hiç bir şeyini değiş-

tirmenin kolay olmayacağı gibi, bir dereceye kadar bunlara saygı gösterilmesi de gerekliydi.

Sonuç olarak, şunu söyleyebiliriz ki, kurumda öylesine ilginç ve kesin kurallar vardı ki, bir görevli beklemediği bir zaman bu komünü yönetmekle görevlendirilseydi, hiç bir güçlükle karşılaşmazdı.

...Disiplin sorununu tekrar ele alıyorum.

Eğer **Yaşam Yolu** adlı kitabımı okuduysanız, işe disiplin sorunu ile başladığımı hatırlayacaksınız. Kitaba, öğrencilerimden birini tokatladığım olayla başlamıştım.

**Kitapta** her şey ayrıntılı olarak ele alındı. Bazı çevreler benim dayaktan yana olduğumu öne sürünce çok şaşırdım.

**Yaşam Yolu**'ndan böyle bir sonuç çıkartılamaz. Aksine bu olay beni son derecede üzmüştü. Umutsuzluğa kapılma söz konusu değildi. Sonunda çözümü ben değil tokatladığım Zadorov getirdi. O kendisinde benim dalmış olduğum umutsuzluğu görme ve bana elini uzatma güçlülük ve cesaretini bulmuştu.

Bu olayın uzantısında başarılı bir sonuç elde edilmesini yöntemim değil, sert bir şekilde cezalandırdığım çocuğun insancıl nitelikleri sağlamıştı. Herkes kendisini dövmenizden sonra size elini uzatarak yardım edeceğine söz veren ve bu sözünü tutan bir kişiye raslama şansına sahip olamaz. Ben de bu şanslı kişilerden birisi olduğumu hemen anlamıştım.*

* Sözü edilen **Yaşam Yolu**'nda A. Makarenko, Zadarov olayı ile ilgili olarak şu yorumu eklemektedir: «Bütün olaydan hatırladıkları sadece tokatlama değildir; insan denen varlığın ihtirası ve şiddetidir. Onu dövmem gerekmediğini, Zadarov'u uslanmaz bir çocuk olarak Komisyona geri göngönderebileceğimi, böylelikle durumu onlar için daha sıkıcı bir şekle sokabileceğimi biliyorlardı. Ama, bunu yapmamıştım; onun yerine kendi açımdan tehlikeli olan yolu seçtim; bu, bürokratik olmayan insancıl bir yoldu. Sonuç olarak onların hepsinin okula gereksinmeleri vardı. İşler o kadar basit değildi. Şimdi onlar, kendileri için nasıl çalıştığımızı görüyorlardı.»

Ancak, eğitim sistemimi bu tür şiddete dayalı disiplin yöntemlerine dayandıramazdım. Gerçekte özünü son romanım **Kulelerdeki Bayraklar**'da özetlemeye çalıştığım bir disiplin sistemi oluşturdum.

Bu romanda, çelik gibi, kesin, katı, ama mutlu bir yaşam sağlayacak bir disiplinden söz edilmektedir. Böyle bir disiplin, ancak Sovyetler Birliği'nde uygulanabilir. Böyle bir disiplini oluşturmak da oldukça zordur. Bu, kişiliği, ilhamı yaratıcı bir enerjiyi ve duyarlılığı gerektirir. Herkesin bu uğurda kişiliğini ortaya koyması gerekmektedir.

Zorunluluğun başka bir nedeni de başarıların zamanla kademeli bir şekilde elde edilmesidir. İleriyi görebilmek, bugünden görülebilecek olandan daha fazlasını görebilmek gereklidir.

Böyle bir disiplinin amacını kesinlikle anlıyoruz. Yüksek bir bilinç, son derece katı, hattâ hemen hemen mekanik bir davranış biçimi arasındaki uyumun sağlanması söz konusudur.

Sadece bilinç içeren iyi bir disiplinin var olabileceğini kabul etmiyorum. Böyle bir disiplin olanaksız olduğu gibi, her zaman yozlaşarak aşırı sertliğe dönüşme eğilimindedir. Böyle bir disiplin mantığa aşırı bir ağırlık verecek, her harekete bir seçenekler ikilisi olarak yaklaşacak ve kararlar her zaman kesin ve ikili seçmeler üzerine kurulacaktır.

Sadece kişinin bilincine dayalı disiplin her zaman mantıksal bir karışıklığa dayalı olacaktır. Herhangi bir toplumdaki kuralları değiştirecek, sonunda bir dizi tartışmalara, sorunlara ve baskılara yol açacaktır.

Öte yandan şekilci kurallara, dogmalara ve buyruklara dayalı disiplin körü körüne itaate, denetimci rolündeki bir kişiye mekanik bir biçimde boyun eğmeye neden olacaktır.

Bizim disiplinimiz bu iki türden değildi. Bilincin, açıklığın, derin bir anlayışın, herkesin ortak olduğu, nasıl davranmamız gerektiğine ilişkin bir anlayışın,

öte yandan da kesin açık tartışmaları, yanlış anlamaları, itirazları, gecikme ve gereksiz konuşmaları gerektirmeyen mükemmel biçimlerin bir bileşimiydi. Disiplin içinde bu iki düşüncenin uyum içinde olmasını sağlamak son derecede zordur.

Bizimkisi bu uyumu, sadece benim sayemde değil, bir çok talihli koşullar ve bir çok kişinin sayesinde gerçekleştirmeyi başardı.

Bilincin kesin disiplin biçimleriyle kaynaştırılması nasıl gerçekleştirildi?

Buna ulaşmak için bir çok ögeden yararlanıldı. Son incelemede tüm teknik ve yöntemler bu amaca ulaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durumda, disiplin iyi bir çalışmanın koşulunu oluşturmuyordu. Genellikle bizim toplumumuzda insanlar, verimli bir çalışmanın kaçınılmaz koşulu olarak bu tür bir disiplin anlayışını benimsemişlerdir. Oysa, ben son zamanlarda, gerçekçi disiplinin iyi bir çalışmanın koşulu olamayacağını farkettim. Bu, sadece tüm çalışma ve yöntemler sisteminin bir sonucudur. Disiplin bir yöntem değildir, olamazda. Disiplin, bir yöntem olarak ele alındığı zaman, kaçınılmaz olarak başa bela olur. O, ancak tüm bir çalışma programının en son halkasını oluşturur.

Disiplin, kolektif çalışmaya dayalı örgütün dış görünümü, onun sesi, güzelliği, hareketliliği, jestleri ve inancıdır. Bir kolektife ait olan her şey sonuçta disiplin biçimini alır.

Disiplin, kelimenin tam anlamıyla siyasal bir olaydır. Aynı zamanda, Sovyet vatandaşının mutluluğunu oluşturduğunu söyleyebiliriz. Şimdi bunu çok iyi anlıyorum.

Size, şu 16 yıl süresince, ipin ucunun nereye varayacağını, her şeyi yalnızca formülde yerli yerine oturtmayı nasıl güçlüklerle başarmaya çalıştığımı anlatmak isterim.

Bu nedenledir ki, disiplinden bir eğitim aracı ola-

rak söz edemeyeceğim. Disiplinin, eğitimin bir sonucu olduğunu söyleyebilirim*. Bu, eğitimin sonucu, bir kişinin belirli bir istekle bulunması, karşısındakinin denileni yapmasında kendisini göstermez. Kişi, nasıl davranacağının bilincinde olursa disiplinden söz edilebilir.

Komün üyeleri şöyle diyorlardı: Disiplinden, başkalarının karşısında nasıl hareket edilmesi gerektiğini, emirleri ya da kendisine verilen işi yerine getirmesini değil, başkalarının kendisinin ne yaptığını bildiklerinin farkında olmadığı zaman nasıl hareket etmesi gerektiğinin bilincinde olmasını anlıyoruz. Örneğin, sır cilalı bir parke üzerinde yürürken yerde kirli bir kağıt görüyorsun. Önemli olan bu kağıdı yerden kaldırıp kaldırılmamasıdır. Kimse görmediği halde, yerdeki kağıdı çöpe atıyorsan, disiplinli bir insan olduğun söylenebilir.

Bu son disiplin türünü, özellikle ekip başkanı ya da görevli kişi benimsemişti. Ekip başkanı, kız ya da erkek çocuklardan seçilirdi. Bu seçimde en yaşlı ya da kıdemli olan seçilmezdi. Çünkü Komsomolun en yaşlı üyeleri, daha üst düzeyde sorumluluk gerektiren görevler alırlardı: Bazıları duvar gazetesinde, atelye şefi, plan bürosu şefi gibi faaliyetlerde bulunmuşlardı. Hattâ daha sonraları, içlerinden biri Komsomol örgütlenme şefi ya da sorumlusu durumundaydı. Ekip şefi ya da birlik başkanı, 15,16,17 yaşındaki kız ya da erkek çocuklardan seçilirdi.

Bu kişilerin elbette ceza vermek yetkileri yoktu. Komüne özgü bir takım haklar kendilerine ve-

**A. Makarenko, daha sonra bu formülünü değiştirmiş, sonuç olarak disiplinle, araç olarak disiplin arasındaki kesin çelişkiyi azaltmıştı. Şöyle yazıyordu: «Disiplin, her şeyden önce, bir eğitim aracı değildir, ama eğitim sürecinin sonucu daha sonra bir araç haline gelebilir.» (Eğitim Üzerine Görüşlerim)**

rilmemişti. Fakat, o gün komünden ekip başı sorumlu olurdu.

O zamanlar komünde, özellikle disiplinden sorumlu bir çok eğitmen vardı. 1930'dan başlayarak bu kişilerin görevlerine son verdim. Onları okula öğretmen olarak atadılar. Bu görevi biz üstlenmeye karar verdik. Tam sekiz yıl, tek eğitmen olmadan çalışmalarımızı başarıyla yürüttük.

Komünde; sabah saat altıdan gece yarısına ya da gece yarısından sabaha kadar, nöbetçi olan ekip başı: Zaman çizelgesine aksatılmadan uyulmasından, düzenden, ziyaretçilerin kabulünden, yemeklerin gerektiği gibi çıkmasından, düzenlenen küçük gezilerden, tasarlanan ek işlerden sorumlu olurdu. Nöbetçi ekip şefi geceleri uyurdu.

Genel toplantıda, sadece ona emir yetkisi verilmişti. Yavaş yavaş bu hak gelişti. Çok karmaşık bir geleneğe dönüştü. Herkes bundan gurur duyuyordu. Kesin bir şekilde de uyuluyordu.

15 yaşında bir çocuk hiç bir kuşkuya kapılmadan en yaşlı Komsomol üyesine, büronun önde gelen kişilerinden birisine emir verebilirdi. Örneğin «Bezi al yerleri sil!» diyebilirdi. Tabii söylenen kişi de bu isteği yerine getirmek zorundaydı. Emir alan kişi: «Baş üstüne yoldaş ekip şefi!»derdi.

Temizliği yaptıktan sonra: «Buyurun yoldaş ekip başı!» dememişse görevini yapmış sayılmazdı.

Nöbetçi ekip şefine kimse oturarak cevap veremezdi. Hazırola geçmek gerekiyordu.

Herhangi bir itiraz kabul edilmezdi. Bana, herhangi bir yöneticiye ya da bir birliğin ekip başına itiraz edilebilirdi. Fakat gündüz ekip başıyla tartışılamazdı. Çünkü yapacak bir sürü işi vardı. Herkes onunla tartışmaya kalksa, işlerini bitiremezdi.

Nöbetçi ekip şefi şu ya da bu konuda yanlış bir çözüm getirse bile, emirlere uyulmak zorunluluğu vardı.

Görevli ekip başının raporunu denetlemeye hakkım yoktu.

Şu gün, şu ya da bu birlikte yapılan işleri bildirirdi. Raporunu daha sonra komün toplantısında okurdu. Bayrağı selamlarken herkes ayağa kalkardı.

Herhangi bir kuşkum olsa bile: «Şu komün üyesini çağır. Ona soracağım» diyemezdim. Böyle demek, ona hakaretlerin en büyüğü olurdu.

Şöyle bir durum söz konusu olabilirdi: Ertesi gün, rapora sözü edilen kişi ekip şefinin «yalan yazdığını» ileri sürebilirdi. Ama bunu bana duyurmazlardı. Çünkü duyduğum takdirde, söyleyeni hapsettirebilirdim. Fakat nöbetçi ekip başı «yalan söylemiş» olsa bile öteki çocukların benim yanımda bunu söylemeleri gerekirdi. Çünkü nöbetçi ekip şefi o zaman komünün tamamından sorumluydu. Biz de dediklerini yapmak durumundaydık.

Ertesi gün herhangi bir kimse ekip başının zayıf karakterli olduğunu, görevinden alınması gerektiğini söyleyebilirdi. Ama rapor verirken kimse ağzını açamazdı. Böylece sonu gelmeyen tartışmaların önüne geçmiş olduk.

İşin özünü, görevli ekip başı tarafından verilen raporun denetlenmemesi oluşturuyordu. Nöbetçi ekip şefi her gece bana tüm gün boyunca yapılanları rapor ederdi. Bir tek yanlış bilgi verdiğini hatırlamıyorum. Yalan söylemesi de olanaksızdı.

Eğer nöbetçi ekip şefi bana herhangi bir kimse ile ilgili olarak bir şey söylerse, akşam toplantıda bunu kanıtlamasını isterdim. Ama bunu herkesin önünde söyleyecek olursa, böyle bir şeye gerek kalmazdı. Çünkü komün üyeleri çıkışırlardı: «Bahçede yalnız otururken Anton Semyonoviç'in kulağına söyleyebilirdi. Bayrağı selamladıktan sonra herkesin önünde söyleyince nasıl yalanlardı?»

Komün üyeleri, ortamın ve nöbetçi ekip başının

sorumluluğunun onun yalan söylemesini olanaksızlaştırdığına kesinlikle inanırlardı.

Bu, adeta bir ahlak kuralıydı. Denetlenmesine de gerek yoktu. Disiplin konusunda özet olarak bunları söyleyebilirdik.

Hangi yöntemler bizi bu sonuca ulaştırmıştı? İyi tanımlanmış bir örgüt olarak bu, bir yürütme ve aynı zamanda bir öğretme hüneri sorunuydu.

Öğretmen becerisi havada bir laf değildi. Öğretmen okullarında bu beceri için gerekli zaman ayrılmaz ve gerekli özen de gösterilmez. Daha açıkçası, öğretmen becerisinin ne olduğunu bile bilmezler.

Şimdi herkesin, haklı olarak zenaatsal meslek olarak nitelendirebileceği bir durumla karşı karşıyayım.

Bu sorun kaç gece beni uykusuz bıraktı. Özellikle kendimi hiç bir zaman usta bir öğretmen olarak görmem. Halen kendimi de böyle görmüyorum. Eğer böyle düşünseydim bu sorun üzerine bu kadar çok zaman harcamaz, bu kadar hata yapmaz, bu denli engellerle karşılaşmazdım.

Artık kendimi, orta düzeyde bir eğitici olarak görüyorum. Bundan kuşku duymam için de bir neden yok. Fakat öğretimde belirli bir düzeyde beceri kazandım. Bu da önemli bir kazançtır.

**Öğretmenin belirli beceri ve ustalık kazanması için özel bir yeteneğinin olması gerekmez. Ama üzerinde durulması gereken özel bir konuyu oluşturur. Örnek olarak bir doktorun ya da müzisyenin zamanla beceri kazanmasını gösterebiliriz.** Eğer bir kişi, geri zekalı değilse doktor olabilir, hastaları tedavi edebilir. Aynı şekilde bu kişi müzisyen de olabilir. Elbette bazıları diğerlerinden daha başarılı olacaktır. Ama bu, enstrumanın niteliğine, çalışmanın şekline ve diğer etkenlere bağlıdır. Öğretmen için böyle bir nitelik söz konusu değildir.

Öğretme becerisi nedir? Eğitim sürecini yetiştir-

me sürecinden ayırmak istiyorum. Her eğitim uzmanının böyle bir yaklaşıma karşı çıkacağını biliyorum. Mantıksal olarak eğitim sürecinin ayrılabileceğine, gerçekten de yetiştirme ve çocuk büyütme becerisinin ayrıca ele alınması gerektiğine inanıyorum.

Görsel becerilerin geliştirilmesinin gerekli olduğu bir gerçektir. Bu iş çocuğun karşısındakinin yüzünden, içinden geçenleri sezinleme becerisini içerir. Hattâ bu «sezinleme» türü özel bir ders çerçevesinde geliştirilebilir. Yüzüne bakarak karşısındakinin iç dünyasını, duygusal süreçleri anlamaya çalışmanın hiç bir mistik ya da hilekâr yönü yoktur.

Öğretme becerisinin başka bir ögesini de öğretmenin ses tonunun, yüz ifadelerini denetim altında bulundurabilmesi oluşturur.

Bugün, sayın müdürümüz yanımda bir çocukla konuşuyordu. Herkes çocuklarla onun gibi konuşamaz. Yağcılık yapmayacağım. Gene de bu konuda oldukça yetenekli olduğunu söyleyebilirim. Çocukla konuşurken takındığı tavır öğretme becerisinin güzel bir yanını oluşturuyordu. Çocukla kızgın bir sesle konuştu. Çocuk da onun kızdığını, öfkelendiğini farketmişti. Gerekli olan da buydu. Benim bakımımdan bu bir ders verme becerisiydi. Müdürün harika bir gösteride bulunduğunu söyleyebilirim.

Bir öğretmen rol yapmadan başaramaz. Rol yapma yeteneğine sahip olmayan bir kişi öğretmen olamaz. Sinirlerimiz bir pedagoji aracı olarak kullanılamaz. Kalbimizin, ruhumuzun dalgalanmalarına kulak vererek eğitim yapamayız.

Her şeyden önce biz de insanız. Öteki meslekler-den kişiler, duygusal acılarını içlerine atarak yaşayabilirler. Biz de bunu yapabiliriz.

Bununla birlikte, zaman zaman bir öğrenciye, bizim de duygusal kederlemiz olabileceğini göstermemiz gerekir. Bunun için de rol yapmalıyız.

Bu, sıradan, yüzeysel bir oyun olmamalıdır. Bu

oyun, kişiliğinizi birleştiren bir bağ olmalıdır. Ruhsuz bir oyun, yalnızca teknik beceriye dayalı bir sorun olarak nitelendirilemez. Bunu, ruhumuzdaki sürecin gerçek yansıması olarak nitelendirebiliriz. Öğrenci, bu ahlâki süreçleri kızgınlık, öfke vb. biçimlerinde duyacaktır.

Ben ancak, onbeş, yirmi farklı vurgulamayla «gel buraya!» demeyi, becerebildiğimde, yüzümün, bütün kişiliğimin, sesimin ifadelerine yirmi ince ayrıntı verebildiğimde bu meslekte ustalaştım. Artık kişinin, ben gel dediğimde gelmeyeceğinden ya da gerektiğinde benim ona kızdığımı anlamayacağından çekinmiyorum.

Çocuk yetiştirenler için bu beceriler her aşamada gereklidir. Bu durum öğretmenle öğrenci karşı karşıya bulundukları zaman söz konusu değildir. Ancak, bu ikili ortam çevremizdeki kadar önemli değildir.

Sizin eğitici tavrınız kimse izlemediği zaman bile önemlidir. Bu bir kuruntu değildir.

Büromda tek başımayım. Tüm komün üyeleri ya işdeler ya da okuldalar. Belki de birine içerlemiştim, ona bir şeyler yapmam gerekiyordu. Takındığım kararlı bir yüz ifadesi herşeyi yansıtır. Bir ara, bir kişi, içeri giren birisi, bana bakar, bir başkasına fısıldar. Kısa zamanda söz yerine ulaşır. Bu, bir kişinin ruh halinin bütün komünün ruh halini belirleyeceği anlamına gelmez. Fakat ruh halini kontrol etmenin ne kadar önemli olduğunu vurgular.

Büromda ağlayıp sızlasaydım da aynı tepkiyi uyandırabilirdim. Herkesin bundan haberi olurdu. Belirli bir izlenim uyandırırdı. Bu yaşamın tüm ayrıntıları için geçerlidir. Her gün tıraş olup olmadığınız, ayakkabılarınızı boyayıp boyamadığınız, vs. gibi.

Cebinden kara, kirli bir mendil çıkaran eğitici artık eğitici olmaktan çıkar. Onun bakımından bir köşeye çekilip kimse görmeden burnunu silmesi yapacağı en iyi davranış olacaktır.

Bazı özel yöntemlerin geliştirilmesi, öğretme becerisi bakımından oldukça önem taşır. Örneğin size sık sık baş vurduğum bazı denemelerimi anlatayım. Herhangi bir kabahatli çocuğu odama çekip bağırıp çağırabilirdim. Fakat hiç bir zaman bunu yapmadım. Bunun yerine o çocuğa bir not göndererek gece tam 11'de beni görmesini istedim. Ona özellikle bir şey söylemeyi tasarlamazdım. Ama o, saat 11'e dek döner dolaşır, bana ne söyleyeceğini düşünürdü. Zihninden bir çok şey geçirir. Arkadaşlarıyla konuyu ayrıntılı tartışır. Bunun sonucunda da bana hazırlıklı gelirdi. Ondan sonra yapacak fazla şeyim kalmazdı. Sadece: «Pekala şimdi gidebilirsin!» derdim. Bu tutum kız ya da erkek çocuk üzerinde olumlu bir etki bırakırdı.

Bana şöyle denmişti: «Siz yoldaş Makarenko, pratik bir uygulama yapıyorsunuz. Bir çocuğun 3 ruble çaldığını düşünelim. Onunla konuşacaksınız. Sizin, onunla yapacağınız konuşmayı dinleyeceğiz. Daha sonra da bu yöntemin olumlu olup olmadığını tartışacağız.»

Okullarımızda böyle uygulamalı derslere yer verilmemektedir. Çünkü hırsızlık yaptığından kuşku duyulan kişiyle konuşmak oldukça zordur. Çünkü kesinlik söz konusu değildir. Böyle bir durumda öğretmen sadece ses ve yüz hareketlerinin kontroluna değil, mantıksal sonuç da çıkarmaya gereksinme duyacaktır.

...Meslektaşlarım, arkadaşlarım ve işçi dostlarımla; her zaman bu ustalığı kazanmaya çalıştım. Toplanıyor, sorunu tartışıyor, fakat herhangi bir not almıyorduk.

Oyun yöntemi de söz konusudur. Oyunun çocuklara özgü bir uğraşı olduğunu kabul etmenin yanılgı olduğuna inanıyorum. Bir çocuk bakımından oyun normal bir uğraşıdır. Çocuk ciddi bir şey yaptığı zamanda bile oyun oynamak durumundadır. Biz bü-

yüklerde de bu oyun oynamak eğilimi vardır. Neden kimileri dantelli yaka takarken, ötekiler bundan hoşlanmazlar? Neden bazan bir Hintli mintanı giymek yerine krep ipekten Çin gömleği giymeyi yeğleriz? Neden bazı kişiler ünüforma giymekten hoşlanırlar? Albay üniforması giymekten çoğumuzun hoşnut kalacağından kuşkum yok. Üniformalar neden çekici oluyor? Çünkü özünde oyuna benzer bir şeyler vardır.

Neden yaldız ciltli kitaplarımızı kitaplığın üst gözüne koyarken, daha az etkileyici kitaplarımızı alt gözlere koyarız? Eğitim görmüş, kültürlü kitapseverlik oyunu oynadığımız için.

Çocuk da oyuna aşırı bir gereksinme duyar. Bu gereksinmenin giderilmesi gerekir.

Ona oynayacağı vakti bırakmaktan öte, bütün yaşam, oyun içine yerleştirilmelidir. Onun için yaşam bir oyundur.

Komünde, birinci sınıf donatımlarla «Leica» marka hassas fotoğraf makinaları üretiyorduk. Her şey, mikron kadar ölçülü ve kesin olmalıydı. Ama, bunu oyun havası içinde gerçekleştiriyorduk.

Bir çok eğitici bana askeri tekmil sistemimle askercilik oynayan tuhaf bir adam gözüyle bakıyordu.

Çocuklarla oynamak gerekir. Onlarla ilk önce anlaşın, daha sonra kıdemli bir subay gibi onları azarlayabilirsiniz. Kararlaştırılan saatte büroma gelen yönetici rolünü çok güzel oynuyor. Ben de onunla oynuyorum. Uzun vadede Komün üyelerinden ben sorumluyum. Onlar ise kendilerine sorumluluk verildiğini düşünüyorlar.

Bazı durumlarda onların bu oyununu desteklemek gerekir.

Bir keresinde turistik bir gezi yapmaya karar verdik. Leningrad ve Kırım arasında bir seçim yapmak gerekiyordu. Ben de dahil olmak üzere çoğunluk Kırımı istiyordu. Ancak, daha önce ısrarla Lenin-

grad'a gitmeyi savundum: «Kırım'da ne göreceksiniz. Güneşten başka bir şey yok, kumda oynayacaksınız. Leningrad'da ise Putilov Metalurji ve Mühendislik fabrikalarını ve Kışlık Sarayı gezebilirsiniz.

Benimle aksi aksi konuşuyorlardı. Daha sonra hepsi bana bakarak ellerini havaya kaldırdı. O gün rolümü çok güzel oynamıştım. Sanki onlar kazanmıştı. Ben ise yenilmiştim.

Üç gün sonra hepsi birbirlerine benim onları «aldattığımı» aslında benim de Kırım'a gitmek istediğimi söylüyorlardı. Demek ki, onlar da işin oyun kısmının farkına varmışlar, benimle birlikte oynamışlardı.

Daha sonra bunun öğretmenlik açısından bir riske girmekle sakıncası olup olmadığı üzerinde duracağız. Bu soru halen cevap beklemektedir.

İki yıl önce, eğitim dergisinde bir tartışma yayınlandı. Bir eğitimci sorunu ortaya koymuştu: Okulda kurnazca davranan bir öğrenciye karşı nasıl davranılacaktı? Yazıda cevap olarak: Çocukla konuşmak gerekir. Öğretmen öğrenciyle sakin, tekdüze bir sesle bağırmadan konuşarak öğrencinin, öğrenmenin kendisine kızdığı için değil, bunu kendi görevi olarak bildiği için konuştuğunu hissetmesinin sağlanması öneriliyordu.

İdeal bir öğretmenin sakin bir sesle konuşması gerektiği düşünülür. Bu durumda hiç bir sonuç alamazsınız. Çocuk, geldiği gibi kurnazca gider.

Benzeri durumlarda belirli bir kaybı göze aldım. Bunu yaptığım zaman Macbeth'in tüm cadılarının başımda toplandığını farkettim: «Bak bakalım neler kaybediyorsun, haydi bakalım!» gibi laf edenler oluyordu.

Ben ise sesimi yükselterek çıkışımı yapardım:

— Bütün bunlar ne demek oluyor!

Bu tutumla olumlu sonuçlar elde etmeyi başardım.

Leningrad'da, bu sorun ile ilgili olarak konuşur-

ken bir öğretmenden şu pusulayı verdiler: «Siz, bir şeyler kaybetmekten söz ediyorsunuz, fakat okulumuzda şöyle üzücü bir olay oldu. Bir öğrenci aldığı kötü not nedeniyle kendisini astı. Size göre bazı kayıpları göze almak mı gerekir?»

Oldukça şaşırmıştım. Bu davranış bana değil size karşı dedim. Bu çocuk, öğretmenin bir kaybı göze alması nedeniyle kendisini asmış değil. Eğer tehlikeli sonuçlara yol açıyorsa kötü not vermeyin. Yoksa herkes kendisini asacak. Bir kayıp söz konusu olabileceği durumlarda kötü not vermekten çekinilebilir. Fakat böyle bir davranış anlamsız olur.

Kötü bir not, hoş olmayan bir durumu göze almak anlamına gelmez!

Belki de çocuk bu tür kaybı, sürekli olarak göze almaktan kaçınılan bir uygulamayla şımartılmış, bunun sonucunda da intihar etme eğilimi oluşmuş olabilir. Uzun yıllar boyunca kendisiyle sadece sakin bir şekilde konuşulan kişi, intihar etme eğilimi içinde olabilir. Eğer tüm öğretmenler, çocuklarla tek düze bir sesle sakin konuşmuş olsalardı, kimbilir çocukların halleri nice olurdu.

Neyse ki herkes böyle konuşmuyor. Bazıları belirli bir kaybı göze alıyorlar, bir şeyler istiyorlar, kötü not veriyorlar, öğrenciyi sıkıştırıyorlar, en önemlisi de bir şeyler öğretmeye çalışıyorlar. Ancak, böyle davranan öğretmenlerin sayesinde okulların atmosferi canlı ve olumlu bir ortama dönüşebilmektedir.

Belirli bir kaybı göze almak sorunu, eğitim programı çerçevesinde ele alınmalıdır.

Sınıfta, eğitici olarak gülüyorum, memnuniyetimi ya da hoşnutsuzluğumu açıkça belli ediyorum. İçtenlikle kızdığım da oluyor. Birisiyle alay etmem gerektiğini düşünüyorsam bunu da yaparım.

Böyle bir kaybı göze almak korkunç bir olay olarak nitelendirilemez. Öteki öğretmenlerden daha çok bir şeyler kaybetmeyi göze alıyordum. Örneğin, bazı

genel toplantılarda komünden bir öğrencinin atılmasına karar veriliyor. Mücadele ediyor, tehditler yağdırıyor, ama onların beni izlemekle yetinerek sonunda yine ellerini kaldırıp, «defolsun!» kararı aldıklarını görüyordum. Ben de karara uyarak öğrenciyi kapı dışarı ediyordum. 8 yılda 10 kişiyi bu şekilde atmak zorunda kaldım. Kapıyı açıp: «İstediğin yere git. Gözüm görmesin!» diyordum.

Bu kaybı göze almak son derecede zordu. Fakat bu tutum komünde sürekli, kararlı bir havanın oluşmasını sağladı. Herkes daha ilk günden böyle bir tepki ile karşılaşabileceğinin bilincindeydi.

Fakat en ilginç yönü, hemen hemen atılan çocukların tümünün bana mektup yazmasıydı. Geçenlerde, altı yıl önce okuldan çıkardığım ve hatırlamadığım bir çocuktan mektup aldım.

Bana şunları yazmıştı: «Şu anda teğmenim. Hasan Gölü savaşında yararlılık gösterdim. Bu nedenle size bir kaç satır yazmayı düşündüm. Beni daha önce okuldan atmış olduğunuz için ne denli mutlu olduğumu bilemezsiniz. Ne kadar yaramaz olduğumu komündekilere karşı ne kadar edepsizce davrandığımı biliyorum. Fakat atılınca, bu konu üzerinde düşündüm. Gerçekten 500 kişinin kabul etmeyeceği kadar kötü bir insan mıyım? Önce sizin komüne dönmeyi düşünmüştüm. Ancak, daha sonra çalışmak, düzenimi kurmak zorunda olduğumu düşündüm. Halen teğmenim. Savaş alanlarında kendimi gösterdim. Bu konuda bilgi vermeyi kendime ödev olarak kabul ettim. Böylece o zaman beni attığınız için pişmanlık duymazsınız...»

Altı yıl sonra bu mektubu alınca ferahlamıştım. Onu unutmuşum. Şimdi Hasan Gölü kahramanlarından. Şimdiki durumunun nedeni olarak o olayı gördüğü için bana yazdığını düşündüm.

Bu olay, herhangi bir hareketin nereye varabi-

leceğini önceden görmenin pek mümkün olmadığını kanıtlamaktadır.

Kaybı göze almak sorunu, özenle ele alınmalıdır. Çünkü nezaket denilen şey, sadece öğretmenin değil, çocuk için de sıkıntıya dönüşmeye başlayabilir.

Ukrayna Eğitim Komiserliği ile tartışma içinde olduğum sıralarda eğitimciler konferansında nezaketin ne olduğunu bilip bilmediğim sorulmuştu:

— Evet biliyorum.

— Nedir?

— Bir kişiyle yemek yediğinizi ve onun tabağınıza tükürdüğünü düşünelim. Davranışının nedenini sorabilir ve nezaket dışı olduğunu söyleyebilirsiniz. Ya da tabağı alıp kafasında kırabilirsiniz. Bu olayda da kaybedilmiş bir şey söz konusu değildir. Bazan, bu tabağın birisinin kafasında kırılması, o kişinin hareketinin mantıksal sonuç ile karşı karşıya gelmesi, olayın geçiştirilmesinden daha iyidir.

Nezaket, bazan sorumluluktan kaçmak değil midir?

Karşımdaki erkek ya da kız çocuğuna ceza vermek durumundaydım. Bir şey kaybetmek korkusuyla nezaketi elden bırakmadım. «Nezaketle» davranmak, ortadaki sorunlardan kaçmak ve bir köşeye gizlenmekten başka bir şey değildir. Belki de haklıydım. Fakat olumlu sonuçlar alıyordum.

Kendi kişisel deneyimimde, evlendirdiğim, ama sonra gene fahişeliğe başlayan bir kız dışında tekrar kötü yola düşene raslamadım.

Deneyimimle belirli bir gerçekliliğe ulaştığıma inanıyorum. Sizler için de mutlaka böyle olsa gerek.

Ben, çocuklarla yaptığım çalışmalarda geçerli ilkenin, okulda, okul dışında ya da okul öncesinde olsun, arkadaşlarımıza saygı göstermek olduğuna inanıyorum.

8 yaşındaki çocuğa da yoldaş filanca diye seslenirdim. Onlarla tek tek konuşurken, Petsa, Vasya ya

da bir başkası diyebilirim; ama örgütsel çalışmalarda onlara, Yoldaş Komarov vb. biçiminde hitap ederdim.

Sorumluluğumuz altındakilere mümkün olduğu kadar saygı gösterirken, bir yandan da onlardan açık, kesin, ısrarlı isteklerde bulunarak şöyle ya da böyle davranması gerektiğini anlatmalıyız. Bu türden «mucizelere» herkes ulaşabilir.

Ana babalar, toplu halde bana gelip «mucizeler» yarattığımı söylüyorlar. Otomobille komüne gelen bir anne baba, bana şunları söyledi: «Artık onunla aynı çatı altında yaşayamayız. Aç gözlü birisi oldu çıktı. Bize karşı kaba davranıyor. Bana para ver, tiyatro bileti alın deyip duruyor. Odasını düzeltmek istemiyor vs. Tanrı aşkına onu buraya alın!» Çocuğa şöyle bir baktım. Fizik bakımından normal. Zeka bakımından da herhangi bir geriliği yoktu. 8. Sınıfa gidiyordu ve sağlıklıydı. Onunla ilgilenmeme ne gerek vardı?

«Pekala kalsın, fakat iki yıldan önce buraya adımınızı atmayacak, gözüme görünmeyeceksiniz.»

Bu tür geçmişi olan çocukların başlıca yakınma konuları, elbisesini temizlememesi, yatağını düzeltmemesi, alışverişe gitmemesiydi. Fakat kurumumuzda yöneticilerin disiplin altına almasından sonra tutumlarını değiştirmeye başlıyorlardı. 6 ay sonra ilk kez, hafta sonu tatili için evlerine gitmelerine izin veriyorduk.

Anne babalar, mucize yarattığımızı sanıyorlar. Oysa, ne mucize, ne de mucize yaratmak söz konusuydu. Fakat söz konusu olan, çocuktan, hiç bir kuşkuya kapılmayacağı şekilde bir istekte bulunmaktı. Böyle bir istekte bulunulunca, çocuk da hoşnutlukla yerine getirecektir. Anne babasına işe yaradığını kanıtlamak onu da mutlu edecektir. İşin peşini bırakmazsanız, inançla yaklaşırsanız, çocuk da gerekeni yapacaktır.

Sizlere söylediklerimde iddialı bir rehber havası varsa tekrar özür dilerim. Rehberlik yapmak iddiasında değilim. Fakat yaşamımda karşılaştığım bir takım olayları sizlere anlattım.

# BÖLÜM V

## DENEYDEN ÇIKARILACAK BİR KAÇ DERS*

Yoldaşlar, bu toplantımızda bana bir şeyler söyleyeceğinizi sanıyorum. Çünkü benim deneyimim sizinkinden farklıdır ve söyleyeceklerimin temelini de deneyimim oluşturmaktadır. Bir yandan da öğretmenlik görevimi sürdürüyorum. Bir demiryolu işçisinin oğluyum, bu demiryolu okulunda da öğretmenlik yapmaktayım. Bu nedenle, benim öğretime yaklaşımım konusunda sizlerden daha şanslı olmamın yanı sıra, bir çok ortak yönler taşıyacaktır.

1920 yılında Sovyet iktidarı beni suçlu çocuklar okulunu yönetmekle görevlendirdi. Kendimi son derecede yetenekli bir öğretmen olarak görmediğim için bu atamayı kabul etmedim. Devrim'den sonra Poltava'da bir okulda çalıştıktan sonra Yerel Eğitim Komiserliğine ait bir binada çalışmak üzere davet edilmiştim. Göreve başladığım zaman sadece kirli ça-

* Bu konuşma, A. Makarenko tarafından Moskova Yaroslavl Demiryolu Okulunda çalışan öğretmenlerle yapılan bir toplantıda, 29 Mart 1939'da yapılmıştır.

lışma masaları, yerlerde sigara izmaritleri ile karşılaştım. Hava kirli idi ve nikotin kokuyordu. Bu koşullarda çocukların çalışması oldukça zordu; bir an evvel başka bir yere tayin olmaya hazırdım. İşte kimi nedenlerle bu okulda çalışmaya gittim. Çalışma hayatımdaki deneyimlerin başlangıcı böylece oldu. Gorki Okulunda ve daha sonra aynı çocuklarla Dzerzinski Komünü'ndeki çalışmalarım 16 yıl kadar sürdü. Aynı eğitim biriminde böyle uzun bir süre çalışmak çok az kimseye kısmet olmuştur.

Bu deneyimim 1935 yılında sona erdi. Ama, bu ayrılışımda, hatam ya da isteğim söz konusu değildi.*

Tüm bu yıllar boyunca aynı yerde çalıştım. Kişiler değişiyordu. Geçerli olan gelenekler bir kuşaktan ötekine aktarılıyordu. Buradaki çalışmalarımdan, normal okullarda da geçerli olan bir takım sonuçlar çıkardım. Normal okul sorununda neden böyle bir yaklaşımı benimsedim? Çünkü son sekiz yılda Ukrayna İçişleri Bakanlığına bağlı Dzerzinski Komünü herhangi bir normal okuldaki çocuk topluluğundan çok az değişiklik gösteriyordu.

Komünde tam kuruluşlu bir ortaokul bulunuyordu. Normal olarak ülkemizdeki ortalama düzeydeki okul çocuğunu alırsak, çocuklar üç dört ay gibi kısa bir sürede normale dönüyorlar, hattâ normalden daha üst düzeye ulaşıyorlardı. Bu nedenle, özellikle uğraşılması güç bir çocuk grubuyla karşılaştığını söyleyemem. Bazı okullara göre işimin daha da kolay olduğunu söyleyebilirim. Kendime öyle bir serbestlik sağlamıştım ki, örneğin üçüncü yıldan sonra, sadece çocuk yetiştirme ve denetleme konularında çalışacak kişilere gereksinmem kalmamıştı. Sorumlu olduğum çocuklar, günlük yaşamlarında özel bir denetlemeye gerek göstermiyorlardı.

* Temmuz 1935'de A. Makarenko, Kiev'de bulunan Ukrayna İçişleri Bakanlığı Üretim Okulları Bölümüne müfettiş tayin edildi.

Okul çalışmalarımda sizinkine göre daha zorlukla karşılaşıyordum. Çünkü, şu ya da bu nedenle geri kalmış çocukları okutuyordum. On, oniki yaşlarında olmalarına karşın, ancak okuyup yazabiliyorlardı; hattâ bazen yazma yeteneğinden de tamemen yoksun oluyorlardı. Bu nedenle 10 yıllık ortaokulu 18 yaşında bitiriyorlardı.

Yaşlı aydınlar arasında, yuvasız çocukların hepsinin akıllı, çoğunlukla birer dahi oldukları şeklinde bir ön yargı vardır. Oysa bu çocuklar normallere göre daha az yeteneklidir. Düzenli bir yaşam için de yeterince hazırlıklı değillerdir. Bu nedenle, ortaokulu bitirmeleri de oldukça zor oluyordu. Gene de bu çocuklarda, güçlüklerin üstesinden gelmemizi sağlayan önemli bir özellik vardı. Anne baba yardımına güvenmiyorlardı. Bunun bilincindelerdi. Kısa sürede Üniversiteye girebilmek için bu okulu bitirmek zorunda olduklarını belleklerine yerleştirmişlerdi. Özellikle komün üyelerinden bazıları, Üniversiteye yazıldıktan sonra, komünü ziyarete geldikleri zaman bunu daha iyi anlıyorlardı.

Komün üyeleri, Üniversite kapılarını açan yolun en zengin ve ilginç yol olduğunu farkettiler. Öğrenci olarak yurt ve krediden yararlanma olanakları çok ilgilerini çekiyordu.

Gençlerim arasında, bu öğrenme hevesi ortalama düzeydeki okul çocuğundan daha güçlüydü. Bu nedenle tembellik diye bir şey söz konusu değildi. Karşılaştıkları tüm güçlüklerin üstesinden geliyorlardı.

Komündeki eğitim çalışması, sizinkine göre daha iyi koşullar içinde örgütlenmişti. Çünkü komün üyeleri 5, 6 hatta 7 yıllık dönemler boyunca 24 saat denetimim altındalardı. Çalışmalarımızda iki terimi sık sık duyarsınız. Bunlar da eğitici ve eğitici olmayan süreçlerdir. Ayrıca, sizde eğitici süreç, özgül sonuca yönelen bir şey değil, yaygarayı, bağırmayı önleyen

ve herkesi hoşnut eden bir yoldur. Bu süreçlerin yönelttiği sonuçlar incelenmez, bunlara özel bir önem verilmez.

Fakat ben, eğitsel sürecin sonuca götürdüğüne inanıyorum. Bağırma ve yaygaralara önem vermem. Herhangi bir skandalı göğüslemeye hazırım. Ben, daha elverişli durumdayım ve daha kısa zamanda sonuca ulaştım. Nihayet başka bir etken de bu çalışmayı kolaylaştırıyordu: Komünde herkes üretime katkıda bulunmaya çalışıyordu.

Ben, «çalışma süreçlerine» kesinlikle taraftarım. Hepimiz, bu süreçler içinde çocuğun kendi çalışkanlık içgüdüsüne çıkış noktaları bulduğuna inanıyoruz. Aynı zamanda bir çocuğun çalışma atmosferinin hissettirilmesi için çalışma süresine gerek vardır. Daha ilerde çocuğun kimi becerilerle bir nitelik kazanması, üretimde yerini alması gerektiğine inanıyorum.

Biz eğitimciler, üst düzeyde ve kuramsal alanda tasarılar yapıyorsak da uygulamada alt düzeyde kalıyorduk. Çocuğa yararlı beceriler kazandırdığımıza inanıyorduk. Fakat gerçekte onlara sadece, eğreti sandalye yapmayı öğretiyorduk ve eğittiğimiz kızlar, sadece iş önlüğü dikebiliyorlardı. Benim bile, öğrencilerin ayakkabılarını pençeledikleri, iş önlüğü diktikleri ya da eğreti bir sandalye yaptıkları zaman heyecan duyduğumu hatırlıyorum. Daha sonra öğretmenliğin verdiği kimi ön yargılardan kendimi kurtardım. Bu ön yargıya göre, çalışma sürecinin çalışma programına «bağlanması» gerekiyordu. Bu erişilmesi güç amaca ulaşabilmek için bilseniz ne kadar kafa yoruyorduk. Çocuklar sandalye yapıyorlardı; biz ise bunun coğrafya ve matematikle nasıl birleştirilmesi gerektiğini (gülüşmeler) düşünüyorduk. En çok da, gelen bir komisyonun komünü ziyaret ettiğinde, sandalyelerle Rusça arasındaki ilişkiyi kuramadığı zaman umutsuzluğa (gülüşmeler) kapılmıştım. Bundan sonra, bütün bunları hatalı kabul edip vazgeçmeye

ve herhangi bir bağlantı olamayacağını öğretmeye karar verdik.

Şimdi ise o günlerde içgüdüsel olarak öne sürdüğüm varsayımları destekleyen bulgular sunabilirim. Söz konusu süre içinde komünde birinci sınıf bir fabrika kuruldu. Bu fabrikada «Leica» fotoğraf makinaları üretiliyordu. Bir «Leica» fotoğraf makinası, 300 parçadan oluşur ve milimetrenin binde biri düzeyinda hassasiyetle üretilmesi gerekir. Bunun gerçekten hassas bir optik üretim olduğunu söyleyebilirim. Öyleki Devrim öncesi Rusya'da bilinmeyen en karmaşık üretimleri içermektedir.

Bu fabrikada yürütülen çalışmaları gördükten sonra —bu fabrikada kesin planlama, üretim esasları, standart çalışmaları yapılmakta olup, onlarca mühendis çalışmakta, bir araştırma bürosu vs. bulunmaktadır,— ancak o zaman böyle bir üretimin ne demek olduğunu anladım. Bunun yanında, okul programı ile çalışma sürecinin birleştirilmesi konusu ne kadar anlamsız kalıyordu. Okuldaki eğitim sürecinin, sanayi üretiminin kişiliği belirlediğini iyice farkettim. Çünkü o zaman fizik gücüne dayalı çalışma ile zihinsel çalışma sınırı arasındaki ayırıcı çizgi ortadan kalkıyor ve bunun sonunda da yüksek kalitede becerikli kişiler yetişiyordu.

Harkov'da, Üniversite öğretimini tamamlamak üzere olan bir kıza rasladım. Bir yandan da lens cilalama gibi yüksek vasıflı bir işte çalışıyordu. Bir yandan da Üniversite öğrenimini sürdürüyordu. Yüksek öğrenime karşın bu becerisini ikinci plana atmıyordu. Bunu da her zaman anımsamıştır. Genç erkek ve kızlar orta öğrenimlerini bitirdikten sonra, yüksek öğrenimlerini sürdürüyorlardı. Onların komünden ayrılmalarından sonra, buradaki öğrenimlerinin ne denli yararlı olduğunu farkediyordum. Üretim koşulları, ciddiyet, sağlanan verimli üretim, eğitim çalışmalarımızı kolaylaştırıyordu. Artık Sovyet okullarının prog-

ramlarında üretime de yer verilmesine çalışacağım. Özellikle çocukların üretimde yerlerini almasının, onların karakterlerinin oluşmasında zengin olanaklar yaratacağına inanıyorum.

Son olarak çalışmanın az önem verilmemesi gereken bir yönüne değineceğim: Konu, kuruluşun kârlılığı Dzerzinski Komünü devlet yardımı önerilerini kabul etmeyerek döner sermaye esasıyla çalışmaya başlamıştır. Son zamanlarda sadece fabrikanın bakım, yemek, giyim ve okul tesislerinin giderlerini karşılamakla kalmamış, ayrıca, devlete yılda net 5 milyon rublelik bir katkıda bulunmuştur. Bu tamamen komünün döner sermaye ile çalışmasından kaynaklanmaktadır.

Bu durumda biz öğretmenlerin elimizdeki dürtü kaynaklarını düşünün. 500 kişi, turistik gezi için Volga üzerinden Kafkasya'ya gitmeyi kararlaştırabilirdik. Bunun için 200.000 ruble gerekiyordu. Böyle bir kararın gerçekleşmesi için: Herkesin bir ay boyunca yarım saat fazla mesai yaparak 200.000 rubleyi kazanması gerekiyordu.

Erkek çocuklara yeni birer takım elbise, kızlara da ipekli ve yünlü giysiler verebilirdik. Tiyatro biletleri için 40.000 ruble harcayabiliyorduk. Bütün bunlar iş disiplini, kişiliğin zenginleşmesi çerçevesinde gerçekleştiriliyorsa, bundan daha güçlü hangi eğitim dürtüsünden söz edilebilir?

Bu sistemin öteki daha az avantajlı yönlerinden söz etmeyeceğim. Ücretlere gelince, ücretlerin çocukların eline para sağlaması bakımından olumlu bir faktör oluşturmadığını belirtmeliyim. Ücretin asıl yararı, kendi bütçelerini idare etmeyi öğretmesi, tutumluluğu ve akılcı para kullanmayı benimsetmesidir. Komünden ayrılan öğrenciler o zaman 2000 rubleye yakın para biriktirmiş olurlardı.

Eğitimimizin amacının sadece yaratıcı devlet kuruluşlarına daha etkin bir biçimde katkıda buluna-

bilecek iyi yurttaşlar yetiştirmek olmadığına inanıyorum. Aynı zamanda, eninde sonunda kişilere mutlu olmalarını sağlayacak ortamı da oluşturmak zorundayız. Sovyetler Birliği'nde para, harika bir etken ve karakter oluşturan bir araç olarak da kullanılabilir. Sizinkilerden daha iyi koşullar içinde geçen deneyimime dayanarak eğitimin kimi sorunlarından söz edeceğm.

Bu koşulların okullarda oluşturulması, üretim faaliyetinin başlatılması gerektiği üzerinde ısrarla durdum. Bundan sonra da aynı konu üzerinde duracağım. Bu, ilk bakışta çok ürkütücü bir düşünce olarak görülebilir. Gerçekte ise böyle bir şey söz konusu değildir. Şimdi bana bir okulun yönetimi verilse, öğretmenler kurulunu toplayarak, düşüncelerimi bildirir, gerekli kaynakların nerelerden bulunabileceğini sorardım. Dzerzinski Komünü'nde her türlü alımı, satımı, her şeyi yapabilecek deneyimli birini aramaya koyulmuştum. Sonunda bu kişiyi buldum. Bana şunları dedi: «Sizin 200 çift kolunuz var, neden yakınıyorsunuz?». Fakat «işin içinden nasıl çıkacağız?» diye sordum. O da şu cevabı verdi: «Tel yapacağız»: «Ya kaynak?» «Parasal kaynağa ne gereksinmemiz var? Kontrat imzalayarak bazı donatım malzemelerini de alacağız. Bunları satın aldıktan sonra tel üretmeye başladık.» Sadece altı yıl sonra milyonlar değerindeki, Sovyetler Birliği'nin en gelişmiş optik fabrikasını kurduk.

Tel ve sandalye üreterek işe başladık. Nasıl sağlam sandalye yapabilirdik? Bir iskemle yapabilmek için tüm parçaları bir öğrencinin yapması gerektiği, böylece iyi birer usta olacakları söylenir. Bazı kişiler başka görüşteler. Hayır birisi bir parçasını, ötekisi ikinci parçasını, üçüncü bir kişi de cilasını yapmalı vs. Bu doğrudur. «Duyarlı» bir öğretmen işin çeşitli parçalara bölündüğünü görünce bembeyaz kesilmiş ve baygınlık geçirmişti. Nasıl olur da çocuk sadece

tek bir iş yaptırılacak kadar küçümsenebilirdi? Bu korkunç bir şeydi! Hayır, bir çocuk sadece tek bir parçayı kesiyordu. Ama o, bir kaç dakika içinde, kullanılan parçalardan iki yüz tanesini keserek kurutma yardımcı olmaktadır.

İş bölümü gereklidir Bugünlerde, bütün bir iskemleyi yapacak bir zanaatkâra sahip olmak çok önemli değildir. Torna ve frezede çalışabilen bir marangoz daha önemlidir. Kurumda ve üretimde böyle bir deneyim kazandım.

Sizlere şimdi söylediklerimin asla ve sadece ekonomik konularla ilgilendiğim izlenimi uyandırmamalıdır. Her zaman, önce ve ağırlıklı olarak eğitim sorunlarıyla yakından ilgilenen bir öğretmen oldum. Belki de mevcut kuramsal görüşlerle çelişen sonuçlara vardım. Eğitim teorisinin, çocuğun incelenmesini ya da konuyu başlı başına ele alan ve soyut bir biçimde yaklaşan bazı eğitim yöntemlerine her zaman karşı çıktım. Ben eğitimin, öğretmenin politik amaçlarını yansıttığını, bilgilerinin ikinci planda kaldığını savunuyorum. Bana istediğiniz yöntemleri benimsetin, «Beyaz bir Muhafız» yetiştiremem! Bunu siz de başaramazsınız. Ancak böyle bir eğilim içinde olan bir kişi, bu konuda başarılı olabilir.

Öğretme becerisi daha da mükemmelleştirilebilir; şaşmaz bir teknik düzeyine ulaştırılabilir. Buna öteden beri inanmıyorum. Tüm yaşamım boyunca, bu inancımı kanıtlayacak yollar aramakla geçirdim. Eğitim sorunlarının, eğitim yönteminin öğretim yöntemleriyle kısıtlanmaması gerektiği konusunda ısrarlıyım. Karakterin sadece sınıfta değil, çocuğun dünyasının her santimetre karesinde şekillendiğine, gerçekten daha çok inanıyorum. Öğretmenin elinde, öğrencilerimiz ne zaman zararlı etkenlerle karşılaşsalar, bu etkiler ne denli güçlü olursa olsun, bu etkilerin giderilebileceği ve toptan ortadan kaldırılabileceği, evrensel ve etkin yöntemlerin bulunması gerek-

mektedir. Bu nedenle hiç kimse eğitim çalışmasının sadece sınıfta yapıldığı düşüncesine kapılmamalıdır. Eğitim çalışması, çocuğun bütün yaşamını kapsar, yönlendirir.

Eğitimin etkin bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir. Yani ben, belirli nitelikleri olan insanların yetiştirilmesinden yanayım. Bu amaca ulaşmak için tüm zihinsel ve fiziksel yeteneklerimden yararlanıyorum. Bu amaca ulaşmak için bir takım yollar bulmak ve her zaman arzuladığım bu amacı ya da modeli hatırımda tutmak zorundayım. «Kişiliğin ızdırapları» savına kulak asmayın. Bırakın ızdırap çeksin. Ben amacıma ulaşmak için bildiğim yolda yürümeye devam ediyorum. Bu, acı çektirmekten yana olduğum anlamına gelmez. Ben, özellikle disiplin konusunda olmak üzere, eğitim tarzımızdaki eksikliklerle yanlışlıkların, önemli ortama gerekli dikkati gösterememizden kaynaklandığına inanıyorum. Terkedilmiş çocuklarla ilgilendiğim sırada bunu daha açık seçik olarak farkettim. Başlıca sorun: Çocukların sinirlerinin allak bullak olmasıydı. Önceleri, birlikte çalıştığım çocukların bozguncu unsurlar olduğunu, hırsız ve serseri olduklarını sanıyordum. Oysa, bu çocukların sinirlerinin son derecede bozuk olduğunu farkettim. Her sözcüğe, her harekete direniyorlardı. Onlara yaklaştığınız zaman sinir küpüne dönmüş olduklarını farkedersiniz. Bazan bizim eğitim teorilerimizden yararlanabileceğimiz en ayrıntılı değişiklikler bile sinirsel gerginliklerini daha da arttırabiliyordu.

Çocuğun derslerden sonra bağırarak (bizim okulumuzda buna izin verilmez) rahatlamasına izin verilmesi gerektiği, ya da cam kırma arzusu duyabileceği söyleniyor. Bazıları bunun çocuğun doğasının bir gereği olduğunu ileri sürüyorlar. Bu kişiler, çocuğun cam kırmasının engellenmesi için başka bir şeye yöneltilmesi, başka bir konuya ilgisinin çekilmesi

gerektiğine inanıyorlar. Örnek olarak: Şarkı söylemeyi, dans etmeyi, radyo dinlemeyi gösteriyorlar.

Zamanım oldukça bir çok okulu ziyarete gittim. Sinirlerim oldukça güçlendi. Bu konuda çok dayanıklı olduğumu söyleyebilirim. Ama, yukardaki ilkelere göre yöneltilen gürültülü bir okula gidince başım dönmeye başladı. Çocuklar böyle bir ortamda 10 yıl yaşamak zorunda kalıyorlar.

Bununla birlikte, iyi bir eğitmen olmamız, duygularımızı belli etmememiz gerekir. Bazan sadece dudaklarımız titreyebilir. Gece uykusuz kalmış olabiliriz, ya da gerilimin acısını evdekilerden çıkartmış olabiliriz. Bazıları, öğretmenliğin sinirsel gerginlik yarattığına ve tüm öğretmenlerin sinirsel hastalık içinde bulunduğuna inanırlardı.

Uzun süre bu konu üzerinde düşündüm. Sonunda iyi bir düzenin ne kadar güzel bir şey olduğunu anladım: Çocuklar koşmak istiyorlarsa, dışarda avluda koşabilirler. Bağırmak isteseler bile bağıramazlar! Biz öğretmenlerin de gözetilmesi gerekir. Biz de devletin servetinin bir bölümüyüz ve çocukların da bize özen göstermeleri gerekir.

Cam kırılması sorununa gelince, sadece bir yol izlenebilir. Çocuklara hiç bir şekilde cam kırmamaları gerektiği söylenmelidir. Onların radyo, pikap çalmalarına göz yummayacağım. Devlet malına zarar verdirmem. Cam kırmalarına engel olmak için dikkatlerini başka yöne çekmeyeceğim.

Herkes bilinçli olarak bu düzeni benimseyince barış, kesin düzen, belirgin ayırım çizgileri, iş tanımları gerçekleştirilebilir, hiç kimsenin taşkınlık yapmasına izin verilmez, gevşeme diye bir şey söz konusu olmaz, dengeli ve sağlıklı bir ortamda da bütün bunlara gerek olmaz. Uzun süre sonra bu sonuca vardım. İstediğiniz herhangi bir zaman komünü ziyaret edebilirsiniz. Çocukların camları kırmadıklarını, itişip kakışmadıklarını vb. farkedeceksiniz. Hare-

ketli ve neşeli bir ortamda hiç bir çocuk kavga etmez. Çocuğun taşkınlık yapma ve bağırma eğiliminin bir iç barış ortamına kolaylıkla dönüştürülebileceğine içtenlikle inanıyorum. Öğretmenlerin zekâsı konusunda genellikle hatalı bir görüşe sahibiz. İnandığımız şeylerden kuşku duyulmalıdır. Öğretmenlerin zekâsının ya da genel anlamda zekânın ne olduğunu bilmemekteyiz.

Bir başka önemli sorun da çocuklardan okulda beklenen yüksek standarttır. Komün üyelerine şükran borçluyum. Onlar, bu standartların öneminin bilincinde davranarak beni bu konuda büyük ölçüde eğittiler. Örneğin yarışma konusunu ele alalım. Ben, onlardan çok şey istiyordum. Onlar da benden daha fazlasını istiyorlardı. Yarışma, iki grup arasında geçmiyordu. Tüm sınıf ve birlikler bu yarışmada yer almıştı. Çok değişik konuları kapsamaktaydı. Nezaket, iyi davranma vs... Kart tutuyordum. Kayıtlarım vardı. Her ay en iyi birlik, her gün altı tiyatro bileti, yani 30 kişilik tiyatro bileti ödülü kazanır. Tuvaletlerin temizlenmesi görevi de bu birliğe verilirdi.

Şurası bir gerçektir ki, isteğin mantığındaki evrim, şu özgün biçimleri alır: En hoş olmayan bir görevin yapılmasında kendi kendimizi sorumlu tutmak, bir tercihin göstergesi olarak kabul ediliyordu. Dördüncü birlik her bakımdan örnekti. Bu birliğe bütün bir ay boyunca lavaboları yıkama görevi verilmişti. Mikrop öldürücü bir sıvıyla ve sonrada alkolle temizlemeleri gerekiyordu. Ne kadar şevkle çalıştıklarını ve ne kadar iyi temizlediklerini herkes biliyordu. Temizlik işlerinde bu birliğin üstüne yoktu. Bir ay sonra, bu birlik lavaboların temizlenmesi görevinin kendilerinde kalmasını istedi. Ertesi ay temizlik işleri gene onlara verildi. Sonuçta üçüncü birlik temizlikte birinci oldu, yöneticisi kendilerinin birinci geldiğini ve bu nedenle lavaboların temizleme hakkının kendilerine ait olduğunu söyledi.

Şimdi bunlar bana gülünç geliyor. Önceleri lavaboların temizlenmesine kurayla karar verilirken, şimdi bu uğraş, bir yarışma, haketme konusu olabilmişti.

Yoldaşlar, bunları ben keşfetmedim. Bunun, yüksek standartların doğal bir mantığı olduğunu söyleyebilirim.

Birleşmiş, gerçekten sımsıkı kolektif çalışmaya dayalı bir grup olmadan hiç bir istekte bulunulamaz. Şimdi bir okulda görevlendirilseydim, yapacağım ilk iş şu olurdu: Tüm öğretmenleri toplar, bir arkadaş olarak, onlara böyle bir grup planladığımı anlatırdım. Bazı öğretmenler planıma karşı çıkacak olurlarsa, nitelikleri ne olursa olsun, başka bir okula gitmelerini isterdim. Sadece 19 yaşında olsa bile, benimle aynı düşüncede olan bir kadın öğretmene şöyle derdim: «Yeterince deneyiminiz yok, fakat bakışlarınızdan çalışma arzusu içinde olduğunuzu farkediyorum. Burada kalın ve çalışın. Size yapmanız gerekenleri göstereceğim.»

Kolektif çalışmaya dayalı bir grubun kurulması oldukça zordur. Çünkü doğrular ve yanlışlar sadece kişinin egosu ya da bireysel dürtüleri doğrultusunda değil, toplumsal çıkarlar doğrultusunda saptanmalıdır. Gerçekten disiplinli davranış, içinde bulunulacaksa, disiplin kurallarının sürekli olarak gözetilmesi, hoş olmayan, ama yine de yapılması gereken işlerin bile içtenlikle, arzuyla yapılmasını gerektirmektedir.

Biz, okuldaki öğretmenlerin sadece okulda değil, okul dışında da birbirleriyle iyi ilişkiler içinde olmaları gerektiğine inanıyoruz.

Konuşmamın son bölümünü ana babalara ayırdım. Bu konuda, demiryolu okulundaki, geçmiş deneyimim komündeki çalışmalarıma yardımcı olmaktadır. Komündeki son beş yılımda, öğretmenleri tara-

fından bozguncu olarak okuldan atılmış çocukları bize gönderiyorlardı.

Elbette bu çocuklara yardımcı olmak yuvasız yetimlere göre daha zordu. Bir yuvasız çocuğun yaşamı, komün, ben ve öteki öğretmenlerin çevresinde kurulurdu. Oysa, birinci kategorideki çocukların ana babaları vardı. Kimisinin arabası vardı, kimisinin babası ordunun yüksek kademesinde görevliydi, kiminin de ailesi refah içindeydi. Böyle bir ortamdan gelen bir çocuğun kişiliğini yeniden biçimlendirmek oldukça zordur. Bu tür çocuklarla olan çalışmalarım beni, onların ana babalarıyla sıkı bir ilişki içinde bulunmam gerektiğine inandırdı.

Böyle durumlarda, ana babalarla eski, alışılmış türden konuşmak, onlara öğütlerde bulunmak ve oğullarının şunu bunu yaptığını anlatmak gibi basmakalıp bir yaklaşım söz konusudur. Böyle durumlarda, öğretmen ana babanın gözüne bakar ve çocuklarına karşı nasıl davranacaklarını merak eder. Tüm içtenliğiyle dövmeleri gerektiğini söyler. Babası çeker gider, siz kimseye bir şey söylemezsiniz. Ama sırrınız yüreğinizin derinliğinde saklıdır. Karınıza bile açamazsınız, ama içinizden: «Bu veledi kırbaçlasaydınız çok yerinde hareket etmiş olurdunuz» dersiniz. Toplumumuzda geçerli olan bu yaklaşıma hoşgörü gösterilmemelidir. Bu da ötekiler gibi ikiyüzlülükten başka bir şey değildir.

Ana babalarla iletişim kurmanın başka bir yolu daha vardır. Sınıf öğretmeni ve müdürünün gözünde bu ailenin çocuğunu yetiştirme yeteneğinden yoksun olduğu açıktır. Onlar böyle bir durumda ne yapmalılar? Genellikle, ana babanın çocukları yetiştirecek durumda olmadıklarını bile bile çocuğun evine gider ve ana babaya, çocuklarını nasıl yetiştirmeleri gerektiğini öğretmeye çalışırlar. Çocuklarını şımartmış olan ana baba, genellikle kendilerine önerilenleri anlamaktan uzaktırlar. Yeniden eğitim çok

güç bir iştir. Bu tür ailelerde ana babalar yola getirici eylemlere giriştikleri takdirde yarar getirmekten çok zararlı olabilirler.

Ancak, bu hiçbir şekilde, ana babalara etki yapılmaması gerektiği anlamına gelmez. Bizim görevimiz, her şeyden önce onlara yardımcı olmaktır. Onlara etki yapmanın en iyi yolu, çocuklarının aracılığı ile yapılandır.

Çocuklar aracılığı ile ana babalar üzerinde oldukça etkili olunabilir. Öğretmenlik mesleğine başladığım Kryukov Demiryolu Okulunda öğrenciler, anne babaları ile kalıyorlardı. Öğrencileri bulundukları yöreye göre gruplara ayırmıştım. Her sabah grup başkanları yörelerinde meydana gelen olayları ve grup üyelerinin nasıl davrandıklarını bana bildirirlerdi. Zaman zaman bir grubun denetlenmesi kararlaştırılır, bu toplantılara benimle sınıf temsilcileri de katılırdı. Ben bahçeye geldiğim zaman bütün grup denetlenmek üzere sıraya geçmiş olur ve grup üyeleriyle okulumuzdaki çocukların kaldıkları yerleri gezmeye giderdik.

Bunun gibi, başkaları aracılığı ile müdüre karşı sorumlu olan ve genel toplantılarda çalışmalarını rapor etmek zorunda olan gruplar da öğrencilerin aileleri üzerinde olumlu etkilerde bulunabilirdi. Ben, aile üzerinde etki kurmanın geliştirilmesi için şu mantığın izlenmesini öneriyorum: Okul bir devlet, aile ise hane halkı ile ilgili bir kurumdur. Bu nedenle, aileler üzerinde en sağlıklı olarak çocuklar aracılığı ile etkide bulunulabilir.

# BÖLÜM VI

## MEKTUPLAR VE NOTLAR

**Anton Makarenko'nun karısı Galina Makarenko'ya yazdığı mektuplardan seçmeler**

Temmuz 1927

Saat 11*. Eğitim alanındaki yeteneklerimden yararlanmak isteyen en son kişiyi de kovdum. Şimdi oluşturduğum kendi Dünyamla baş başayım. Bunu 7 yıllık yoğun bir çalışma sonucunda gerçekleştirdim.

Bu dünyanın çok küçük olduğunu düşünmeyeceksiniz. Dünyam Flamarion'un dünyasından çok daha karmaşık. Üstelik Flamarion'un dünyasının gereksiz bir sürü şeyi bende bulunmamaktadır. Örnek olarak Sirus ya da Büyük Köpek'in Alfa yıldızlarını gösterebiliriz. Aksine dünyam bir sürü şeyi içermektedir. Bunlar en iyi mercek ve dürbünlerle ölçülemez.

Dünyamı başka şeyler oluşturur. Okulda, irademin yarattığı, bu dünyalara göre yaratılmış zekice bir yaşam ve de kendilerini kabul ettirmeye çalışan «ben»lerin anarşik karmaşaya karşı duyarlı, karmaşık ve sürekli bir savaşım.

Dünyam, insanın örgütlü bir şekilde yaratılmasıdır. Lenin yanlısı mantığa sıkı sıkıya bağlı bir dünya. Ama, bu dünyaya kendimden o kadar çok şey kattım ki, bu, bütünüyle kendi dünyam oldu...

* Kuriyaj, Gorki Okulu

Her zaman gerçekçi oldum. Şimdi artık küçük topluluklar dönemine kesinlikle son vermek gerektiğini kesinlikle biliyorum. Çünkü kendi kabuğumu kırmam ve yaşamımı değiştirmem gerekiyor. Bazı anlar kendimi daha iyi anlayabilmek için içimde oluşan yenilikleri gün ışığına çıkarmak arzusunu duyuyorum. Fakat şu anın çekiciliğinin bozulmasını istemiyorum. Her şey gibi yaşamak da çok güzel. Tüm yaşamım çok güzel geçti. Çünkü beni bugüne ulaştırdı.

Sabahın sekizi

Kısa süre önce sabah sporunu bitirdim. Dün akşam kar fırtınası çıktı. Bugün dondurucu bir rüzgâr esiyor. Hiç kömürümüz kalmadı* Odunla ısınmaya çalışıyoruz. Bu koşullar altında bu kışı burada geçirmek gerçekten bir kahramanlık. Bununla birlikte... Şiirsel bir çok şeylerle dolu Gorki Okulu. Fakat Puşkin'den daha büyük şair bunu görebilir ve dizeler yazabilir. Şu anda 100-150 kadar genç büroda ısınıp sohbet ediyorlar. İlkbahar yaklaştığı için odundan vazgeçilebileceğini söylüyorlar. Onlarla aynı düşüncedeyim. Fakat 11 Marttayız. Durum hâlâ oldukça zor.

Bugün hiç soba yakmadık. Gene de bir oyun sergiliyoruz. Kurjaj'lılar kapının önünde kuyruk oldular. Çocuklar ilkbaharı düşlüyorlar. Ben de insan yaşamını...

«Ermenistan» gemisi, 1931 4 eylül sabah.

...Yalta'dan beri 4 ay geçti. Sivastopol'a giderken yarı yolda kaldık...

Saat 8.5 olmasına karşın oldukça ağır bir kahvaltı yaptık. Kahvaltılarımız, öğle, akşam yemeklerimizle gemidekileri oldukça kızdırdık: Onlar tıka basa yemek yiyemiyorlardı. Çoğu bize kızmakla birlikte sesini çıkartmıyordu. Başkaları da örgütlenmeden sözediyorlar:

* O yıllarda, ısınma sorununu çözmek son derece güçtü.

Böyle olsa bile, kimsenin kimseyi rahatsız etmeyeceği bir şekilde davranılmalıydı.

Dün bu kişilere kırıcı olmayan bir şekilde takıldım.

— Neden kızıyorsunuz? Yolcu olarak bizim sizden farkımız yok. Sadece bir ayrıcalığımız var: Komün, sizlerin de ötesinde büyük bir başarı kazanmıştır. Siz tecrit edilmiş olanlardansınız. Tek kelime ile bu, sosyalist birimin zaferidir!

Yolcular çocuklarımızdan çok hoşlandılar. Fakat tüm gün boyunca güvertede ve kamarada tartışma eksik olmadı. Eğitim uzmanları, senin benim kimbilir kaç kere işittiğimiz çeşitli hataları saptamaya çalıştılar. Bu hataları şöyle sıralayabiliriz: İlişkiler, emirerliği, selâm, hazırol durumu. Ciddi şekilde içlerinden bir tanesine kızdım.

— Nasıl kızarsınız? Bundan bir şey anlamıyorsunuz!

— Yanılıyorsunuz yoldaş. Ben de eğiticiyim.

— Bu durum doğrudan doğruya size karşıdır. Eğitimciler, eğitimden kesinlikle hiç bir şey anlamamaktadırlar.

Çevremizdekiler güldüler.

— Fakat siz de sözde eğitimcisiniz!

— Belki raslantı, belki de değil.

Odessa'ya doğru yol alıyoruz. Yeniden açık denizdeyiz. Fakat gene de dünkü gibi değil.

Deniz, korkunç derecede zengin bir şey...

Tehirimizi kapattık. Ancak bu akşam Odessa'ya vardık.

Hikayen de yarına kaldı.

Yağmur yağacak. İçeri girmek gerekir.

Öğle

Yağmurdan boşuna çekinmişim. Güverteye yağmur yağmadı. Doğuda yakınından geçtiğimiz Evpatorya'ya biraz yağdı.

Gemide herşey tertemiz. Fazla yolcu yoktu. Bizimkiler, gruplar halinde havaya sıçrayan yunusları hayranlıkla seyrediyorlar; halat yığınının üzerine oturmuş olan Liovka'lı genç kızlarla gevezelik edip duruyorlardı.

7 eylül 1931, sabah Odessa

...Kahvaltıdan sonra **Kırmızı Şeytanları** görmek için sinemaya gittik. İki ana konu işlenmişti. Komsomol bizi davet etmişti. Sinemadan sonra Pudovkin filmimizi kendisi çekti. Öğleden sonra rehberlerimiz bizi dinlenme evine götürdüler. Tüm günümüz bu şekilde geçti. Çocuklar üstlerini değiştirirlerken çok değişik kişilerle karşılaştım; örnek olarak, bizi davet eden kuruluşları, orkestramızı isteyenleri, sinema sanatçılarını, röportaj yapanları, Komün üyelerini gösterebilirim.

Öğleden sonra, saat 2

Nihayet 1 saat serbest kalıyorum. Pudovkin beni görmeye geldi. Bir gün daha kalmamı rica etti. **«Quinquennat» Vapuru** filmini çeviriyor. Evvelsi gün caddede beyaz giysilerimize ve orkestramızın müziğine hayran kaldı. Tumturaklı bir film çekiyor. Böyle iyi bir orkestranın müziği de onu çok etkiledi. Nitekim Odessa'dakilerle karşılaştıracak olursak orkestramızın gerçek bir mucize olduğunu söyleyebilirim. Bu sırada Pudovkin göz yaşlarını tutamadı: Odessa'da uygun tek bir araç yok. Herşeyi sarsıyor. Filmi bozuyor.

Bir kaç güne kadar yeni, gösterişli bir film çekeceğiz: Müzik olimpiyadı (Leningrad Studyoları). Bu orkestramızın başarısını yansıtacak. Bunun değeri orkestramızdan kaynaklanmaktadır.

15 eylül 1931

...Dış ülkelere yapacağımız yolculuk gerçekleşeceğe benziyor. Yönetim konseyinden üç üye sorumlu-

luk üstlenmeyi kabul etti. Ama gene de sorun başka yerde çözümlenecek.

...Dış ülkeye yapacağım yolculukta bizi götürecek vapura 2 bin kadar yolcu binecek. Bize gelince bir buçuk ay kadar «Ermenistan» adlı vapurla yolculuk yapacağız. Gemi kaptanı bu konuyla ilgilenmeye hazır. Sadece 400 yatak var. Komün üyeleri yer dağıtımını yaptılar. Birinci sınıf kamaralar personele, ikinci sınıflar işçi ve üniversiteli öğrencilere, üçüncü sınıflar ise genç Komün üyelerine ayrıldı; yalnız makinalarda çalışanlar ve uzman personel ticaret filosuna verilecek. Geriye kalan bizimkiler, mutfakla, temizlik ve ekonomik sorunlarla uğraşacaklar. Fazla para harcamamak için yiyeceklerimizi de yanımızda götüreceğiz: Gemide buz dolapları da var...

Komüne ayrılmış bir vapurla yolculuk yapmak ayrı bir zevk veriyor. Vize gereksinmesi olmadan her yerde dolaşabileceğiz. Yalnız geceyi gemide geçirmemiz gerekiyor.

İstanbul'a, Atina'ya, Cenova'ya, Hamburg'a gideceğiz. Kaptan: Belki de Marsilya'ya da uğrayacağız diye söyledi. En önde kızıl bayrak, Paris'e kadar bir komüncüler yürüyüşü... Bu, hiç de öyle uzak bir hayâl değil...

### Koniseviç'e mektuplar

Moskova, 18 nisan 1937

Sevgili Leonidim!

Mektubunu almakla ne denli hoşnut kaldığımı bilemezsin. Brovari'den oldukça geç gönderildi. Burada uzun zamandan beri (ocak ayının sonundan beri) çalışıyorum. Uygun görülen madalyadan dolayı seni kutlarım. Gösterdiğin büyük ağırbaşlılık da ayrıca övgüye değer. Seninle gurur duyuyorum ve her zaman asil bir kişi olarak kalacağından kuşkum yoktur.

Moskova'ya yerleştim. Belki buraya geleceksin, o zaman bize uğra.

Evliliğinle ilgili olarak ne düşündüğümü bilmen gerekir. Nina'yı çok iyi tanıyorum. Sen, Nina ile evliliği bu şekilde sonuçlandırırsan, o zaman gerçekten onurlu birisi için, kendi onurun söz konusu olacaktır. Bilmiyorum, belki de zor olacak bu. Ama güç sorunların üstüne üstüne gidenleri severim. Durum ne olursa olsun, sizlere, sana ve Nina'ya sonsuz mutluluklar, hayatta başarılar dilerim. Oysa mutluluk ve başarı sadece, insanların en azını düşledikleri ve artık en büyük hedefleri amaçladıkları zaman elde edilir...

Sizden ayrıntılı olarak bana söz et. Bu mektubun Odessa'da sana ulaşamayacağından, ve bu sırada senin denize çoktan açılmış olacağından korkarım. Ne türden çalışmalar yapıyorsun? Bana yaz.

İşte adresim: Moskova, lavruşinski 17/19 daire 4, adıma.

Senin A. Makarenkon

Her hangi bir edebiyat çalışması ile uğraşıyorsan, neden, benimkinin dışında bir destek arıyorsun? Bana çalışmalarını gönder. Eğer bir değeri varsa düzeltip bir dergiye göndereceğim.

Moskova, 6 Ekim 1938

Sevgili Leonidim!

Mektubun çok nazik ve çok ilginç, ama... Hay kör şeytan! Neden kurşun kalemle yazıyorsun ve hem de kötü bir kurşun kalemle! Bakü'deki evinizde mürekkep yok mu sizin? «Doktora baş vurmadım» ama, bu mektubu sonuna kadar okuyabilmek için çok güçlük çektim.

Senin mektubun edebi yeteneklerini sergiliyor ve sen zeki bir insansın. Ama bana her türlü tasarılarından söz ettiğin halde edebi çalışmalarını neden

söz konusu etmiyorsun? **Derbent Petrol Mühendisi** eserinin yazarı Bakü'lü Krymov'un kazandığı başarılardan haberin vardır. Bu yılki **Krasnaya Nov'u** oku. Eğer istersen çok başarılı hikaye yazacağından kuşkum yoktur.

Bu açıdan ele alınacak olunursa senin de denizcilere özgü kötümserliğin pek de hoşuma gitmiyor. Gerçekten denizde yaşamak güç bir şey, burada öyle lüks bir şey de yok, sık sık karını göremezsin ve liman liman günlerini sayarsın. Ama burada hayatı daha iyi görürsün. Sen, insanlar ve karşındaki manzaralar... Ben, her zaman, senin edebiyat alanında bir atılım yapman gerektiğini düşünüyorum. Ve böylece de değişik ve sürekli çalışmalar yapman belki de çok iyi olacak. Ama öğrendiğin her şey edebiyat çalışmalarının temelini oluşturacaktır. Genel çizgileriyle, senin yaşamının bu yönünü gözden kaçırıyorum. Neler okuyorsun? Not alıyor musun?

Seni bu kadar uzun zamandan beri görememiş olmam, büyük bir şanssızlık. Senin de bildiğin gibi fazla çıkışmaya hakkım yok. Sadece bu soruyu sordum.

Şu yeryüzünde üçüncü sınıf bir makina ustası ya da bürokrat olman, doğrusunu söylemem gerekirse, bu beni hiç de ilgilendirmiyor. Beni ilgilendiren şey, senin yazarlık yeteneğini öldürüp öldürmeyeceğindir. Biliyorum, bana şunları yazacaksın: Yeteneğim yok. İyi bir şey ortaya koyamıyacağım. Bunların hepsi saçmalıktır. Sen dediğim noktaya geleceksin. Fakat gerçekten oldukça zor. Bu tek başına da olacak şey değil.

Gelecek mektubunda yazacağın bir şeyler olacaktır. Bana işlerin nasıl gittiğini söyle.

Nina'nın seninle yan yana, hayatta seninle birlikte yaşamının yolunu çizmiş olmasından çok mutluyum. Senin başarılarından birisidir. Bu da, güçlü bir kişi olarak sana saygı duyması için yeterliydi.

Yapacak bir sürü şey var. Ağustos ayında caddede zorlukla yürüyecek kadar yoğun bir çalışma içine girdim. Milisler beni eve kadar kollarında taşıdılar. Kasımda hemen Kislovodsk'a tedavi olmaya gideceğim.

Halâ şu sırada çok çalışıyorum. **Kulelerdeki Bayraklar'ı** biraz önce baskıya gönderdim. Bunu Dzerzinski Komünü'nün anısına yazdım. Zafer sonsuza kadar onun olsun. Komüncülerden çoğu beni görmeye geliyorlar. Vasya Klyuçnik hemen hemen her gün bizim eve geliyor. Kharkov aktörleri de Klava Boriskina'yla birlikte geldiler. Halâ da gelenler var. Hepsi de doğru yoldalar. Vicdanen huzur içindeyim.

Liovka, Enstitüdeki çalışmalarını bitirdi. Aerohidrodinamik Enstitüsünde çalışıyor. Benden sana selâm getirecek. Senden tek ricam var, yapabilirsen dolma kalemle yaz. Nina Kostantinovna'ya en içten selâmlar. Moskova'ya ne zaman geleceksin? Odessa'ya ne zaman gitmen gerekiyor? Belki de seni görmeye geleceğim.

A. Makarenko

Moskova, 7 aralık 1938

Günaydın sevgili Leonidim!

Kislovodsk'dan yeni döndüm ve mektubunu aldım. Birinci hamur kağıda mürekkeple yazılmış. İnsana zevk veriyor. Düşüncelerin hoşuma gidiyor. Fakat bilginin sadece üniversitede elde edilebileceğini sanmakla yanılıyorsun. Yaşamda en önemli olan kendini bilmek değildir. Fakat önemli olan şey sağlam düşüncelerin sonucunda elde edilen uyum, insanı belirleyen felsefe ve kişinin dünya görüşüdür. Sen, hem düşünce hem de eylem alanında sürekli bir komsomol olarak kaldın.

Bununla birlikte epey yolculuk yaptın. hiç bir şey yazmamış olman büyük bir şanssızlıktır. Yaşamını belirli bir düzene koymamış olman çok şaşırtıcı. Siz,

denizciler dünyayı dolaşıyorsunuz, fakat aranızdan birisi bile bu yolculuklarla ilgili tek satır yazmak yeteneğini bile gösteremedi. Batı Avrupa konusunda ne bolşevik bir tek kitabımız ne de bir tek satırımız var. Açıkça şunları yazmak gerekir. İnsanları nasıl yaşıyorlar, ne türden evleri var, bu insanların yüz ifadeleri, elbiseleri, yolları, aydınlanma durumları ve eşyaları nasıldır? Özel bir yönteme hiçbir şekilde ihtiyaç yoktur. Her şeye Sovyetlerin gözüyle bakmak yeterlidir. Her şey gerektiği gibi yazılacak olursa işte o zaman okuyucu, kendi kendine dersler çıkaracaktır. Mümkün olan en küçük ayrıntı, mümkün olan en fazla renk ve en fazla süs, bütün bunların hepsi gereklidir. Eğer sen bu türden şeyleri anlatırsan, nelerin gerekli olduğunu görmeyi öğreneceksin ve insanın düşünceleri, arzuları, doyumları, kinleri vb. gibi senin açından şimdiye kadar gizli kalmış şeyleri de bulacaksın.

Ama gerçekten, halâ belirli bir durumu da hesaba katmıyor da değilim: Her şeyden önce şu tembelliği üzerinden atman gerekir. En çalışkan insan bile bir esere başlamanın düşüncesini üretir duruma getirmenin ki, onun düşüncesi analiz ve sentezin bir aygıtıdır; güçlüğünü içinde duyar.

İnsan kendisini düşünmeye, bakmaya, görmeye, bulmaya ve araştırmaya zorlamalıdır.

Bunun için herşeyden önce harekete geçmek ve tembelliği yenmek gerekir. Ben bunu, kendi örneğimden bilirim; insan yeni bir çalışmaya başlayınca, kendi kendine tekrarlamak isteğinden, kolay şeylerden söz etmekten çok acı çeker.

Buluşmamız belki de yararlı olacak. Daha sonraki mektubunda bana, ilerdeki tasarılarından söz et. Evinde nasıl yaşadığını, dairenin nasıl olduğunu, ne yaptığını bana söyle. Belki de kısa bir süre sonra Odessa'ya gideceğim.

Nina'ya en içten dostluk duygularımı ilet. Şu sı-

rada bizim evde olan Galina Stakhievna, Liova ve Viktor Bogdanoviç en içten dostluk duygularını sana iletirler. Viktor, gerçek bir bombardıman uçağı pilotudur.

A. Makarenko

**Çerçinev'e mektup**

Moskova, 13 XII 1937

Sevgili Kolkam!

Nihayet doğrudan doğruya bana mektup yazabildin. Tüm arkadaşlarına bir tek mektup bile yazmamıştın. Peki, bende şimdi sana cevap veriyorum: Dostum «mutluluk» kaderden kaynaklanan bir şey değil, tersine sadece temiz yürekli insanlarda bulunan bir iyiliktir. Evet, mutluluk çalışmayı sever. Bu, üzerinde en küçük bir düşünceye bile sahip olmadığın hiç duyulmamış bir mutluluktur. Şu anda hem doktorsun, hem de kültürlü ve düşünen bir insansın. Ama senin daha fazlasına ihtiyacın var. Sen, aptalca olmayan şeyleri istemelisin. Son derece mükemmel bir düzen istersin. Eğer devrim olmasaydı ve sen insancıl bir hareketin yoğun akışı içerisine düşmeseydin, olsa olsa tutucu bir insan ve bir taşralı olarak kalacaktın. Saçmalıkları göremeyecektin ve belki de kendini iyiden iyiye mutlu bir insan olarak kabul edecektin. Şu anda bu olanaklar karşısında kendi kaderini değiştirebilecek misin?

Gerçekten, mutluluk bütünüyle göreceli bir şeydir. Herkes sahip olduğundan daha fazlasını ister ve bu nedenledir ki, herkes sıkıntısız bir mutluluğa sahip olamaz. Hiç bir şeyi istemeyen ya güdüsel yaşayan bir hayvandır, ya da ölmelidir.

İnsanın kendi açısından devrim, sadece işe başlamaktan geçer. Bizlere: Herkese yeteneklerine göre denilmesine karşın daha fazlasını yapması istenir. Bu nedenledir ki, bir çok kimseye aptal gözüyle bakı-

lır. Gerçekten bu durum geçicidir, davamızın büyüklüğündeki kaçınılmaz bir sonuçtur. Devrim hareketi, insan kültürünün gelişmesinden daha kapsamlıdır. Bu nedenle, kahramanlarla dahiler arasında aptal denilen bu insanlarla karşılaşılır ve bunlar bizim işlerimize çomak sokarlar. Her şeyi yeterince konuştuk. Sen de bu konu üzerinde şöyle bir düşün. Dikkatli ol. Böyle aptal kişiler bize yardımcı da olurlar.

...Sen artık baş hekim değilsin. Kuşkusuz hoşuna gitmemiş de olsa bu, son derece güzel bir şeydir. Neden yönetici olmayı seçtin? Sen oldukça yetenekli iyi bir doktorsun. Kendini daha da geliştirebilirsin. İnsanlara çok daha fazla yararlı olabilirsin. Sana yatak saydırmaktan başka bir işe yaramayan «yönetici heyecanına» ne ihtiyacın var? Ben, en başta gelen yeteneklerinden zarar görmeye biraz daha alıştım.

Başkalarından da haber verdiğin için teşekkkür ederim. Çocukların çalıştığı yeri gösteren bir listeyi —çok bürokratik bir şey olacak ama— birisinin bana göndermesini sağlasan çok iyi olacaktır. Ama elbette sizde bu kadar tembellik varken çok güçlük çekeceksiniz. Bana ayrıca adresler de gerekiyor.

Düşmanlarına gelince, sevgili Kolkam, bunlara karşı mücadele vermelisin ve sen her zaman da üstün geleceksin. Doğal olarak senin sırtını da yere getirebilirler. Fakat yenik düşsen bile haklı olduğun için sonuçta sen üstün geleceksin.

**Krasnaya Nov**'un son sayısını sana gönderemiyorum. Uzun zamandır satılmıyor. Fakat en kısa zamanda sana **Ana Babaların Kitabı**'nın tamamını, **Ekim** dergisinin 11, 12, 1 ve 2. sayılarında yayınlanan **Onur** adlı yeni romanımı göndereceğim. Bu romanımın daha başarılı olduğunu sanıyorum.

Çok çalışıyorum, yorgunum, ama memnunum. Görevimi yerine getirdiğimi düşünüyorum.

Bana daha sık mektup yaz. Her mektubun beni hoşnut ediyor.

Kucaklarım.

Senin A.

**Borissov'a mektup**

Moskova, 15 ağustos 1938

Sevgili Fedorum!

Mektubunun çok ciddi bir havası var; uzun zamandan beri felsefenin konusu olan soruları ele alıyor. Senin gibi sade bir insan olan, benim gibi sıradan bir kişinin, en ünlü filozoflar gibi tam bir yanıt verebileceğimi düşünmek çok komik olur. Tabii böyle bir şey söz konusu olamaz.

Ama benimle ilgili olarak bütün bu sorunlar, uzun zamandan beri çözümlenmiştir ve bu sorunların çözümlenmesi uzun zamandan beri yaşamama yardımcı olmaktadır. Bu nedenle bir vaiz gibi sana ders verecek değilim, sana bu sorunları kendi kendime nasıl çözümlediğimi başitçe anlatacağım.

Seninkine benzer bir kötümserlik yeni bir şey değildir. Çabuk gelişen gençler her zaman bu tür bir kötümserlikten kendilerini kurtaramazlar. Böyle bir kötümserliğin özü son derece açıktır. İnsan hayatı katı bir takım yasalara göre akar gider. Gençlik coşku ve gerçeğin araştırılması ile kendini ortaya koyar. Şimdi senin başına gelen şey, gençken benim de başıma geldi ve bunu içimde duydum. Örneğin: Can sıkıntısı, günlük monotonluk diye bir şeyi kabul etmiyordum. En küçük ve sakin bir köşeyi bile istemezdim. Sakinlik diye bir şey benim için söz konusu olamazdı. Başkalarında ise zaman zaman daha değişik bir gelişme gözleniyor. Başka bir şey uğruna insan ortalığı karıştırabilir.

Böylece bütün her şey son derece doğaldır. Ama

sen ipin ucunu bırakmak istemezsin. Sorunlar olduğu gibi duruyor ve ne pahasına olursa olsun bu sorunlar çözümlenmelidir. Bu sorunları ben kendim çözümledim. Sen de aynı şeyi yapacaksın.

Gerçekten önemli olan yaşamın mutlak hedefi nedir? sorusuna cevap verilmelidir. Bu soru herkes tarafından sorulmuş gibi kabul edilmekte ve herkes kendi kendine bir cevap bulması gerektiğine inanmaktadır. Gerçekte ise bu, yanlış bir sorudur. Buna sadece cevap vermekle kalınamaz. Bir amaç nedir? Amaç kavramı ve bu terimin bizzat kendisi nereden geliyor?

Amaç kavramını insan etkinliği oluşturur. İnsan yaşamı doğaya, soğuğa, açlığa, ihtiyaca, düşmanlara karşı mücadele vererek geçer. Hayat, küçük çalışmaların ya da gerçekleşmesi amaçlanan büyük çalışmaların bir devamıdır. Bu çalışmaların her birisi bir amaç doğrultusunda sürer. Ama bütün bu amaçlar gerçekte tek ve aynıdır: Bu da uzun ve en iyi olanaklarda yaşayabilmek kuşkusudur. Bu, akılcı bir amaçtır ve öyle bir amaca ulaşmak istemek akla daha uygundur. Eskiden içimizden her birimiz bu amaca kendine özgü risklerle ulaşabiliyordu. Ama bu kişisel bir mücadeleydi. İnsanlık geliştikçe ve insan tek başına değil, toplu olarak mücadele ettiği takdirde ve aynı insanlık bu amaca kolay kolay erişilemeyeceğini anlamaya başladı. Sosyalizmdeki kolektivizm düşüncesi en mükemmel biçimleri ile ortaya konmuştur. Binlerce ve binlerce yıl sonra daha yeni ve daha zengin biçimlerin bulunacağından kuşkuya düşülmemelidir. Ne var ki, amaç gene aynıdır: İnsan en uzun süre ve en iyi koşullarda yaşamak istiyor.

Bu türden bir amaç, şüphesiz mutlak bir amaç, yani başlı başına bir amaç değildir. Bu amaç, yalnızca doğanın verdiğinin en fazlasına sahip olmak isteğini ortaya koyar. Doğada amaç kavramı yoktur. Dünyanın kendisinin bile amacı yoktur. Tek kelime ile do-

ğada amaç yoktur ve olmayabilir de. Bu iyi bir şey midir yoksa kötü bir şey mi?

Bu, ne iyidir, ne de kötü. Fakat, insan ölümü hoşgörü ile karşılayamaz. Karşı çıkar, ölmek istemez. Ölüm ona korkunç bir olguymuş gibi gelir. Gerçekte ölümde korkunçluk diye bir şey söz konusu değildir. Ölüm, hayat kadar doğal bir olaydır ve hiçliğin durumu, tiksinti verici değildir. Biz hayatta iken ölüme karşı çıkınca, ölüm, bizim hayâl dünyamızda tiksinti verici bir duruma gelir. Oysa buna hakkımız yoktur. Hem hayat ve hem de ölüm doğa yasalarıdır ve bunlar kendi aralarında hiç bir şekilde çelişmezler.

İnsan için sonsuz bir yaşam söz konusu olsa bile bu dünyadaki yaşamımızdan pek farklı olmayacaktır. Durum ne olursa olsun, acılar hoş karşılanmayacak, şimdi, mutluluk da hoş bir şey olacaktır. Hayatta var olan bir amacın, mutlak bir amacın bir şeyleri değiştirebileceğini düşünmek, hiç bir temeli olmayan bir düşüncedir. Tersine, yakın bir amacın ve özellikle bireysel bir amacın açık bir şekilde ortaya çıkması, çoğu zaman hayatı tiksinti verici bir duruma getirir.

Bense hayatın güzel olması gerektiğini, güzel olan her şeyin kaynağının hayat olduğunu, hayatın kesinlikle bir amaç taşımadığını düşünüyorum. Ben hayatı olduğu gibi severim. Pratik olmadığı, ölçü olarak bencillik söz konusu olmadığı, mücadelelerle, tehlikelerle, acılarla, düşüncelerle, anılarla, doğa karşısında bir tür bağımsızlık, gururlulukla dolu olduğu için hayat güzeldir. Başına geleceğini bile bile insan, ölüme karşı mücadele etmeyi, onu aşağılamayı öğrenmiştir.

Bu da her şey demektir. Ben hayatı sevdiğim için yaşıyorum. Gündüzü ve geceyi severim, mücadeleyi severim. Bir insanın büyüyüp geliştiğini, doğaya karşı ve kendi özüne karşı verdiği mücadeleyi seyretmeyi seviyorum. Bunların hepsi hoşuma gidiyor. İnsanların doğaya karşı mücadele verecekleri, daha iyi ko-

şullarda ve daha uzun süre yaşamayı öğreneceklerl sonucuna vardım. Durum ne olursa olsun insanlar, buruk bir sevinç ve acı yanı buruk duygularla, aşağı yukarı benim gibi yaşayacaklardır.

İnsanlar her zaman böyle yaşamışlardır, bundan sonra da böyle yaşayacaklardır. Kısacası, giderek toplu yaşamanın zevklerini, bireysel zaferlerinin değil, tersine insanlığın zaferlerini yüreklerinde duymayı öğreneceklerdir. Sosyalizmin gerçek anlamı da işte budur.

Kendimizin madde olduğumuz olgusu üzerinde kafa yormanın hiç bir yararı yoktur. Eğer sadece maddeysek bile bunun ne zararı var? Maddeyi aşağılamaya ne hakkın var? Bu, olanak ve güzellik açısından son derece zengin ve önemli bir şeydir. Ben maddi dünyada yaşamak istiyorum. Ben kişiliğimdeki her türlü zenginliği ve görkemi ortaya çıkaran maddi bir dünyada yaşamak isterim.

Fedor, en önemlisi, bugünkü ile yarınki güzellikleri birbirinden ayırarak değerlendirmesini ve bu güzellikler arasında yaşamasını bilmektir. Hayatın bilgeliği işte budur ve sen istersen bu bilgelik senin amacın olabilir. Bazıları, sadece tek dilim ekmeği bir yudum votkayı yaşamın mutluluğu olduğunu düşünürler. Bazıları da çalışma, güzellik, mücadele, insan-maddenin gelişmesi gibi daha karmaşık ve daha zengin zevkler bulurlar. Bundan sonra Çaykovski'nin ya da Bethoven'in müziğinde, büyük keşiflerde ve teknikte ifadesini bulan madde çok önemli bir şeydir. Bu, o kadar önemli bir şeydir ki, bunu sonsuzluğun yerine koymayı ne kadar isterdim.

Bütün bunların kısa sürede üstesinden geleceksin. Kendine özgü kararsızlığın seni çok endişelendiriyor ve bu da güzel bir şeydir. Aynı zamanda tek başına bu, senin özünün ve isteklerinin enginliğini ortaya koyar. Daha ilerde bir insanın tek bir özelliğinin olması gerektiğini farkedeceksin: İnsan, yüce

insan ve gerçekten insan olmalıdır. Eğer bu isteği yakalamayı başarabilirsen, artık bundan böyle kendi özelliğin konuşunda şüpheye düşmeyeceksin. Mühendis, daha sonra hakim, yazar, öğretmen belki de müzisyen olacaksın. Her yerde ilginç bir yaşam sürdüreceksin. Gene her yerde hayata değerli bir şeyler katacaksın. Uzmanlığın ne olursa olsun, dikkatli, düşünen, onurlu bir emekçi olman bile son derece önemlidir. Bu nedenle, her uzmanlık alanı önemli bir alan duruma gelir.

Eğer aynı düşüncede değilsen bana yaz. Mektubunu beklerken sana her şeyden önce serinkanlılık, sabır ve sağlıklar diliyorum. Üstelik geriye kalan her şey gelecek.

Elini sıkarım.

A. Makarenko

### S ve G. Kalabin'lere mektup

Moskova, 6 X 1938

Çok sevgili Kalabinlerim!

Mektup yazmaktaki gecikmemin sebebi tembellik değil, ailem ile ilgili işler ve yazarlığım engel oldu. Çok arzu ettiğim bir mektubu ertesi güne bırakıyorum. Size her zaman gerçek bir mektup yazmak istiyorum. Sabahları hiç kimseye yararı olmayacak kısa sürede bitirilmesi gereken işlere dalıyorum. Akşamları da yeni hiç bir şey yapacak durumda değilim. Şu sıralarda işim başımdan aşkın ve yemek yiyecek zaman bile bulamıyorum.

Adaşımın çok arzu edilen eğitiminin nasıl geliştiğini kilosunun nasıl arttığını ve bu genç Sovyet vatandaşında bulabileceğimiz Kalabin'lerin karakteristik yüz hatlarının nasıl olduğunu görmeyi çok isterdim. Genel olarak insanın onu kıskanabileceğini düşünüyorum. O, yarın büyüyünce ülkemizin her ma-

hallesinde bir üniversite olacak. Hitler'le de hesabımızı görmüş olacağımızı düşünüyorum. Anton Semyonoviç'in öyle bir takım endişeleri de olmayacak. Mutlu bir yaşam sürdürecek. Yaşlı anne babasına bakabilecektir. Dostluk duygularımı ve mutlu bir yaşamı olması yolundaki dileklerimi iletin. Bunu, onun anlayacağı şekilde söyleyin.

Sizi görmeye gelemediğim için üzgünüm. İlk baharda ya da yazın görüşeceğimizi umut ediyorum. Yaşlılığımı daha iyi geçirmek için kendimle ciddi olarak ilgilenmeye karar verdim. 1 kasımda tedavi için Kistovodsk'a gideceğim. Doktorlar kısa sürede iyileşeceğimin çok kolay olacağını söylüyorlar. Eylül ayını bir tür sağlık hapishanesi, Moskova civarında geçireceğim. Fakat doktorlar memnun kalmadılar: Benim banyoya, kaplıcaya ihtiyacım var.

Çok çalışmam gerekiyor. Fakat özellikle şimdi gençlerle ilgileniyorum. Bunlar, irade, kararlılık, enerji ve sonsuz istekle dolu insanlar. Ama ne yazık ki, böyle insanların yetenekleri yoktur. Bu da son derecede önemlidir. İşte bu nedenle çalışmalarımın boşa gitmesinden çok korkuyorum.

**Newton'un Halkaları** adlı bir romana kısa süre önce başladım. Bu kitap, hem insanın hem yanlışlıkları hem de erdemiyle ilgili bir eserdir. Kolay yazıyorum. Özellikle de acele etmiyorum. Kimseye herhangi bir söz vermedim. Hiç kimse iki ayağımı bir pabuca sokmuyor ve ben de istediğim gibi çalışıyorum. Galya'nın sağlığı çok iyi. Liovka ile ilgileniyor. Liovka da Aerohidrodinamik Enstitüsü'nü kısa bir süre önce bitirdi. Onun meslekteki ilk adımları pek belli olmuyor. Şüphesiz sizin Anton'unki gibi değildir.

Bir kaç gün içinde Leningrad'a gideceğim. Burada öğretmenlerin, öğrencilerin, anne babaları ile bir dizi toplantı yapılacak. Sıkıntılı bir iş olmasına karşın kabul etmemezlik edemezdim. Özellikle öğretmenlerle yapılan konuşmalardan bıkkınlık geldi. Çün-

kü hiç bir sonuca varılamıyor. Narkompros* bundan şikayetçi. Ama bu canımı sıkmıyor. Çünkü bir işe yaramaz.

Kutlama telgrafımızı aldınız mı? Yaşamınız, sağlığınız, işleriniz çalışmanız nasıl gidiyor. Size çok sık mektup yazamazsam üzerinde fazla durmayın. Bana sık sık haberlerinizi gönderin...

Kucaklarım, bana yazın.

**Makarenko'nun not defterlerinden seçilmiş sayfalar**

3161. Yöneticiler konseyinin yenilenmesi ne kadar iyi oldu. 2. birliğin komutanı olarak Doroçenko seçildi. Fakat Moskova'daki izci birliklerinin toplantısına pek seyrek gidiyor. Eskiden olduğu gibi yardımcısı olarak Vovtçenko'yu seçti. Bunu herkes de onayladı.

3159. Bugün küçük kızlarımızdan dokuzu ilk kez Jersey fabrikasına gitti. Sıcak bir şekilde karşılandılar.

Ambar memuru şakalaştı.

— İlk önce çocuklara bluz vereceğim.

— Bırakın da çocuklar ilk önce yemekhaneye gitsinler.

İşçiler gülümsediler. Çocuklarıyla birlikte olmaktan mutluydular.

3154. Genel toplantı sırasında geçen hafta kaçmış olan Tch. getirildi. Büyük bir heyecana neden oldu. Tch. zayıfladı, bronzlaştı. Burnu kıpkırmızı. Üstü başı toz içinde. Elbiseleri de bumburuşuk. Açlık ona ihanet etti. Karnını doyurmak için kantine gitti.

Toplanıldı. Bir dizi soru. Neden o ve ötekiler kaçtılar?

— Ben de bilmiyorum?

* Halk Eğitim Komiserliği

— Nerede yemek yiyordunuz?

— Elbette bostanlarda.

— Nereye gitmek istiyordunuz?

— (Zorlukla duyuldu) Frunze komününe.

— Neden? Kabul edilmediniz mi?

— Hiç kimse bir şey sormadı. Elimizi kolumuzu sallaya sallaya girdik.

— Bir bardak su içmek için.

Herkes güldü.

— Su içmek için Kiev'e mi gittiler?

R. ile konuşmak için yatakhanede kalan küçük Korothov azarladı.

Tch. ile kaçtı.

— Onu da yakalamak gerekiyor.

Tek kişi bile affedilip tekrar komüne alınmasından yana çıkmadı. Fakat (komün üyelerince yapılan) bir teklif oy birliği ile kabul edildi.

Onları tutuklayıp Guepeou'ya, Solovki kampına gönderilip gönderilmeyecekleri sorulmalıdır.

Akşam Tch. bürodaki divanda uyuyor. Servis yapan Vovtçenko, kaçmayacağı konusunda güvence veriyor.

3162. Tch. ve R. bütün gün büroda kaldılar, onlar artık gözetim altında değildirler. Elbette Solovski darbesi geçmiş değildi. Konseyde bunlarla ilgili olarak ne gibi bir işlem yapılacağı soruldu.

Torski R.den yana çıkıyor.

Çocuklar çok katılar. Ama sonunda kabul ediyorlar.

— Pekala gidin yıkanın.

Onlar çıkarken şunları söylüyorum:

— «Onları cezalandırmak için bir ay tutuklatacaklar.»

Herkes onlara sevgi ile yardımcı olmaya çalıştı.

Affetmek iyi bir şeydir.

* * *

425.Eski çatışmalar su yüzüne çıkıyor. Biraz yozlaşmış bir çocuk. Çalmak huyundan bir türlü vazgeçmiyor. Genel toplantıda benim karşısında olmama rağmen geri gönderilmeleri konusunda direnildi.

Çocuklar kendilerini haklı görüyorlar. Hırsızlıktan korkmaya, her şeyi saklamaya tekrar başlamak gerekir.

Fakat elbette, bütün bunların, insanın ilk bakışta düşünemediği çok daha büyük bir önemi var. Önemli olması sadece bu yanı değil, önemli olması, hiç kimsenin kavramaması açısından bir bütün olarak topluluğun eğitilmesidir.

Eski pedagoji şöyle haykırır: Çocuğu doğru yönlendireceğiz. O, koruma altına alınmalıdır.

Bu, küçük bir çocuk için mantıklıdır, ama böyle bir topluluk için hiç de mantıklı değildir.

Kitleye, büyük rakamlarla ve kadrolarla ilgili neden uygun bir mantığımız yok?

451. Odessa'yı düzenli bir şekilde dolaşıyoruz. Birdenbire Levçakov Kozyr'i kolundan çekerek Orkestranın sıralarına gidiyor. Kozyr'in elinde klarnet var. Sinirlenen Levçakov yüksek sesle:

— Haydi gidelim, diye bağırdı.

Kozyr direniyor.

— Nereye gitmemi istiyorsun?

Ünlü ekipten ayrılıyorlar ve kaldırımda gözden kayboluyorlar. Bu olumsuz bir sonuçtu.

Kısa süre sonra Kozyr ve Levçakov döndüler. Didorenko ve ben amaçlarının ne olduğunu soruyoruz:

— Bu ne demektir?

— Yanlış çalıyor. Ben ona bunu tekrarlatmaktan başka bir şey yapmıyorum. Fakat o doğru çaldığını ileri sürüyor. Ben bunu göstermek için götürdüm.

— Fakat bu şekilde sıradan çıkarılarak tepki gösterilmez.

— Böyle davranmakla yetinmeyip onu yumruklayabilirdim de...

— Fakat ne olursa olsun sırayı bozmamak gerekir.

— Böyle durumlarda elinizden geliyorsa vurdumduymaz olun, ben olamıyorum.

Bu olayda dikkat çekici noktaları belirtelim.

1 — Her ikisi de haklı olduğuna inanıyor. Sorun nasıl çözümlenebilir?

2 — Levçakov'un disiplin refleksi, bu disiplini bozmasına neden oluyor.

3 — Bir orkestra disiplini yeniden oluşturmak için Levçakov'un yöntemi belki de çok harikadır.

* * *

491 (i). Üretim alanında olduğu gibi, eğitim alanında da 1/100 mm (milimikron) kadar kesin olmak gerekir. Bir çocuğun her yönden baskı altına alınması, tekrarlanan saldırılardan daha kötüdür.

1213. Konu: 36 yaşında üç çocuklu bir anne. En küçüğü 10 yaşında. İkinci sınıfta. Çok başarılı bir öğrenci. Aynı zamanda müzik okuluna gidiyor. Annesi tekrarlar: «Çok yetenekli olması mutsuzluk.»

Oldukça ilginç, ahlaksız bir tiptir. Hırsızlığa, komşu gündelikçi kadının evini soymakla başladı. Daha sonra evlere, komşularının evlerine ve daha sonra okula girdi. Bazı ilginç olaylar.

1 — Annesi yöneticisi ile görüştükten sonra milis merkezine götürüyor. Tabii o rolünü oynar: «Belki de artık çalmayacak?» Anne de aynı oyunun içinde: «Hayır artık ona güvenim yok.» Yönetici Youra'dan yazılı güvence vermesini istedi. Yura: «...ve de annemin sözünden çıkmayacağım» dedi. Herkes memnundur. Her şeyi anlayan Yura da memnundur. Bir kaç gün sonra yeniden hırsızlığa başlar. Annesi başka bir yöntem bulur. Ona yöneticinin telefon ettiğini ve Yura'nın davranışlarının nasıl olduğunu sorduğunu söy-

ler. Yura, çok endişeli görünür. Fakat yarım saat sonra, annesi, onun küçük kardeşine şunları söylediğini duyar: «Sen yöneticinin telefon etmek için zaman bulacağına inanıyor musun? Başka işi yok sanki»

2 — Müzik okulunda (özel bir kurum) fakir bir aileden gelen kız çocuğu ders ücreti olarak yanında bulundurduğu 30 rublesinin kaybolduğunu farketti. Onun yanında bir tek Yura vardı. Gerçekten o itiraftа bulunmadı. Babası ondan yanaydı, evde bayram vardı. Babası onü dövmedi. Üç saat konuştu. Küçük çocuk yanlış bir davranış içinde bulunduğunu kabul etti. Annesi 30 rubleyi vermeye karar verdi. Yura da onlara verecekti. Çocuk zevkle kabul etti. Daha sonra parayı ne yaptığı soruldu. Korkup odalara attığını söyledi. Anlaşma bozulmuştu. Aşağıdaki şekilde hareket edildi. Daha büyük çocuklar parayı alırlar. Yura'dan, sanki para toplamışcasına çalınan parayı vermesini isterler. Aynı anda anne içeri girer. Paranın neden Yura'ya verildiğini sorar. Ondan sonra para verilir. Üç gün sonra da yeni bir hırsızlık olayı olur.

3 — Yura ve başka küçük bir çocuk üçüncü kez hırsızlık yaptılar. Yalan uydurdular. Babalar, komsorg, anneler, yönetici, gündelikçi kadınlar ile tanı bir olay oldu. İlginç bir olay. Komsorg: «Annen gelinceye kadar orada bekle» deyince, Yura: «Orada nasıl bekleyeyim? Okuldan geri kalmaz mıyım?» diye bağırır. Daha sonra kendi kendine düşünür: «Kim olduğumu, adresimi biliyorsunuz. Neden oradan ayrılmamamı istiyorsunuz? Ben okula gidemeyeceğim. Siz ise bundan hiç de kazançlı çıkmayacaksınız.» Daha sonra içtenlikle şöyle der: «Yönetici bana hiç bir şey yapamaz, annem beni dövecek. Bunun da önemi yok.»

Anne babanın yöntemi şu tür konuşmalarla sonuçlanır:

— Sen akıllı ve yetenekli bir çocuksun. Senin ne düşündüğünü bilmiyorum. Bu işin sonunun nereye varacağını kavrayamıyor musun? Ailemizde hır-

sız olabileceğini kabul edemiyorum. Seni okula gön dereceğim.

Yura müzik okulunun birincisidir ve sık sık ailesi de ödüllendirilir.

— Onun ihtiyacı olan ne varsa hepsi de var!

Zaten bencil birisi değil. Gündelikçi kadından çaldığı 30 ruble ile arkadaşlarına hediye aldı.

Konuşmayı kesmelerini öğütledim. Ciddi olmaları, belirli şeyleri yapmasını istemelerini, gerekçe göstermeden cezalandırmalarını, ödüllendirmemelerini, kutlamamalarını, aksine okuldaki başarılarını küçümsemelerini öğütledim.

— Hiç bir şekilde akıllı değildir. Yetenekli, fakat aptal da sayılabilir.

— Fakat o kadar güzel bir konuşmacı ki!

— Bu, akıllı olduğunu göstermez, kelime hazinesini, konuşmasının geliştiğini gösterir.

**«Görüşler»**

1230. ÖNEMLİ. **Kulelerdeki Bayraklar**'dan hareketle aşağı yukarı şöyle özetlenebilecek bir takım eleştirel konuşmalarda bulunuluyor: «Bu kitapta mücadele olmadığı gibi, yeniden eğitim, çelişki ve çatışma da yoktur.»

Bu konuda, kendisinden, Alay'dan bir komiserle ilgili senaryo yazması istenilen bir sinema sanatçısının öyküsünü hatırlarım...

Bilindiği gibi bir senaryo oluşturmak için çelişki gerekir. Daha sonra kendisine şöyle söylendi: İyi bir komiseri oynamak istersen nerede bir çatışma bulalım? Büyük bir çatışma, ancak kötü bir komiseri hatırlatır.

Edebiyat, sosyalist olguları sergilemek istediğinden bu yana, çatışma karşısındaki tavrını kesinlikle yeniden belirlemesi gerekir. Cinayetlere, aşağılamaya, düşmanlığa ve bir sosyalist toplumdaki saldırılara nasıl yer verilebilir? Bütün bunlar son derece ilkel

ve kaba şeylerdir. Böyle bir durumda çatışmanın «insancıllaştırması» kesinlikle yeniden ele alınmalıdır. Çatışma daha yumuşak, daha derin, daha hassas bir duruma gelir, insan kişiliğindeki daha çok bilinmeyen derinlikleri ortaya koyar. Çatışmadaki bu «insancıllaştırılma» Çehovda görülmektedir ve bu bakımdan Çehov, kiminle karşılaştırılırsa karşılaştırılsın, o, çok daha sosyalist bir yazardır. Şu farkla ki, Çehov'da, insan çatışmalarının çözüme kavuşturulması konusu, kendi çağı ile büyük bir uyum göstererek kötümserdir.

Edebiyat, eskiden daha kaba çatışmaları vermek için kullandığı bütün sanatsal ifade gücü ile, bu daha hassas, daha derin çatışmaları vermeyi kendisine görev edinmiştir.

**Kulelerdeki Bayraklar** da bu tür çatışmalarla ilgili sayısız örneklere raslayabiliriz. «Bir emre karşı çıkan Filka» ya da «Birinci ekibin başkanının seçimlerindeki Volodya» veya «Wanda Stadnitskaya'nın evlenmesi» ya da «yağ çalınması.» Eserin başarısını belirlemek için önemli bir sorundur: Okuyucu bunu okur mu? Bunu isteyerek mi yapar? Burada Goethe'nin sözlerini hatırlamak yerinde olacak: «Dış bakımından sınırlı olan iç bakımdan da sınırlıdır» Bizde, eski sınıflar mücadelesi, ilkel çatışmalar toplumu bütünüyle bizde ortadan kalkmıştır. İlkel mücadele alanı son derece sınırlıdır ve sınır getirilmemiş olan iç yaşamı yansıtmayı bilmek gerekir.

### İlkbahar

Ne güzel ilkbahar günleri! Dışarda ağaçların gölgelerinin vurduğu yer, o kanala benzer yollardır. Buzlar çözülmüyor. Zaten sakin ve hafif bir ayaz bütün gücü ile direnişini sürdürüyor. Ama, akan su, yarıklarla kaplı ve sararmış buzların üzerinden akıyor. Nedeni nedir, bilinmez, ama hava kabarcıkları çıkartıyor.

Kendisine yeni ve yabancı olan şu yer kürede gece küçük bir don tabakası oluştu. Fakat bu ilkbahar donu: Bu don dantel gibi ince ve kolay kırılabilir, kanalcıkların kıyısında da az çok raslıyoruz. Bazan da gürültü ile akıp giden bir nehir suyunun üstünde son derece süslü bir tabaka olur.

* * *

Güzel bir ilkbahar günü. Kayın ağaçlarının gövdeleri göz alıcı bir beyazlıkta. İlkbaharın ilk günleridir. Hâlâ kar ve buz olsa da, insanların ayaklarında keçeden botları ve sırtlarında kürkleri bulunsa da dereler ve çocuklar baharı kutluyorlar. Kayın ağaçları ilkbaharın parlaklığını yansıtıyorlar. Bu parlaklığın kendilerinde olduğu söylenemez. Fakat bu ağaçların Golitsino'daki dizilişleri, gerçekten görkemli ve eşsizdir.

...Kayın ağaçlarının arasındaki kuş ne kadar da güzel ötüyor. Onun bu ötüşü dört mevsimi hatırlatıyor. Susuyor, sonra tekrar başlıyor.

**Özdeyiş**

Mutluluk sanatsaldır. İnsan onu fabrikada yaratamaz.

**Sükûnet**

İnsan kararsızlık içinde olunca, hoşnutsuzluklar, soğukluk, düşmanca yüzler, her taraftan sizi kuşatınca tek bir faydalı çalışma bile sizlere cesaret, gerçek ve anlamlı bir eser verebilir. Bu eser size cesaret verir; çünkü, onunla karşılaştırılan herşey geçici ve gereksiz görünür.

**Evlilik**

Bu evliliğin altında dinamit yatar. İri yapılı, sert, gri gözlü ve iyi yüreklidir. Her şeyi açıktır ve kesindir (herşeyi ölçer, yemekten sonra bir saat uyur), fakat biraz da kalem efendilik yanı vardır.

### Aile

Mini minicik olabilirdi, entarisi yakışmıyor, saçları da iyi taralı değil: Saçları rasgele taranmıştır. Uzun uzun çocuklarından, otoriter, uzun boylu ve zayıf olan büyük annesinden, büyük annesiyle konuşma cesaretini bulabilen küçük çocuğundan söz eder. Onu konuşturmaya çalışmama rağmen kocasından söz etmez. Sonunda sorunu açıkça ortaya koyuyorum:

— Kocanız aile bütçesine katkıda bulunuyor mu?

Şaşkın bir halde yüzüme bakarak şu soruyu yöneltiyor:

— Siz nasıl biliyorsunuz?

— Size hiç bir şey vermiyor mu?

— Çok az... hemen hemen hiç bir şey.

Daha sonra kendisinin 500, kocasının da 3000 ruble kazandığını söyledi. Fakat karısına hiç para vermiyor. Karısının sırtından geçiniyor. Adam öğretmendir.

### Sentez

Zaten pedagojiden söz etmek gibi aşktan da söz etmek kolaydır. Her iki konu da bilinen temalardır. Herkes kendisinin bu alanda uzman olduğunu zanneder.

### Çehre

Çakmak çakmak siyah gözleri var. Bu ateş parçasını andıran gözler, zamanla narkomun bakışına benzer bir ok olur. Saçları elektrik yüklü gibidir. İleriye doğru bir hareketi belirleyen, gergin bir şekilde ilerleyen kuyruklu yıldız gibidir: Hizmet etmeğe hazırdır.

### Gülümseme

Gülümseme nedir? Onun şefinin azarlamasıdır. Eğilir ve gülümser. Hiç bir neşe belirtisi yoktur, ne-

deni bilinmez, ama gülümser. Öyle ise, gerçekten gülümseme nedir?

Genç bir yazar **Yeni Yıllar** adı öykümü okudu ve bana:

— «Hoşlanmıyorum» dedi.

Kısa bir süre sonra aynı şeyi karıma da söyledi ve ona şunu sordu:

— Bu şekilde konuşmam canınızı sıkıyor mu?

Bu, özel bir adalet anlayışıdır ve bu görüş, zevksizlikle bütünleştiğinde başkaları için felâket durumuna gelen bir hukuk anlayışı olur.

☆

**Okurlarımıza,**

Yayınlarımız hakkındaki yazılı soru, öneri ve değerlendirmelerinizi cevaplamak üzere beklemekteyiz.

**Sorun Yayınları**

# ÇOCUK EĞİTİMİ

□ Anton Makarenko, çağımızın eğitim ve kültür dünyasının en seçkin kişilerinden biridir. 1888'de bir işçi çocuğu olarak dünyaya geldi. Eğitim alanındaki çalışmalarına daha 17 yaşında iken, demiryolu işçilerinin çocuklarının okuduğu bir okulda öğretmenlikle başladı. Pedegoji alanının en zor bölümünü seçen Makarenko, terkedilmiş ana babasız çocuklarla suçlu gençlerin eğitimini sürdürdüğü Gorki adlı bir okul oluşturdu. O'nun geliştirdiği eğitim sisteminin temelini "üretime dayalı eğitim" ilkesi oluşturur.

Makarenko, 1928'den ölümüne, yani 1945 yılına kadar deneyiminden tüm dünyanın önemli dersler çıkardığı Dzerzinski Komünü'nü yönetti.

Makarenko, ölümüne kadar, çürümekte ve ömrünü tüketmekte olan eski dünyanın egoizme ve bireyciliğe dayanan eğitim sistemine karşı savaşarak, doğmakta ve gelişmekte olan yeni dünyanın sahiplerinin, yeni insanın çalışan insanların kolektivizme ve yoldaşlığa dayalı eğitim anlayışı için savaşmıştır. Elimizdeki kitap, yazarın deneyimlerinin toplandığı 5 ciltlik eserlerinden 3. cildinin son bölümünün yeni bir çevirisidir.

"Aile, sadece belli ilişkilerin bir araya getirdiği insanlar komşuluğu, ya da üyeleri bir avcı kuş gibi tüketicilerden oluşan bir olgu değil, ihtiyaçları kendi üyelerince yaratılan bir kolektivitedir." diyen Makarenko; gerek aile kolektifi içinde gerekse bütün bir hayatı kapsayan ilişkilerde ana, baba ve öğretmenlere, çocuk eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda en doğru ve sağlıklı yöntemlere dayanan öğütler ve dersler aktarmaktadır.

Kitap, tüm kötü koşullara rağmen çocuk eğitimi konusunda ciddi kaygıları olan ve çocuklarını kötü eğitim anlayışlarının etkisinden kurtarmak isteyen ana, baba ve eğitimcilerin çabalarına katkı olacaktır. □

Sorun Yayınları